ADOLF FRIEDRICH STENZLER

SANSKRTSKA POČETNICA

GRAMATIKA TEKSTOVI RJEČNIK

DORADIO RICHARD PISCHEL
PRERADIO KARL F. GELDNER

S NJEMAČKOG PREVEO KREŠIMIR KRNIC

Naslov izvornika:
Adolf Friedrich Stenzler
Elementarbuch der Sanskrit-Sprache
Gramatik Tekste Wörterbuch
Fortgeführt von Richard Pischel
Umgearbeitet von Karl F. Geldner
(Siebzehnte Auflage) Walter de Fruyter, Berlin - New York, 1980.

Nakladnik i nositelj prava za Hrvatsku:
Nebo na Zemlji d.o.o.
Domobranska 1, 10000 Zagreb

Urednik:
Rade Sibila

Prijevod:
Krešimir Krnic

Kompjuterski slog i prijelom:
IBIS GRAFIKA d.o.o.

Naklada:
500 primjeraka

ISBN
953-6427-08-7

Predgovor devetom izdanju.

S t e n z l e r o v davno prokušani priručnik po drugi je put povjeren novom prerađivaču. Nužnima mi su se ukazale mnoge zamašne izmjene, pored onih koje su proizašle iz dugogodišnje učiteljske djelatnosti. No sve želje koje su se pokazale u novom izdanju nisu se mogle ispuniti. Da sam, kao što se često predlagalo, umetnuo i vedski sasnskrt i poredbenu gramatiku, opseg i karakter priručnika u potpunosti bi se izmijenili. Stoga sam ostao vjeran prvobitnome S t e n z l e r o v u planu. Gramatika je u potpunosti ostala deskriptivna i oslanja se u svakom pogledu na k l a s i č n i s a n s k r t, tj. na gramatički utvrđen jezik lijepe književnosti i znanosti indijskoga srednjovjekovlja. Nasuprot jezičnom uspoređivanju nametnuo sam sebo još strože uzdržavanje od P i s c h e l o v a. Sva dodatna objašnjavanja ostavljena su na volju živim predavanjima učitelja. Pojedinačni pogledi u poredbenu gramatiku od male su koristi početniku sve dotle dok on ne uvidi veliku povezanost.

Za opisni pristup uzorito djelo ostaje K i e l h o r n o v a gramatika. K i e l h o r n o v utjecaj svakako se zamjećuje u novoj preradbi. Stanovite stručne izraze, kao *penultima* u značenju predzadnjeg glasa nekog korijena, preuzeo sam od njega.

Primjeri za vježbu, čije je uvođenje zasluga nezaboravnog P i s c h e l a, provjereni su i dopunjeni. Preporučuje se da se nakon pisma ponajprije prođu najvažniji paragrafi o glasovnim promjenama (14, 15, 18 IV, 19–22, 26, 30, 33–35, 45 i 46) i nakon obiju a-deklinacija (62, 63) odmah prvi prezentski razred (139, 142). Primjeri su poredani na taj način da odgovaraju takvu slijedu. Oni koji se budu strogo držali redoslijeda iznošenja građe u priručniku morat će u primjerima za vježbu preskočiti, prije svega § 327 i zadnje rečenice §§ 328, 330–332.

O izboru odgovarajućih odlomaka za čitanje mišljenja su bila podijeljena. Kada sam ponovo uvrstio prvo pjevanje *Priče o Nali*, udovoljio sam jednoj općeizraženoj želji. No moralo se uvrstiti priču do prvog odlomka, dakle do petog pjevanja. Nenametljivo sam poduzeo nekoliko kraćenja, posebno u zadnjem pjevanju. Ostali odlomci preuzeti su iz književnosti priča i bajki. Neki motivi postali su međunarodni i pružaju priliku za upućivanje na poredbeno proučavanje bajki. Prijatelj Hertel za sedmu priču rado mi je stavio na raspolaganje stariju verziju iz još netiskane Pañcākhyānake.

Od kolega iz struke gospoda A. Hillebrandt i H. Jacobi dali su mi vrlo vrijedne naputke za novu preradbu. Posebnu zahvalnost dugujem L. Helleru koji me, na temelju svojega bogatog pedagoškog iskustva, na svaki način savjetovao, i koji je obavio prvu korekturu, dok ga ugrožena domovina nije pozvala pod stijeg. Pri korekturi su mi, nadalje, pomagala dva moja učenika, gospoda dr. H. Ehelolf i K. Joseph. Gospodin Ehelolf je osim toga i brižno provjerio rječnik. Svima neka je na ovom mjestu izražena moja zahvalnost.

Gospodin Töpelmann koji je u međuvremenu preuzeo nakladu ove početnice, dao mi je odrješene ruke pri novome prerađivanju, na čemu i njemu zahvaljujem.

Marburg.

K. F. Geldner

Predgovor sedamnaestom izdanju

Pošto se izjalovila namisao o potpuno izmijenjenu i proširenu izdanju, za koje je nakladnik u predgovoru 16. izdanju najavio da se priređuje, povjereno je dolje potpisanome da se zakratko pobrine za 17. izdanje. U tom kratkom vremenu nije se moglo ni razmišljati o nekoj stvarnoj preradbi. No nametnulo se pitanje ne bi li trebalo iskoristiti priliku da se knjizi ponovo vrati obilježje čisto deskriptivnog, usko ograničenog, opisa klasičnog sanskrta, obilježje od kojega je prerađivač 14. izdanja bio odustao. Trebalo je zrelo promisliti o odluci, makar ona značila i povratak na stajalište iz 1915., godine kada je izašlo 9. izdanje, koje je preradio K. F. Geldner.

Osnovna osobina zadnjeg izdanja bila je upućivanje na Pāṇinijevu gramtiku kroz čitavu gramatiku i u novonapisanim dodacima I. i III. Ipak, indijska domaća gramatika nije stvorena za učenje sanskrta, niti je za to prikladna. Budući da je Pāṇini obrađivao oblik sanskrta koji je u mnogim svojim oblicima još blizak vedskome, posljednji je prerađivač u knjigu umetnuo i neke oblike koji se kasnije nisu upotrebljavali, djelomično čak izmišljene paradigme, pa i čitave vedske paradigme, i to bez posebne oznake. Pojedinih je takvih slučajeva, utemeljenih na njegovu oslanjanju na Kielhornovu sanskrtsku gramatiku, bilo već kod Geldnera, te je F. B. J. Kuiper u svojoj razboritoj kritici 13. izdanja (Lingua 5, 1956, 222–224) s pravom zahtijevao da se takvi primjeri izbace iz knjige. Budući da su i dodaci zadnjem izdanju također sadržavali pogreške koje su bile prekorene u recenzijama[1]), činilo se

1) Poznate su mi sljedeće recenzije: Burrow, ArchL 13, 1961, 212–214; Emeneau, Langu 36, 1960, 230–233; Fairbanks, JAsSt 20, 1960/61, 413; Fiser, ArchOr 32, 1964, 475–477; Kuiper, IIJ 4, 1960, 179–182; Otrebski, LPSn 8, 1960, 287f.; Patti, Orientalia 30, 1961, 234; Pisani, Paid 15, 1960, 294f.; Schmid, IF 65, 1960, 702f.; Thomas, Krat 6, 1961, 101–103; Thomas, OLZ 1962, 520f.

da je najbolje ponovo uspostaviti stanje Geldnerove preradbe. Također stoga što su sasvim dvojbena proširenja u zadnjem izdanju bila tako formulirana da su stremila k aktivnom ovladavanju sanskrtom. No za europske studente to nije cilj. Pripojenje dodataka tražilo bi osim toga bitnu izmjenu načina izražavanja u Stenzlerovoj gramatici. Ni "Proširenja uz rječnik" nisu bila korisna. Ona su prije svega sadržavala dodatke navodima značenja ondje gdje je Stenzler naveo samo ona značenja riječi koja se pojavljuju u odlomcima za čitanje. I tu je došlo do proširenja koja su bila kriva ili su navodila na krivo razumijevanje.

Za iduće preradbe treba obratiti pažnju na slijedeće:

1. oslanjanje na jezičnu građu koja je u klasičnom sanskrtu stvarno potvrđena, a ne samo poznata iz gramatičarskih rasprava; 2. jednostavnije formulacije niza pravila; 3. novo sastavljanje pravila izgovora § 2-4, uzimajući u obzir moderni fonetski način izražavanja; 4. poželjno bi bilo dodati rečenice za vježbu (naravno iz izvorne književnosti) za vremena izvan prezentskog sustava (ostala vremena, § 187 i d.), za koja je već Pischel pripremio jednu zbirku (usp. predgovor 6. izdanju).

Sadržaji iz povijesti jezika i iz poredbene lingvistike trebali bi i dalje ostati izvan gramatike. Njima bi se svakako znatno otežao prikladan prikaz stupnjevanja samoglasnika(§ 14).

Upravo je zbog kratkoće knjižice, koja učitelju pruža najslobodnije mogućnosti mnogovrsna proširenja prema potrebama učenika, poželjno da Stenzlerova gramatika ostane sačuvana.

Berlin B. Schlerath

Sadržaj

Kratice VIII

Pismo 1

Fonetika 6
Prijevoj 6. Završeci riječi 7. Glasovne promjene u rečenici 7. Glasovne promjene unutar riječi 11.

Deklinacija imenica i pridjeva 14
Samoglasnička deklinacija 16. Suglasnička deklinacija 21. Imenice i pridjevi s više osnova 23. Nepravilna deklinacija 28.

Komparacija 29

Zamjenička deklinacija 29

Brojevi 32

Konjugacija 33
Prezentska osnova. Tematska konjugacija 35. Atematska konjugacija 37. Ostala vremena 46. Perfekt 47. Aorist 52. Prekativ. Futur 56. Kondicional. Pasiv 57. Konjugacija izvedenih glagolskih osnova. Deseti razred i kauzativ 59. Deziderativ 60. Intenziv. Denominativ 61. Glagolske imenice i pridjevi. Participi 61. Infinitiv i apsolutiv 65.

Tvorba riječi 67
Tvorba imenica i pridjeva ženskog roda 67.

Složenice 68
Glagolske složenice 68. Imenske složenice 70.

Primjeri za vježbu 75

Uzorci za čitanje 81

O metrici 100

Rječnik 101

Kratice

A. — akuzativ
Abl. — ablativ
abl. apsol.—ablativ apsolutni
aor. — aorist
apsol. — apsolutiv
ātm. (Ā.) — ātmanepāda
bah. — bahuvrīhi
d. — dalje
D. — dativ
denom. — denominativ
dez. — deziderativ
dv. — dvojina
fut. — futur
G. — genitiv
got. — gotov
I. (instr.) — instrumental
imp. — imperativ
impf. — imperfekt
ind. — indikativ
inf. — infinitiv
int. — intenziv
izuz. — izuzetak
jedn. — jednina
kauz. — kauzativ
komp. — komparativ
kond. — kondicional
kor. — korijen
l. — lice
L. (lok.) — lokativ
lok. apsol.—lokativ apsolutni
m. (m. r.) — muški rod
med. — medij(alan)
množ. (mn.) — množina
N. (nom.) — nominativ
nap. — napomena
opt. — optativ
osn. — osnova
par. (P.) — parasmaipāda
part. — particip
pas. — pasiv
perf. (pf.) — perfekt
pref. - prefiks
prez. — prezent
pridj. — pridjev
pril. — prilog
razr. — razred
redupl. — reduplicirani
sr. (sr. r.) — srednji rod
sup. — superlativ
tatp. — tatpuruṣa
ugl. — uglavnom
usp. — usporedi
v. — vidi
V. — vokativ
ž. (ž. r.) — ženski rod

Pismo

1. Sanskrt (saṃskṛtam) se najčešće piše pismom nāgarī, koje se sastoji od sljedećih slogovnih znakova:

Samoglasnici:

Jednostavni अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ऋ ṛ ॠ ṝ ऌ ḷ
Dvoglasnici ए e ऐ ai ओ o औ au

Suglasnici:

1. guturali[1]	क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
2. palatali	च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
3. cerebrali	ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
4. dentali	त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
5. labijali	प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
6. polusamoglasnici	य ya	र ra	ल la	व va	
7. sibilanti	श śa	ष ṣa	स sa		
8. hak	ह ha				

Znakovi za sekundarne glasove: ṃ (anusvāra), ँ ~ (anunāsika), ः ḥ (visarga).

Nap. 1. ळ ḷa (cerebralno) samo u vedskim spisima.

Nap. 2. Umjesto nāgarī često se kaže devanāgarī, kako se to pismo naziva u južnoj Indiji da bi se razlikovalo od pisma nandināgarī.

2. Izgovor. ऋ ṛ, ॠ ṝ, ऌ ḷ jesu slogotvorni. ऋ se izgovara kao *er* u Bäcker s time da mu slijedi *i*, ॠ kao da mu slijedi *u*, a ऌ se izgovara kao *el* u Engel. ए *e* i ओ *o* jesu uvijek dugi, a izvorno su bili dvoglasnici. *e* je uglavnom nastalo iz *ai*, a *o* (osim prema § 35,1a i 51 izuz.) iz *au*. ऐ *ai* i औ *au* jesu nasljednici ranijih *āi* i *āu*. Usp. § 40.

3. Aspirate (haknute glasove, kh itd.) treba izgovarati s jasno izraženim završnim hakom. — *ṅ* u ङ treba izgovarati kao naše *ng*. Palatali se izgovaraju kao

[1] Točnije *velari*. Ostavljamo međutim naziv kojim se služio Stenzler. (Bilj. prev.)

dentali za kojima slijedi palatal ś, a ञ ña približno kao umekšano *n* u francuskom[2]. Cerebrali se izgovaraju kao dentali, ali s vrhom jezika koji se uvrće prema unatrag i dodiruje sredinu gornjega nepca. य ya i व va jesu pravi polusamoglasnici, v se izgovara više kao englesko w. श śa (palatalno) jest š s vrhom jezika uvrnutim prema dolje kao ś u poljskome.[3] ष ṣa je cerebralno š. स sa je oštro dentalno s. ह ha je čisti hak.

4. Prva dva suglasnika u redovima 1–5, kao i sva tri sibilanta jesu bezvučni. Svi ostali glasovi, uključujući samoglasnike, jesu zvučni.

5. Označavanje samoglasnika. Znakovi za samoglasnike navedeni u § 1 (početni samoglasnici) koriste se samo onda kad im ne prethodi ni jedan suglasnik, tj. na početku rečenice, ili na početku riječi ako prethodna završava samoglasnikom. Kratko *a* već je uključeno u svaki suglasnički znak; ostali samoglasnici označavaju se na sljedeći način:

का kā कि ki की kī कु ku कू kū कृ kṛ कॄ kṝ कॢ kḷ
के ke कै kai को ko कौ kau

Posebno treba pripaziti na:

दु du दू dū दृ dṛ रु ru रू rū शु śu शू śū शृ śṛ
हु hu हू hū हृ hṛ

6. Suglasnici bez samoglasnika označavaju se uz pomoć kose crte potpisane znaku (virāma), ali samo u pauzi, na kraju rečenice ili pojedine riječi koja stoji sama: वाक् vāk (govor); ili kod pisanja gramatičkih osnova: दिश् diś (strana svijeta).

---

[2] Opisi izgovora pojedinih glasova preuzeti su onako kako ih daje Stenzler, dakle namijenjeni su govornicima njemačkog jezika. U slučajevima kada u hrvatskom jeziku postoji jednostavniji opis, dat ćemo ga u obliku bilješke.
ङ se izgovara kao *n* u Anka ili banka, palatali se izgovaraju priblilžno kao naše *ć*, *đ*, dok ञ približno kao naše umekšano *nj*.

[3] श् se izgovara kao hrvatsko umekšano ś, a ष् kao naše š s nešto "tvrđim" izgovorom. Razlika u izgovoru ovih glasova odgovara otprilike razlici između č i ć u našem jeziku.

7. Ligature. Ako u riječi ili rečenici dva ili više suglasnika slijede neposredno jedan za drugim, tada se oni pišu spojenim znakom, ligaturom:

I. Ako prvi od spojenih suglasnika završava uspravnom crtom, on odbacuje tu crtu ग्द gda, ग्ध gdha, च्य cya, ज्व jva, न्त nta, प्स psa, ब्द bda, व्य vya, श्य śya, ष्क ṣka, ष्ट ṣṭa, ष्ठ ṣṭha, स्क ska, स्थ stha.

II. Ako prvi od suglasnika koji se trebaju spojiti ne završava uspravnom crtom, tada mu se sljedeći suglasnik potpisuje, gubeći pri tome svoju gornju vodoravnu crtu: ङ्क ṅka, ङ्ग ṅga, क्क kka, क्व kva, ट्ट ṭṭa, ट्व ṭva.

III. Izuzeci od I. न ili ल kao drugi članovi ligature obično se potpisuju prethodnom znaku, gubeći pri tome svoju gornju vodoravnu crtu: त्न tna, ध्न dhna, म्न mna, न्न nna, स्न sna, भ्न bhna, प्ल pla, ल्ल lla.

IV. Izuzeci od II. म i य kao drugi članovi u ligaturi jače se skraćuju, gubeći svoj prednji dio i pišu se iza prvog znaka ligature: क्म kma, ङ्म ṅma, द्म dma, ह्म hma, क्य kya, छ्य chya, ट्य ṭya, ठ्य ṭhya, ड्य ḍya, ढ्य ḍhya, द्य dya, ह्य hya.

V. Ostali izuzeci jesu, sa क्: क्थ ktha, sa च्: च्च cca, च्ञ cña, sa ञ्: ञ्च ñca, ञ्ज ñja, sa प्: प्त pta.

VI. श u nekim ligaturama ima oblik श (također u श्): श्च śca, श्न śna, श्ल śla, श्व śva (v. § 5).

VII. Teža skraćivanja jesu, sa क्: क्त kta, sa त्: त्त tta, sa द्: द्द dda, द्ध ddha, द्न dna, द्भ dbha, sa ह्: ह्न hna, sa द्: द्व dva, ह्व hva. Posebno treba pripaziti na: क्ष kṣa, ज्ञ jña (izgovarati đnja), ण्ण ṇṇa (pored ण्ण).

VIII. r ispred suglasnika i ispred ऋ označava se kukicom koja uvijek stoji sasvim desno iznad znaka ispred kojeg se čita: र्क rka, र्के rke, र्कौं rkau, र्कं rkam, र्ऋ rṛ. — r iza suglasnika označava se uz pomoć ulijevo nakošene crte ispod znaka: क्र kra, ज्र jra, द्र dra, न्र nra, प्र pra, श्र śra, ह्र hra. Posebno pripaziti na: त्र tra.

IX. Više od dva suglasnika spajaju se po istim načelima: ग्ध्व gdhva, ग्न्य gnya, त्स्य tsya, प्त्य ptya, ष्ठ्य ṣṭhya, क्त्य ktya, क्त्व ktva, ङ्क्त ṅkta, त्त्य ttya, त्त्व ttva, द्व्य dvya, द्द्य ddya,

7. Ligature. Ako u riječi ili rečenici dva ili više suglasnika slijede neposredno jedan za drugim, tada se oni pišu spojenim znakom, ligaturom:

I. Ako prvi od spojenih suglasnika završava uspravnom crtom, on odbacuje tu crtu ग्द gda, ग्ध gdha, च्य cya, ज्व jva, न्त nta, प्स psa, ब्द bda, व्य vya, श्य śya, ष्क ṣka, ष्ट ṣṭa, ष्ठ ṣṭha, स्क ska, स्थ stha.

II. Ako prvi od suglasnika koji se trebaju spojiti ne završava uspravnom crtom, tada mu se sljedeći suglasnik potpisuje, gubeći pri tome svoju gornju vodoravnu crtu: ङ्क ṅka, ङ्ग ṅga, क्क kka, क्व kva, ट्ट ṭṭa, ट्व ṭva.

III. Izuzeci od I. न ili ल kao drugi članovi ligature obično se potpisuju prethodnom znaku, gubeći pri tome svoju gornju vodoravnu crtu: त्न tna, ध्न dhna, म्न mna, न्न nna, स्न sna, भ्न bhna, प्ल pla, ल्ल lla.

IV. Izuzeci od II. म i य kao drugi članovi u ligaturi jače se skraćuju, gubeći svoj prednji dio i pišu se iza prvog znaka ligature: क्म kma, ङ्म ṅma, द्म dma, ह्म hma, क्य kya, छ्य chya, ट्य ṭya, ठ्य ṭhya, ड्य ḍya, ढ्य ḍhya, द्य dya, ह्य hya.

V. Ostali izuzeci jesu, sa क्: क्थ ktha, sa च्: च्च cca, च्ञ cña, sa ञ्: ञ्च ñca, ञ्ज ñja, sa प्: प्त pta.

VI. श u nekim ligaturama ima oblik श (također u श्): श्च śca, श्न śna, श्ल śla, श्व śva (v. § 5).

VII. Teža skraćivanja jesu, sa क्: क्त kta, sa त्: त्त tta, sa द्: द्द dda, द्ध ddha, द्न dna, द्भ dbha, sa ह्: ह्न hna, sa द्: द्व dva, ह्व hva. Posebno treba pripaziti na: क्ष kṣa, ज्ञ jña (izgovarati đnja), ण्ण ṇṇa (pored ण्ण).

VIII. r ispred suglasnika i ispred ऋ označava se kukicom koja uvijek stoji sasvim desno iznad znaka ispred kojeg se čita: र्क rka, र्के rke, र्कौ rkau, र्कं rkaṃ, र्ऋ rṛ. – r iza suglasnika označava se uz pomoć ulijevo nakošene crte ispod znaka: क्र kra, ज्र jra, द्र dra, न्र nra, प्र pra, श्र śra, ह्र hra. Posebno pripaziti na: त्र tra.

IX. Više od dva suglasnika spajaju se po istim načelima: ग्ध्व gdhva, ग्न्य gnya, त्स्य tsya, प्त्य ptya, ष्ठ्य ṣṭhya, क्त्य ktya, क्त्व ktva, ङ्क्त ṅkta, त्त्य ttya, त्त्व ttva, द्व्य dvya, द्द्य ddya,

द्ध्य ddhya, द्भ्य dbhya, श्च्य ścya, श्व्य śvya, क्ष्ण kṣṇa, क्ष्म kṣma, क्ष्म्य kṣmya, क्ष्य kṣya, क्ष्व kṣva, ङ्क्ष ṅkṣa, ङ्क्ष्व ṅkṣva, ग्र्य grya, त्त्र ttra, त्र्य trya, द्द्र ddra, द्र्य drya, स्त्र stra.

8. Popis ligatura koje se najčešce upotrebljavaju:

Sa क्: क्क kka, क्ख kkha, क्त kta, क्त्य ktya, क्त्र ktra, क्त्व ktva, क्थ ktha, क्न kna, क्म kma, क्य kya, क्र kra, क्र्य krya, क्ल kla, क्व kva, क्ष kṣa, क्ष्ण kṣṇa, क्ष्म kṣma, क्ष्म्य kṣmya, क्ष्य kṣya, क्ष्व kṣva. – Sa ख्: ख्न khna, ख्य khya. – Sa ग्: ग्द gda, ग्ध gdha, ग्ध्व gdhva, ग्न gna, ग्न्य gnya, ग्भ gbha, ग्भ्य gbhya, ग्म gma, ग्य gya, ग्र gra, ग्र्य grya, ग्ल gla, ग्व gva. – Sa घ्: घ्न ghna, घ्म ghma, घ्य ghya, घ्र ghra. – Sa ङ्: ङ्क ṅka, ङ्क्त ṅkta, ङ्क्ष ṅkṣa, ङ्क्ष्व ṅkṣva, ङ्ख ṅkha, ङ्ख्य ṅkhya, ङ्ग ṅga, ङ्ग्य ṅgya, ङ्ग्र ṅgra, ङ्घ ṅgha, ङ्घ्र ṅghra, ङ्ङ ṅṅa, ङ्म ṅma.

Sa च्: च्च cca, च्छ ccha, च्छ्र cchra, च्छ्व cchva, च्ञ cña, च्म cma, च्य cya. – Sa छ्: छ्य chya, छ्र chra. – Sa ज्: ज्ज jja, ज्ज्ञ jjña, ज्ज्व jjva, ज्झ jjha, ज्ञ jña, ज्ञ्य jñya, ज्म jma, ज्य jya, ज्र jra, ज्व jva. – Sa ञ्: ञ्च ñca, ञ्छ ñcha, ञ्ज ñja, ञ्श ñśa.

Sa ट्: ट्क ṭka, ट्ट ṭṭa, ट्य ṭya, ट्व ṭva, ट्स ṭsa. – Sa ठ्: ठ्य ṭhya, ठ्र ṭhra. – Sa ड्: ड्ग ḍga, ड्ड ḍḍa, ड्य ḍya. – Sa ढ्: ढ्य ḍhya, ढ्र ḍhra, ढ्व ḍhva. – Sa ण्: ण्ट ṇṭa, ण्ठ ṇṭha, ण्ड ṇḍa, ण्ढ ṇḍha, ण्ण ili ण्ण ṇṇa, ण्म ṇma, ण्य ṇya, ण्व ṇva.

Sa त्: त्क tka, त्त tta, त्त्य ttya, त्त्र ttra, त्त्व ttva, त्थ ttha, त्न tna, त्न्य tnya, त्प tpa, त्फ tpha, त्म tma, त्म्य tmya, त्य tya, त्र tra, त्र्य trya, त्व tva, त्स tsa, त्स्न tsna, त्स्न्य tsnya, त्स्य tsya, त्स्व tsva. – Sa थ्: थ्य thya. – Sa द्: द्ग dga, द्ग्र dgra, द्द dda, द्द्य ddya, द्द्र ddra, द्द्व ddva, द्ध ddha, द्ध्य ddhya, द्ध्व ddhva, द्न dna, द्ब dba, द्ब्र dbra, द्भ dbha, द्भ्य dbhya, द्म dma, द्य dya, द्र dra, द्र्य drya, द्व dva, द्व्य dvya. – Sa ध्: ध्न dhna, ध्म dhma, ध्य dhya, ध्र dhra, ध्व dhva. – Sa न्: न्त nta, न्त्य ntya, न्त्र ntra, न्त्स ntsa, न्थ ntha, न्द nda, न्द्ध nddha, न्द्र ndra, न्ध ndha, न्ध्य ndhya, न्ध्र ndhra, न्न nna, न्न्य nnya, न्म nma, न्य nya, न्र nra, न्व nva, न्स nsa.

Sa प्: प्त pta, प्त्य ptya, प्न pna, प्म pma, प्य pya, प्र pra, प्ल pla, प्स psa. – Sa फ्: फ्य phya. – Sa ब्: ब्ज bja, ब्द bda, ब्ध bdha, ब्ध्व bdhva, ब्ब bba, ब्भ bbha, ब्य bya, ब्र bra. – Sa भ्: भ्न bhna, भ्य bhya, भ्र bhra, भ्व bhva. – Sa म्: म्न mna, म्प mpa, म्प्र mpra, म्ब mba, म्ब्य mbya, म्भ mbha, म्य mya, म्र mra, म्ल mla.

द्ध्य ddhya, द्भ्य dbhya, श्च्य ścya, श्व्य śvya, क्ष्ण kṣṇa, क्ष्म kṣma, क्ष्म्य kṣmya, क्ष्य kṣya, क्ष्व kṣva, ङ्क्ष ṅkṣa, ङ्क्ष्व ṅkṣva, ग्र्य grya, त्त्र ttra, त्र्य trya, द्द्र ddra, द्र्य drya, स्त्र stra.

8. Popis l i g a t u r a koje se najčešće upotrebljavaju:

Sa क्: क्क kka, क्ख kkha, क्त kta, क्त्य ktya, क्त्र ktra, क्त्व ktva, क्थ ktha, क्न kna, क्म kma, क्य kya, क्र kra, क्र्य krya, क्ल kla, क्व kva, क्ष kṣa, क्ष्ण kṣṇa, क्ष्म kṣma, क्ष्म्य kṣmya, क्ष्य kṣya, क्ष्व kṣva. — Sa ख्: ख्न khna, ख्य khya. — Sa ग्: ग्द gda, ग्ध gdha, ग्ध्व gdhva, ग्न gna, ग्न्य gnya, ग्भ gbha, ग्भ्य gbhya, ग्म gma, ग्य gya, ग्र gra, ग्र्य grya, ग्ल gla, ग्व gva. — Sa घ्: घ्न ghna, घ्म ghma, घ्य ghya, घ्र ghra. — Sa ङ्: ङ्क ṅka, ङ्क्त ṅkta, ङ्क्ष ṅkṣa, ङ्क्ष्व ṅkṣva, ङ्ख ṅkha, ङ्ख्य ṅkhya, ङ्ग ṅga, ङ्ग्य ṅgya, ङ्ग्र ṅgra, ङ्घ ṅgha, ङ्घ्र ṅghra, ङ्ङ ṅṅa, ङ्म ṅma.

Sa च्: च्च cca, च्छ ccha, च्छ्र cchra, च्छ्व cchva, च्ञ cña, च्म cma, च्य cya. — Sa छ्: छ्य chya, छ्र chra. — Sa ज्: ज्ज jja, ज्ज्ञ jjña, ज्ज्व jjva, ज्झ jjha, ज्ञ jña, ज्ञ्य jñya, ज्म jma, ज्य jya, ज्र jra, ज्व jva. — Sa ञ्: ञ्च ñca, ञ्छ ñcha, ञ्ज ñja, ञ्श ñśa.

Sa ट्: ट्क ṭka, ट्ट ṭṭa, ट्य ṭya, ट्व ṭva, ट्स ṭsa. — Sa ठ्: ठ्य ṭhya, ठ्र ṭhra. — Sa ड्: ड्ग ḍga, ड्ड ḍḍa, ड्य ḍya. — Sa ढ्: ढ्य ḍhya, ढ्र ḍhra, ढ्व ḍhva. — Sa ण्: ण्ट ṇṭa, ण्ठ ṇṭha, ण्ड ṇḍa, ण्ढ ṇḍha, ण्ण ili ण्ण ṇṇa, ण्म ṇma, ण्य ṇya, ण्व ṇva.

Sa त्: त्क tka, त्त tta, त्त्य ttya, त्त्र ttra, त्त्व ttva, त्थ ttha, त्न tna, त्न्य tnya, त्प tpa, त्फ tpha, त्म tma, त्म्य tmya, त्य tya, त्र tra, त्र्य trya, त्व tva, त्स tsa, त्स्न tsna, त्स्न्य tsnya, त्स्य tsya, त्स्व tsva. — Sa थ्: थ्य thya. — Sa द्: द्ग dga, द्ग्र dgra, द्द dda, द्द्य ddya, द्द्र ddra, द्द्व ddva, द्ध ddha, द्ध्य ddhya, द्ध्व ddhva, द्न dna, द्ब dba, द्ब्र dbra, द्भ dbha, द्भ्य dbhya, द्म dma, द्य dya, द्र dra, द्र्य drya, द्व dva, द्व्य dvya. — Sa ध्: ध्न dhna, ध्म dhma, ध्य dhya, ध्र dhra, ध्व dhva. — Sa न्: न्त nta, न्त्य ntya, न्त्र ntra, न्त्स ntsa, न्थ ntha, न्द nda, न्द्ध nddha, न्द्र ndra, न्ध ndha, न्ध्य ndhya, न्ध्र ndhra, न्न nna, न्न्य nnya, न्म nma, न्य nya, न्र nra, न्व nva, न्स nsa.

Sa प्: प्त pta, प्त्य ptya, प्न pna, प्म pma, प्य pya, प्र pra, प्ल pla, प्स psa. — Sa फ्: फ्य phya. — Sa ब्: ब्ज bja, ब्द bda, ब्ध bdha, ब्ध्व bdhva, ब्ब bba, ब्भ bbha, ब्य bya, ब्र bra. — Sa भ्: भ्न bhna, भ्य bhya, भ्र bhra, भ्व bhva. — Sa म्: म्न mna, म्प mpa, म्प्र mpra, म्ब mba, म्ब्य mbya, म्भ mbha, म्य mya, म्र mra, म्ल mla.

Sa य्: य्य yya, य्व yva. — Sa ल्: ल्क lka, ल्ग lga, ल्प lpa, ल्म lma, ल्य lya, ल्ल lla, ल्व lva, ल्ह lha. — Sa व्: व्न vna, व्य vya, व्र vra

Sa श्: श्च śca, श्च्य ścya, श्न śna, श्म śma, श्य śya, श्र śra, श्र्य śrya, श्ल śla, श्व śva, श्व्य śvya. — Sa ष्: ष्क ṣka, ष्क्र ṣkra, ष्ट ṣṭa, ष्ट्य ṣṭya, ष्ट्र ṣṭra, ष्ट्र्य ṣṭrya, ष्ट्व ṣṭva, ष्ठ ṣṭha, ष्ठ्य ṣṭhya, ष्ण ṣṇa, ष्ण्य ṣṇya, ष्प ṣpa, ष्प्र ṣpra, ष्म ṣma, ष्य ṣya, ष्व ṣva, ष्ष ṣṣa. — Sa स्: स्क ska, स्क्र skra, स्ख skha, स्त sta, स्त्य stya, स्त्र stra, स्त्व stva, स्थ stha, स्थ्य sthya, स्न sna, स्प spa, स्फ spha, स्म sma, स्म्य smya, स्य sya, स्र sra, स्व sva, स्स ssa. — Sa ह्: ह्ण hṇa, ह्न hna, ह्म hma, ह्य hya, ह्र hra, ह्ल hla, ह्व hva.

---

9. Z n a k o v i z a s e k u n d a r n e g l a s o v e: a n u s v ā r a se ispred sibilanata i ह् izgovara kao *n* na kraju riječi u francuskom. Ako riječ njime završava (§ 30), izgovara se kao *m*. U prvom dijelu složenice ispred zatvornog glasa (okluziva) izgovara se kao nazal odgovarajućeg razreda; isto tako ondje gdje se anusvāra upotrebljava zbog kratkoće u riječi ispred zatvornog suglasnika umjesto nazala koji je istog razreda kao i taj suglasnik. — A n u n ā s i k a se javlja jedino u spoju s ल् kako bi se izrazilo nazalizirano *l* (§ 31 b). — V i s a r g a je bezvučni hak. U pauzi (§ 18 IV) se iza visarge potiho čuje i eho samoglasnika ili drugoga dijela dvoglasa koji joj prethodi.

10. I n t e r p u n k c i j s k i i o s t a l i z n a k o v i. । označuje kraći rečenični odjeljak i polovinu strofe, a ॥ označuje veći odijeljak i svršetak strofe. — ऽ ’ (avagraha) označuje ispuštanje početnoga अ (§ 22), a znak ° označuje skraćenicu.

11. R a s t a v l j a n j e r i j e č i unutar jednoga rečeničnog sklopa provodi se u sanskrtu samo u slučaju kada riječ završava samoglasnikom, anusvārom ili visargom, a sljedeća počinje suglasnikom, kao i u slučajevima opisanim u §§ 23–25. 35, 1 b, c. Dočetni suglasnici spajaju se s početnim samoglasnikom sljedeće riječi u jedan slogovni znak, prema §§ 26 i dalje. Dočetni samoglasnik jedne riječi i početni druge stapaju se prema § 19 i dalje.

12. Znamenke za brojeve jesu:

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

१० = 10; १९१४ = 1914.

13. Naglasak. Stari sanskrtski naglasni sustav u današnjem se izgovoru više ne upotrebljava. Sadašnje naglašavanje: Pravilo naglašavanja koje vrijedi za latinski protegnuto je na zadnja četiri sloga. Naglasak se može pomaknuti najdalje do četvrtog sloga od kraja riječi, i to u slučaju kad su pretposljednji i treći slog od kraja riječi kratki. Dužina pretposljednjeg ili trećeg sloga odostrag prima na sebe i naglasak: दुहितरम् dúhitaram (kćerku), भवति bhávati (on postoji), भवामि bhavā́mi (ja postojim), भवन्ति bhavánti (oni postoje).

Nap. Kod jednostavnih glagola naglašen je korijenski slog; augment, reduplikacija i glagolski predmeci primaju naglasak uvijek pridržavajući se glavnog pravila. Izvedenice imenica uglavnom zadržavaju naglasak riječi iz koje su izvedene. Suglasničke skupine sa *y* i *v* ne nose dužinu u tim slučajevima svojim položajem.

Fonetika

Prijevoj

14. Samoglasnici podliježu dvostrukom stupnjevanju, u kojem se stupnjevi nazivaju guṇa i vṛddhi:

Jednostavni (praznina)	—	इ i ई ī	उ u ऊ ū	ऋ ṛ ॠ ṝ	ऌ ḷ
guṇa (punina)	अ a	ए e	ओ o	अर् ar	अल् al
vṛddhi (duljina)	आ ā	ऐ ai	औ au	आर् ār	—

15. Kada je za korijenski slog propisana preoblika samoglasnika, ona se ne provodi u dugim zatvorenim slogovima, kao što su npr. जीव् jīv (živjeti), निन्द् nind (kuditi).

16. U nekim komparativima (§ 109), kao i u korijenima दृश् (gledati) i सृज् (stvarati) ispred suglasničkih nastavaka, uzima se र kao guṇa, a रा kao vṛddhi za ऋ.

Suglasnici na svršetku riječi (u pauzi)

17. Broj završnih suglasnika: Od dva ili više suglasnika kojima riječ završava ostaje samo prvi: सन् (bivajući, koji jest) za sant-s. Dopuštena je skupina r+suglasnik: nom. jedn. ऊर्क् ūrk (snaga).

18. Vrsta suglasnika na svršetku riječi: Kao završni suglasnici u pauzi mogu stajati jedino bezvučni neaspirirani i nazali prvoga, te trećeg do petog reda, kao i visarga. Ostali suglasnici, stoje li na kraju riječi, bilo izvorno, bilo prema § 17, promijenit će se:

I. zvučni i aspirirani iz redova 1 i 3 do 5 u odgovarajući bezvučni nehaknuti suglasnik:

तत् tat (to) za tad, युत् yut (borba) za yudh+s. यु

II. zatvorni palatalni glasovi u क् , ज् ponekad u ट् :

प्राक् prāk nom. jedn. sr. od प्राच् prāc (istočni); असृक् asṛk nom. jed. od असृज् sr. (krv); वाक् vāk nom. jed. od वाच् ž. = vox; देवराट् devarāṭ nom. jedn. od देवराज् (božanski kralj).

III. ष् i ह् u ट् , rijetko u क् , श् u क् ili ट् :

षट् ṣaṭ za षष् (šest); मधुलिट् madhuliṭ nom. jed, od मधुलिह् (pčela); दिक् dik nom. jed. od दिश् (smjer); विट् viṭ nom. jed. od विश् (narod).

Nap. Kada korijenski slog, koji počinje zvučnim neaspiriranim suglasnikom, a završava zvučnom aspiratom ili ह्, mijenja završni suglasnik, aspiracija koja izvorno pripada početnom slogu pomiče se s kraja sloga na njegov početak: गोधुक् go-dhuk, nom. jed. od गोदुह् (muzač).

IV. र् i स् preoblikuju se iza samoglasnika u visargu:

पुनः za पुनर् (ponovno); अश्वः aśvaḥ za aśvas, nom. jedn. od अश्व (konj).

Glasovne promjene u rečenici (sandhi)

A. Dočetni i početni samoglasnici

Istovrsni samoglasnici jesu oni koji se ne razlikuju ili se razlikuju samo po kvantiteti.

19. Jednostavni istovrsni samoglasnici stapaju se u svoj dugi oblik: न अस्ति इह na asti iha (nije ovdje) postat će नास्तीह nāstīha; न आसीत् na āsīt (ne bijaše) postat će नासीत् nāsīt; देवी इव devī iva (poput božice) postat će देवीव devīva; साधु उक्तम् sādhu uktam (dobro rečeno) postat će साधूक्तम् sādhūktam.

20. अ a i आ ā stapaju se:

a) s ostalim jednostavnim samoglasnicima u njihov oblik guṇa:

न इह na iha (ne ovdje) postaje नेह neha; विना ईर्ष्यया vinā īrṣyayā (bez ljubomore) postaje विनेर्ष्यया vinerṣyayā; सा उवाच sā uvāca (ona je rekla) postaje सोवाच; यथा ऋषिः yathā ṛṣiḥ (poput sveca) postaje यथर्षिः yatharṣiḥ;

b) s dvoglasnicima u njihov stupanj vṛddhi: अद्य एव adya eva (još danas) postaje अद्यैव adyaiva; सा ओषधिः sā oṣadhiḥ (ljekovita biljka) postaje सौषधिः sauṣadhiḥ.

21. Jednostavni samoglasnici, osim a i ā, preoblikuju se ispred drukčijega jednostavnog samoglasnika u odgovarajući polusamoglasnik:

उपरि उपरि upari upari (visoko iznad) postaje उपर्युपरि uparyupari; अस्तु एतत् astu etat (neka to bude) postaje अस्त्वेतत् astv etat.

22. Početno अ a ispušta se iza ए e i ओ o (§ 10):

ते अपि te api (ovi također) postaje ते ऽपि te'pi. Usp. § 31,1 a.

23. Ispred svih samoglasnika, osim अ, završni ए e i ओ o postaju अ stvarajući pritom zijev: वने आस्ते vane āste (sjedio je u šumi) postaje वन आस्ते vana āste; प्रभो एहि (dođite, poštovani) postaje प्रभ एहि prabha ehi.

24. Ispred samoglasnika ऐ ai u pravilu postaje आ, a औ au postaje आव् : तस्मै अदात् tasmai adāt (njemu dade) postaje तस्मा अदात् tasmā adāt; तौ उभौ tau ubhau (ta obojica) postaje तावुभौ tāv ubhau.

25. Izuzeci od § 21–23. Dočetni ई, ऊ i ए kao dočeci za oblike dvojine i u अमी (§ 120) ne mijenjaju se ispred samoglasnika (pragṛhya) i ne dovode do ispuštanja: चक्षुषी इमे cakṣuṣī ime (ova oba oka); कन्ये आसाते अत्र kanye āsāte atra (dvije djevojke sjede tu).

B. Dočetni suglasnici

26. Bezvučni glasovi koji stoje u pauzi (§ 18) ostaju samo ispred bezvučnih. Ispred zvučnih glasova (uključujući i samoglasnike) oni se mijenjaju u zvučne neaspirirane glasove, a ispred nazala mijenjaju se u nazal svojeg reda:

आसीत् राजा (bijaše kralj) postaje आसीद्राजा asīd rājā; अभवत् अत्र (bijaše tu) postaje अभवदत्र abhavad atra; तत् न (to ne) postaje तन्न tan na; वाक् मे (moj govor) postat će वाङ्मे vāṅ me.

27. त् koje stoji u pauzi izjednačava se s palatalom, cerebralom i ल् kojima počinje sljedeća riječ:

तत् च (i to) postat će तच्च tac ca; तत् जलम् (ta voda) postaje तज्जलम् taj jalam; तत् लभते (stječe to) postat će तल्लभते tallabhate.

28. Ispred početnog श् mijenja se završno त् također u च्, istodobno mijenjajući taj početni श् u छ् :

तत् श्रुत्वा (to čuvši) postat će तच्छ्रुत्वा tacchrutvā.

Dočetni nazali

29. Nazali, izuzimajući म्, na kraju riječi udvostručuju se ako im prethodi kratki samoglasnik, a sljedeća riječ počinje samoglasnikom:

आसन् अत्र (bijahu ovdje), postat će आसन्नत्र āsann atra; प्रत्यङ् आसीनः (koji sjedi okrenut prema zapadu) postaje प्रत्यङ्ङासीनः pratyaṅṅ āsīnaḥ.

30. म् ispred suglasnika postaje anusvāra (§ 9): तम् च (i toga) postaje तं च taṃ ca.

31. न् na kraju riječi mijenja se:

a) ispred zvučnih palatala, cerebrala i श् u nazale njihovih razreda: तान् जनान् ak. mn. (te ljude) postaje ताञ्जनान् tañ janān. Pritom se početno श् uglavnom mijenja u छ् : तान् शशान् ak.mn. (te zečeve) daje ताञ्शशान् tāñśaśān ili ताञ्छशान् tāñ chaśān;

b) ispred ल् u लँ (nazalizirano l, § 9): तान् लोकान् ak. mn. (te svjetove) postat će ताँल्लोकान् tāl̃ lokān.

Nap. Umjesto लँ ponekad se piše ल्ँ.

32. Između završnoga न् i početnoga bezvučnog palatala, cerebrala ili dentala umeće se njima odgovarajući sibilant, ispred kojega न् prelazi u anusvāru (§ 9):

भरन् च (i onaj koji nosi) postaje भरंश्च bharaṃś ca; तान् तान् ak. mn. (ove i one) postaje तांस्तान् tāṃs tān.

Visarga (§ 18 IV) u rečenici

33. I. Visarga ispred bezvučnih:

a) Ispred bezvučnih guturala, labijala i ispred sibilanata visarga ostaje nepromijenjena: ताः कन्याः tāḥ kanyāḥ (te djevojke); पुनः पुनः punaḥ punaḥ (opet i opet); व्रीहिः पच्यते vrīhiḥ pacyate (riža se kuha); अश्वः षट् aśvaḥ ṣaṭ (šest konja).

Nap. U nekim starijim tekstovima pojavljuje se ispred bezvučnih guturala umjesto visarge tzv. jihvāmūlīya ⨯ ẖ, ispred bezvučnih labijala upadhmānīya ≍ ḫ, a ispred sibilanata dolazi do asimilacije: पतिᳵ करोति (gospodar čini) za पतिः करोति patiḥ karoti; कᳶ परः (koji stranac?) za कः परः kaḥ paraḥ; हतश्शेते (on leži ubijen) za हतः शेते.

b) Ispred bezvučnih palatala, cerebrala i dentala, pojavljuje se umjesto visarge sibilant koji im odgovara: अश्वः ali अश्वश्च aśvaś ca (i konj); कुठारैः टङ्कैः च postaje कुठारैष्टङ्कैश्च kuṭhāraiṣ ṭaṅkaiś ca (sjekirama i polugama); पुनः, ali पुनस्तत्र punas tatra (opet tamo); भ्रातरः, ali भ्रातरस्त्रयः bhrātaras trayaḥ (tri brata).

II. Visarga ispred zvučnih

34. Iza samoglasnika, izuzimajući a i ā:

a) Visarga se pojavljuju kao र्: मतिः मम (moja misao) postaje मतिर्मम matir mama; पशुः इव (kao zvijer) postaje पशुरिव paśur iva; गुणैः युक्तः (obdaren vrlinama) postaje गुणैर्युक्तः guṇair yuktaḥ.

Nap. Vokativna čestica भोः bhoḥ gubi visargu ispred svih zvučnih glasova.

b) Ispred početnog र् visarga ispada, a kratki samoglasnik koji joj prethodi produžuje se: तरुः रोहति (stablo raste) postaje तरू रोहति tarū rohati.

35. Iza a i ā:

1. Kada visarga stoji za स् s

a) अः aḥ ispred zvučnih suglasnika i ispred अ a postaje ओ o:

अश्वः, ali अश्वो वहति aśvo vahati (konj vozi); अश्वः अपि (konj također) postaje अश्वो ऽपि aśvo ’pi (§ 22).

b) अः ispred samoglasnika, izuzimajući अ, postaje अ stvarajući priom zijev:

अश्वः, ali अश्व इव aśva iva (poput konja); अश्व उवाह aśva uvāha (konj je vozio).

c) आः ispred svih zvučnih postaje आ ā:

अश्वाः, ali अश्वा वहन्ति aśvā vahanti (konji voze); अश्वा ऊहुः aśvā ūhuḥ (konji su vozili)

2. Stoji li visarga za र् (§ 18, IV), pojavljuje se ispred svih zvučnih glasova kao र्, no ispred početnoga र् ponaša se u skladu s § 34b:

पुनः punaḥ, ali पुनरस्ति punar asti (opet je); पुना रोहति punā rohati (opet raste).

Suglasnici na početku riječi

36. Ispred početnog ह् ozvučuje se završni bezvučni suglasnik prethodne riječi (§ 26), a ह् se pretvara u njegovu aspiratu: तत् हि (baš to) postaje तद्धि tad dhi; अभूत् हंसः (on postade labud) postaje अभूद्धंसः abhūd dhaṃsaḥ; वाक् हि (samo govor) postaje वाग्घि vāg ghi.

37. Početno छ् pretvara se iza kratkog samoglasnika, iza मा mā (ne) i iza आ ā (do) u च्छ्: न च्छिन्दन्ति na cchindanti (ne kidaju).

Nap. छ् (koje je nastalo od sk) piše se usred riječi, a iza samoglasnika, uvijek kao च्छ्: चिच्छेद ciccheda (on je kidao); म्लेच्छः mlecchaḥ (barbar).

38. O promjeni početnoga श् u छ् iza त् i न् v. § 28 i 31a.

Glasovne promjene unutar riječi

39. Pravila 19–37 vrijede u bitnim stvarima također za glasovne promjene unutar riječi kod spajanja sufiksa s korijenom ili osnovom. Najvažnija odstupanja su sljedeća:

40. Ispred samoglasnika ए postaje अय्, ऐ postaje आय्, ओ postaje अव्, औ postaje आव्: एमि e–mi (idem), ali अयानि ay–āni (neka idem). Usp. deklinaciju osnova na dvoglasnike u § 79.

41. U nekim prilikama ispred samoglasnika इ ई mijenjaju se u इय्, a उ ऊ u उव्, osobito kada su korijenski (§ 71. 149) ili kada im prethode dva suglasnika (§§ 174b. 205. 219.)

42. इ i उ ispred korijenskoga se र् ili व्, za kojima slijedi suglasnik, najčešće produljuju दीव्यति dīvyati (on igra) od korijena दिव्; गीर्भिः gīrbhiḥ (riječima) od osnove गिर्; आशीर्भिः āśirbhiḥ (molbama) od osnove आशिस्

43. Ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom, polusamoglasnikom ili nazalom suglasnici u pravilu ostaju nepromijenjeni: lok. jedn. मनसि manas–i (u razumu), मनस्विन् manasvin (koji razumije) od osnove मनस्.

44. Ispred ostalih suglasnika završni suglasnik osnove podvrgava se pravilima o oblicima u pauzi (§ 18) i zatim pravilima iz § 26 i dalje: osnova मनस् (razum) tvori lok. mn. मनःसु manaḥ–su prema § 33a; inst. mn. मनोभिः mano–bhiḥ prema § 35, 1a; prez. osn. आस्(sjediti). ima 2. l. mn. med. आध्वे ā–dhve prema § 35, 1 c.

Zakoni cerebralizacije

45. न् postaje ण्: न् za kojim slijedi samoglasnik ili न म य व mijenja se u ण् ako mu neposredno prethode ऋ, ॠ, र्, ष् ili ako između njih i न् stoje samoglasnici, guturali, labijali, य्, व्, ह् i anusvāra: osnova अक्षन् (oko) tvori inst. jedn. अक्ष्णा akṣṇā; osnova ब्रह्मन् (brahman) inst. jedn. ब्रह्मणा brahmaṇā; राम (vlastito ime) inst. jedn. रामेण rāmeṇa, ali रथ (kola) रथेन rathena.

46. स्postaje ष्: स्se mijenja u ष kada mu क्, र्, ल् ili samoglasnici, izuzimajući अ i आ, neposredno prethode ili je između njih i स् umetnut samo anusvāra ili visarga, i ako iza स्slijedi bilo koji drugi glas osim ऋ i र्:

Lok. mn. वाक्षु vākṣu za वाक्+सु(§ 81); osnova हविस् (sr. žrtveni prinos) tvori inst. jedn. हविषा haviṣā, nom. mn. हवींषि havīṃṣi, lok. mn. हविःषु haviḥṣu za हविस्+ सु. Ali त्रि (tri) nom. mn. ž. r. तिस्रः tisraḥ, lok. mn. ž. r. तिसृषु tisṛṣu.

Nap. Ovo pravilo ne vrijedi kada se स्, prema § 34a, mijenja u र्: हविर्भिः havirbhiḥ (inst. mn.). स् se ne mijenja u riječima पुंस्(čovjek) i हिंस्(ranjavati): पुंसा (inst. jed.), हिंसा (ranjavanje).

47. Dentali iza cerebrala, uključujući ष्, postaju cerebrali:

ईड् + ते postaje ईट्टे īṭṭe (on hvali); इष् + त postaje इष्ट iṣṭa (željen).

Izuzeci od § 44 i posebni slučajevi

48. त् i थ् kao početni glasovi nastavaka postaju iza zvučnih aspiriranih glasova zvučni i preuzimaju aspiraciju: बुध् + त postaje बुद्ध buddha (probuđen); लभ् + तुम् postaje लब्धुम् labdhum (steći, inf.).

49. ज् se ispred त् u nekim korijenima mijenja u क्, a u drugima u ष्: युक्त yukta (spregnut) part. gotovi od kor. युज्; सृष्ट sṛṣṭa (§ 47) od सृज् (stvarati).

50. श् se ispred त् mijenja u ष् (§ 47): दृष्ट dṛṣṭa (viđen) od korijena दृश्.

51. a) ह् se stapa sa त् थ् ध् koji ga slijede u ढ्, pri čemu se kratki samoglasnik, izuzimajući ऋ, koji stoji ispred ह् produžuje: लिह् + त postaje लीढ līḍha (liznut); लिह् + तः (3. l. dv. prez.) i लिह् + थः (2. l. dv. prez.) oboje će se promjeniti u लीढः (njih dvojica ližu, vas dvojica ližete); लिह् + ध्वे (2. l. mn. med.) postaje लीढ्वे līḍhve vi/se/ ližete); (दृह् + त postaje दृढ dṛḍha (čvrst).

b) U korijenima koji počinju s द् (दह्, दिह्, दुह्, द्रुह्) i u स्निह् ponaša se ह् ispred त् itd. kao घ् (prema § 48): दुह् + त postaje दुग्ध dugdha (izmužen).

Nap. ज् i ह् dvostrukog su podrijetla, te se stoga s njima različito postupa u §§ 18 II. III. 49. 51.

Izuzeci od § 51: Od मुह् (biti zbunjen) tvori se मुग्ध (bojažljiv) i मूढ (glup). — U नह् (vezati) ponaša se ह् kao ध्: नद्ध (svezan) za नह् + त. — वह् (voziti) i सह्

(podnositi) ponašaju se u skladu s § 51 a, ali pritom supstituiraju ओ za अ : वोढुम् voḍhum (voziti, inf.) za वह् + तुम्.

52. Ispred konjugacijskih nastavaka koji počinju sa स्

a) ज्, श्, ष् i ह् uvijek se mijenjaju u क्, nakon čega se स् mijenja u ष् (§ 46): od विश् 3. l. jedn. fut. glasi वेक्ष्यति vekṣyati (on će ući) za वेश् + स्यति; od द्विष् 2. l. jedn. prez. द्वेक्षि dvekṣi (ti mrziš) za द्वेष् + सि; od लिह् 2. l. jedn. prez. लेक्षि lekṣi (ti ližeš) za लेह् + सि.

b) स् ostaje nepromijenjeno: शास्सि 2. l. jedn. prez. od शास् (naređivati); आस्से 2. l. jedn. prez. med. od आस् (sjediti).

Nap. U nekim slučajevima स् ispred स् prelazi u त्: वस् (stanovati) 1. l. jedn. fut. वत्स्यामि.

53. Ispred nastavaka koji počinju suglasnikom र् ostaje nepromijenjeno: पुर् (grad) lok. mn. पूर्षु (§ 42. 46); भृ (nositi), 2. l. jedn. prez. बिभर्षि.

54. न् iza च् i ज् postaje ञ्: राजन् (kralj) tvori inst. jed. राज्ञा rājñā.

55. a) završno न् i म् često ispadaju ispred nastavaka koji počinju suglasnikom: गत gata (prošao) od गम्.

b) kada ne ispadaju, न् i म् ispred sibilanata prelaze u anusvāru, a म् ispred ostalih suglasnika (osim य्) prelazi u न्: हन् (udariti) 2. jed. prez. हंसि haṃsi za हन् + सि; गम् (ići) inf. गन्तुम् gantum.

Fleksija

Deklinacija (sklonidba) imenica i pridjeva

56. Sanskrt ima tri roda, tri broja i u svakom broju osam padeža: nominativ (N.), akuzativ (A.), instrumental (I.), dativ (D.), ablativ (Abl.), genitiv (G.), lokativ (L.), vokativ (V.). Obični padežni nastavci glase:

	Jednina	Dvojina	Množina
N.	स्	औ, sr. ई	अस्, sr. इ
A.	अम्	औ, sr. ई	अस्, sr. इ
I.	आ	भ्याम्	भिस्
D.	ए	भ्याम्	भ्यस्
Abl.	अस्	भ्याम्	भ्यस्
G.	अस्	ओस्	आम्
L.	इ	ओस्	सु

Vokativ je u dvojini i množini uvijek, a u jednini često, jednak nominativu. Imenice i pridjevi srednjeg roda u N. A. jedn. nemaju nastavka, izuzimajući osnove na अ koje imaju nastavak म्.

57. Osnove na samoglasnike, osobito osnove na अ, imaju nastavke koji umnogo odstupaju. One su jedine koje imaju poseban oblik za Abl. jednine.

58. Osnove ženskog roda koje završavaju na samoglasnike imaju u jednini u D. nastavak ऐ, u Abl. G. आस् i u L. आम् (§§ 63. 73), jednim dijelom i uz pravilne nastavke. (§§ 68. 71).

59. Uz pomoć nastavka तस् može se iz svih osnova tvoriti Abl. jedn.: मुखतः (iz usta) od osnove मुख.

Uporaba padeža

60. Akuzativ i bez prijedloga izražava smjer "kamo": ग्रामम् "u selo". Kod glagola govorenja osoba kojoj se govori stoji u akuzativu. Glagoli u značenju "pitati, moliti, reći, učiti, birati, praviti se, znati" zahtijevaju dvostruki akuzativ. Akuzativ stoji kao odgovor na pitanje kako daleko? kako dugo?

Instrumental je padež koji izražava što i prijedlog "s"; njime se izražava sredstvo, alat, uzrok i pratnja. Ako znači društvo, uz instrumental će najčešće biti i prijedlog. U vezi s pasivom instrumental izražava vršitelja radnje ili logički subjekt. Riječi koje znače "isti" zahtijevaju instrumental.

Ablativ označuje smjer od – iz, izvor, uzrok. Dolazi uz glagole koji znače "bojati se, kriti se od, slušati, učiti od". Uz komparative i slične riječi, kao što je अन्य "drukčiji", ablativ unosi značenje našega "od".

Uporaba genitiva vrlo je raznolika. Često se približava dativu i valja ga prevesti dativno ili uz pomoć prijedloga "za". Uz gerundive (§ 281) vršitelj radnje može stajati u instrumentalu ili genitivu.

Lokativ izražava pojmove "u, na, pri, među (kod superlativa), uz" . Treba pripaziti na lokativ apsolutni (blizak latinskom abl. apsol.), također u neličnim konstrukcijama: एवं गते "u takvim okolnostima".

61. Priložno se obično upotrebljava oblik za A. jedn. sr.: सत्यम् (uistinu, stvarno), नित्यम् (stalno), साधु (dobro, pravo), नाम (po imenu, imenom). Međutim, priložno se upotrebljavaju i ostali padeži: प्रायेण (većinom), विशेषतः (osobito). – Uz pomoć nastavka °वत् tvore se prilozi u značenju "poput, kao": अमरवत् (poput boga) od osnove अमर .

Samoglasnička deklinacija

62. Imenice muškog roda na अ – अश्व aśva (konj):

	Jednina	Množina
N.	अश्वः aśvaḥ	अश्वाः aśvāḥ
A.	अश्वम् aśvam	अश्वान् aśvān
I.	अश्वेन aśvena	अश्वैः aśvaiḥ
D.	अश्वाय aśvāya	} अश्वेभ्यः aśvebhyaḥ
Abl.	अश्वात् aśvāt	
G.	अश्वस्य aśvasya	अश्वानाम् aśvānām
L.	अश्वे aśve	अश्वेषु aśveṣu
V.	अश्व aśva	अश्वाः aśvāḥ

Dvojina

N. A. V.	अश्वौ aśvau
I. D. Abl.	अश्वाभ्याम् aśvābhyām
G. L.	अश्वयोः aśvayoḥ

Jednako se dekliniraju i imenice srednjeg roda na अ kao što je दान dāna (dar), osim u N. A. jedn. दानम् dānam; N. A. V. dv. दाने dāne; N. A. V. množ. दानानि dānāni.

63. Imenice ženskog roda na आ – कन्या kanyā (djevojka):

	Jednina	Množina
N.	कन्या kanyā	} कन्याः kanyāḥ
A.	कन्याम् kanyām	
I.	कन्यया kanyāyā	कन्याभिः kanyābhiḥ
D.	कन्यायै kanyāyai	} कन्याभ्यः kanyābhyaḥ
Abl.	} कन्यायाः kanyāyāḥ	
G.		कन्यानाम् kanyānām
L.	कन्यायाम् kanyāyām	कन्यासु kanyāsu
V.	कन्ये kanye	कन्याः kanyāḥ

Dvojina

N. A. V.	कन्ये kanye
I. D. A.	कन्याभ्याम् kanyābhyām
G. L.	कन्ययोः kanyayoḥ

64. Kao § 62 i 63 dekliniraju se i pridjevi na अ, ž. आ, npr. नव nava (nov), ž. नवा. Veći broj pridjeva na अ sklanja se djelomično po zamjeničkoj deklinaciji (§ 117. 118).

65. Imenice muškog roda na इ i उ – कवि kavi (pjesnik); पशु paśu (životinja):

	Jedn.	Množ.	Jedn.	Množ.
N.	कविः	कवयः	पशुः	पशवः
A.	कविम्	कवीन्	पशुम्	पशून्
I.	कविना	कविभिः	पशुना	पशुभिः
D.	कवये	} कविभ्यः	पशवे	} पशुभ्यः
Abl.	} कवेः		} पशोः	
G.		कवीनाम्		पशूनाम्
L.	कवौ	कविषु	पशौ	पशुषु
V.	कवे	कवयः	पशो	पशवः

Dvojina

N. A. V.	कवी	पश्वू
I. D. Abl.	कविभ्याम्	पशुभ्याम्
G. L.	कव्योः kavyoḥ	पश्वोः paśvoḥ

66. Izuzeci od § 65: (a) सखि m. (prijatelj), jedn. N. सखा, A. सखायम्, I. सख्या, D. सख्ये, Abl. G. सख्युः, L. सख्यौ, V. सखे ; dv. N. A. V. सखायौ; množ. N. V. सखायः, ostalo kao कवि § 65.

67. (b) पति m. (gospodar, suprug) ima jedn. I. पत्या, D. पत्ये , Abl. G. पत्युः, L. पत्यौ Na kraju složenica, a ponekad i kad stoji kao samostalna riječ, ponaša se pravilno prema § 65.

68. Imenice ženskog roda na इ i उ — मति mati (misao); धेनु dhenu (krava):

	Jedn.	Množ.	Jedn.	Množ.
N.	मतिः	मतयः	धेनुः	धेनवः
A.	मतिम्	मतीः	धेनुम्	धेनूः
I.	मत्या matyā	Ostalo	धेन्वा dhenvā	ostalo
D.	मतये ili मत्यै	i dv.	धेनवे ili धेन्वै	i dv.
Abl.G.	मतेः ili मत्याः	kao	धेनोः ili धेन्वाः	kao
L.	मतौ ili मत्याम्	कवि	धेनौ ili धेन्वाम्	पशु
V.	मते	§ 65	धेनो	§ 65

69. Imenice srednjeg roda na इ i उ — वारि (voda), मधु (med):

	Jedn.	Množ.	Jedn.	Množ.
N. A V.	वारि	वारीणि	मधु	मधूनि
I.	वारिणा	वारिभिः	मधुना	मधुभिः
D.	वारिणे	वारिभ्यः	मधुने	मधुभ्यः
Abl. G.	वारिणः	वारीणाम्	मधुनः	मधूनाम्
L.	वारिणि	वारिषु	मधुनि	मधुषु

Dvojina

N. A. V.	वारिणी	मधुनी
I. D. Abl.	वारिभ्याम्	मधुभ्याम्
G. L.	वारिणोः	मधुनोः

70. Pridjevi na इ i उ sklanjaju se kao i imenice, ali u D. Abl. G. L. jedn. i u G. L. dv. sr. oni mogu imati odgovarajuće oblike muškog roda: शुचि (čist) D. jedn. sr. शुचिने ili शुचये ; गुरु (težak) G. jedn. sr. गुरुणः ili गुरोः

71. Jednosložne imenice ženskog roda na ई i ऊ — धी (misao), भू (Zemlja):

	Jedn.	Množ.	Jedn.	Množ.
N. V.	धीः	धियः	भूः	भुवः
A.	धियम्	धियः	भुवम्	भुवः
I.	धिया	धीभिः	भुवा	भूभिः
D.	धिये ili धियै	धीभ्यः	भुवे ili भुवै	भूभ्यः
Abl.	धियः ili धियाः	धीभ्यः	भुवः ili भुवाः	भूभ्यः
G.	धियः ili धियाः	धियाम् ili धीनाम्	भुवः ili भुवाः	भुवाम् ili भूनाम्
L.	धियि ili धियाम्	धीषु	भुवि ili भुवाम्	भूषु

Dvojina

N. A. V.	धियौ	भुवौ
I. D. Abl.	धीभ्याम्	भूभ्याम्
G. L.	धियोः	भुवोः

72. Izuzetak: स्त्री (žena) se sklanja: jedn. N. स्त्री , A. स्त्रियम् ili स्त्रीम्, D. स्त्रियै , Abl. G. स्त्रियाः , L. स्त्रियाम् , V. स्त्रि ; množ. A. स्त्रियः ili स्त्रीः , G. स्त्रीणाम्; ostalo kao धी § 71.

73. Višesložne imenice ženskog roda na ई i ऊ — नदी (rijeka), वधू (žena):

	Jedn.	Množ.	Jedn.	Množ.
N.	नदी	नद्यः	वधूः	वध्वः
A.	नदीम्	नदीः	वधूम्	वधूः
I.	नद्या	नदीभिः	वध्वा	वधूभिः
D.	नद्यै	नदीभ्यः	वध्वै	वधूभ्यः
Abl. G.	नद्याः	नदीनाम्	वध्वाः	वधूनाम्
L.	नद्याम्	नदीषु	वध्वाम्	वधूषु
V.	नदि	नद्यः	वधु	वध्वः

Dvojina

N. A. V.	नद्यौ	वध्वौ
I. D. Abl.	नदीभ्याम्	वधूभ्याम्
G. L.	नद्योः	वध्वोः

74. Izuzetak: लक्ष्मी (sreća) ima N. jedn. लक्ष्मीः.

Osnove na ऋ.

75. (a) Imenice za vršitelja radnje (nomina agentis) na तृ, muškog i srednjeg roda; दातृ (davatelj, koji daje):

	Jednina m. r.	Jednina sr. r.	Množina m. r.	Množina sr. r.
N.	दाता	दातृ	दातारः	दातॄणि
A.	दातारम्		दातॄन्	
I.	दात्रा	दातृणा	दातृभिः	
D.	दात्रे	दातृणे	दातृभ्यः	
Abl. G.	दातुः	दातृणः		
G.			दातॄणाम्	
L.	दातरि	दातृणि	दातृषु	
V.	दातः (za दातर्)	दातृ ili दातः	दातारः	दातॄणि

Dvojina

	m. r.	sr. r.
N. A. V.	दातारौ	दातृणी
I. D. Abl.	दातृभ्याम्	दातृभ्याम्
G. L.	दात्रोः	दातृणोः

Ženski rod tvori se uz pomoć nastavka ई (§ 295, 3) i sklanja se prema § 73: दात्री.

76. (b) Imenice srodstva na ऋ, muški i ženski rod, koje se razlikuju u A. množ., ovisno o rodu; पितृ m. (otac), मातृ ž. (majka):

	Jednina		Dvojina		Množina	
N.	पिता	माता	पितरौ	मातरौ	पितरः	मातरः
A.	पितरम्	मातरम्			पितॄन्	मातॄः
V.	पितः (za पितर्)	मातः			पितरः	मातरः

Ostali padeži kao दातृ m. § 75.

77. नप्तृ m. (ujak), भर्तृ m. (suprug) i स्वसृ ž. (sestra) sklanjaju se prema § 75: N. jedn. नप्ता, स्वसा; A. jedn. नप्तारम्, स्वसारम्; N. A. V. dv. नप्तारौ, स्वसारौ; N. mn. नप्तारः, स्वसारः; A. mn. नप्तॄन्, स्वसॄः.

78. नृ (čovjek) sklanja se kao § 76; samo G. mn. नृणाम् ili नॄणाम्. U jednini se upotrebljava samo N. ना; ostali padeži tvore se od osnove नर.

Osnove na dvoglasnike

79. रै m. (posjed, bogatstvo); गो m. ž. (govedo); नौ ž. (lađa). Usp. § 40.

Jednina				Množina			
N. V.	राः	गौः	नौः	N. V.	रायः	गावः	नावः
A.	रायम्	गाम्	नावम्	A.	रायः	गाः	नावः
I.	राया	गवा	नावा	I.	राभिः	गोभिः	नौभिः
D.	राये	गवे	नावे	D. Abl.	राभ्यः	गोभ्यः	नौभ्यः
Abl. G.	रायः	गोः	नावः	G.	रायाम्	गवाम्	नावाम्
L.	रायि	गवि	नावि	L.	रासु	गोषु	नौषु

Dvojina

N. A. V.	रायौ	गावौ	नावौ
I. D. Abl.	राभ्याम्	गोभ्याम्	नौभ्याम्
G. L.	रायोः	गवोः	नावोः

Suglasnička deklinacija

80. Nastavak za N. jedn. m. i ž. ispada uvijek prema § 17. Dočetni glas osnove ostaje nepromijenjen ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom (§ 43); u N. jedn. i ispred nastavaka koji počinju suglasnikom završni glas osnove ponaša se prema §§ 18. 26. 44. Imenice i pridjevi srednjeg roda umeću u N. A. V. mn. ispred završnog suglasnika osnove (izuzimajući nazal)

odgovarajući nazal, a ispred sibilanata i ह् anusvāru. Pritom se u osnovama na स् produžuje prethodni samoglasnik.

A. Imenice i pridjevi s jednom osnovom

81. मरुत् m. (vjetar), वाच् ž. (riječ), स्रज् ž. (vijenac), दिश् ž. (smjer), द्विष् m. (neprijatelj):

Jednina

N. V.	मरुत्	वाक्	स्रक्	दिक्	द्विट्
A.	मरुतम्	वाचम्	स्रजम्	दिशम्	द्विषम्
I.	मरुता	वाचा	स्रजा	दिशा	द्विषा
D.	मरुते	वाचे	स्रजे	दिशे	द्विषे
Abl. G.	मरुतः	वाचः	स्रजः	दिशः	द्विषः
L.	मरुति	वाचि	स्रजि	दिशि	द्विषि

Dvojina

N. A. V.	मरुतौ	वाचौ	स्रजौ	दिशौ	द्विषौ
I. D. Abl.	मरुद्भ्याम्	वाग्भ्याम्	स्रग्भ्याम्	दिग्भ्याम्	द्विड्भ्याम्
G. L.	मरुतोः	वाचोः	स्रजोः	दिशोः	द्विषोः

Množina

N. A. V.	मरुतः	वाचः	स्रजः	दिशः	द्विषः
I.	मरुद्भिः	वाग्भिः	स्रग्भिः	दिग्भिः	द्विड्भिः
D. Abl.	मरुद्भ्यः	वाग्भ्यः	स्रग्भ्यः	दिग्भ्यः	द्विड्भ्यः
G.	मरुताम्	वाचाम्	स्रजाम्	दिशाम्	द्विषाम्
L.	मरुत्सु	वाक्षु	स्रक्षु	दिक्षु	द्विट्सु

82. Kao स्रज् sklanja se i ऋत्विज् m. (žrec), रुज् ž. (bolest). Ali परिव्राज् m. (lutajući redovnik) ima N. jedn. °व्राट्, I. mn. °व्राड्भिः, D. Abl. mn. °व्राड्भ्यः, L. mn. °व्राट्सु, I. D. Abl. dv. °व्राड्भ्याम्. Kao परिव्राज् sklanja se i °राज् (kralj) kada je na kraju složenice. — विश् m. ž., ugl. mn., (treća kasta) tvori I. mn. विड्भिः, D. Abl. mn. विड्भ्यः, L. mn. विट्सु. — Srednji rod जगत् (svijet) kao मरुत्, osim u N. A. V. jedn. जगत्, dv. जगती, mn. जगन्ति (§ 80).

83. Srednji rod na अस्, इस्, उस् — मनस् sr. (duh), हविस् sr. (žrtveni prinos). Usp. §§ 33a, 34. 35. 43. 44.

	Jednina		Dvojina		Množina	
N. A. V.	मनः	हविः	मनसी	हविषी	मनांसि	हवींषि
I.	मनसा	हविषा	} मनोभ्याम्	हविर्भ्याम्	मनोभिः	हविर्भिः
D.	मनसे	हविषे			} मनोभ्यः	हविर्भ्यः
Abl.	} मनसः	हविषः				
G.			} मनसोः	हविषोः	मनसाम्	हविषाम्
L.	मनसि	हविषि			मनःसु (ili मनस्सु)	हविःषु (ili हविष्षु)

Sr. rod na उस्, kao चक्षुस् sr. (oko), sklanjaju se analogno osnovama na इस्.

84. M. r. i ž. r. na अस् produžuju अ u N. jedn.; अप्सरस् ž. (apsaras), सुमनस् pridj. (pametan):

N. jedn.	अप्सराः	सुमनाः	N. A.V. dv.	अप्सरसौ	सुमनसौ
A. jedn.	अप्सरसम्	सुमनसम्	N. A.V. mn.	अप्सरसः	सुमनसः
V. jedn.	अप्सरः	सुमनः	— Ostalo kao मनस् § 83.		

85. Muški i ženski rod na इस् i उस् razlikuju se samo u A. jedn., N. A. V. dv. i u N. A. V. mn. od srednjeg roda (§ 83): उदर्चिस् (blještav), अचक्षुस् (slijep):

N. V. jedn.	उदर्चिः	अचक्षुः	N. A. V. dv.	उदर्चिषौ	अचक्षुषौ
A. jedn.	उदर्चिषम्	अचक्षुषम्	N. A. V. mn.	उदर्चिषः	अचक्षुषः

86. Osnove na र् ponašaju se u skladu s §§ 42. 53: गिर् ž. (govor):

Jednina		Dvojina		Množina			
N.V.	गीः	N.A.V.	गिरौ	N.A.V.	गिरः	G.	गिराम्
A.	गिरम्	I.D.Abl.	गीर्भ्याम्	I.	गीर्भिः	L.	गीर्षु
itd.		G.L.	गिरोः	D. Abl.	गीर्भ्यः		

B. Imenice i pridjevi s više osnova

87. Imenice i pridjevi kod kojih postoji stupnjevanje osnova imaju dvije ili tri osnove. Jaku osnovu imaju muški i ženski rod u N. A. V. jedn. i dv. i u

N. V. mn. Kod onih s dvije osnove pojavljuje se u ostalim padežima *slaba* osnova, a kod onih s tri osnove ispred nastavaka koji počinju *suglasnikom* pojavljuje se *srednja*, ispred onih koji počinju *samoglasnikom* *najslabija* osnova.

Imenice i pridjevi *srednjeg roda* imaju u N. A. V. jedn. slabu osnovu, oni s tri osnove srednju; u N. A. V. dv. imaju slabu, oni s tri osnove najslabiju osnovu; u N. A. V. mn. imaju jaku osnovu — ostalo kao u muškom rodu.

Imenice i pridjevi navode se u slaboj osnovi, oni s tri osnove (izuzimajući §§ 92–96. 98. 101. 103–105) u srednjoj.

88. Participi prezenta aktivnog (§ 267), jaka osn. na अन्त्, slaba na अत् — सत् (koji jest, bivstvujući, § 267b):

		Jedn.	Dvoj.	Množ.
Muški r.	N.V.	सन्	सन्तौ	सन्तः
	A.	सन्तम्		सतः
	I.	सता		सद्भिः
	D.	सते	सद्भ्याम्	सद्भ्यः
	Abl.	सतः		
	G.		सतोः	सताम्
	L.	सति		सत्सु
Srednji.	N.A.V	सत्	सती	सन्ति – Ostalo kao m.

Ž. r. सती (§ 73). — Kod participa iz nekih konjugacija mora ili može ž. r. završavati na °अन्ती (§ 296). Pod istim uvjetima N. A. dv. sr. mora se ili može tvoriti od jake osnove, npr. भरत् (koji nosi), osnova ženskog roda i N. A. V. dv. भरन्ती ; तुदत् (koji udara), osnova ženskog roda i N. A. V. dv. तुदती ili तुदन्ती .

89. *Udvostručeni* korijeni (§ 148a. 165) tvore sve padeže (osim N. A. V. mn. sr.) od slabe osnove; ददत् (koji daje):

		Jedn.	Dvoj.	Množ.
Muški rod	N.V.	ददत्	ददतौ	ददतः
	A.	ददतम्		
Srednji rod	N.A.V.	ददत्	ददती	ददन्ति ili ददति

90. महत् (velik) ima jaku osnovu महान्त् —

		Jednina	Dvojina	Množina
Muški r.	N.	महान्		महान्तः
	A.	महान्तम्	महान्तौ	महतः
	V.	महन्		महान्तः
Srednji r.	N.A.V.	महत्	महती	महान्ति

Ostalo kao सत् § 88.

91. Osnove na मत् (pridj.) i वत् (pridj. i part. § 280) tvore N. jedn. na मान् i वान्; ostalo kao सत् § 88. धीमत् (pametan), कृतवत् (koji je učinio):

		Jedn.	Dvoj.	Množ.
Muški r.	N.	धीमान्	धीमन्तौ	धीमन्तः
	A.	धीमन्तम्		धीमतः
	I.	धीमता	धीमद्भ्याम्	धीमद्भिः
	V.	धीमन्	Ostalo kao § 88.	

Srednji r. N.A.V. धीमत् धीमती धीमन्ति Ostalo kao m. Ženski rod धीमती (§ 73). — Na isti način sklanja se भवत् kao zamjenica 2. lica.

92. Osnove na अन् (i मन् , वन् iza samoglasnika): jaka osn. आन्, sred. osn. अ, najslabija osn. न् , u L. jedn. न् ili अन्. (a) Muški i ženski rod; राजन् m. (kralj), राजान्, राज , राज्ञ् (§ 54):

Jednina		Dvojina		Množina	
N.	राजा	N.V.	राजानौ	N.V.	राजानः
A.	राजानम्	A.		A.	राज्ञः
I.	राज्ञा	I.		I.	राजभिः
D.	राज्ञे	D.	राजभ्याम्	D.Abl.	राजभ्यः
Abl. G	राज्ञः	Abl.		G.	राज्ञाम्
L.	राज्ञि ili राजनि	G.	राज्ञोः	L.	राजसु
V.	राजन्	L.			

Na isti se način sklanja सीमन् ž. (granica) i पीवन् (debeo).

93. Isto se sklanjaju i (b) srednji rod na अन् i na मन्, वन् iza samoglasnika, kao što je नामन् (ime); iznimka: jedn. N.A. नाम N.A.V.dv. नाम्नी ili नामनी, množ. नामानि
V. नाम ili नामन्.

94. Osnove na मन् i वन्, kada im prethodi suglasnik, imaju u najslabijoj osnovi अन्, a ostalo je kao u § 92. 93; आत्मन् m. (duša), ब्रह्मन् sr. (brahman):

	Jednina		Dvojina		Množina	
N.	आत्मा	ब्रह्म	आत्मानौ	ब्रह्मणी	आत्मानः	ब्रह्माणि
A.	आत्मानम्	(same as N.)	(same as N.)	(same as N.)	आत्मनः	(same as N.)
I.	आत्मना	ब्रह्मणा	आत्मभ्याम्	ब्रह्मभ्याम्	आत्मभिः	ब्रह्मभिः
G.	आत्मनः	ब्रह्मणः	आत्मनोः	ब्रह्मणोः	आत्मनाम्	ब्रह्मणाम्

95. मघवन् (Indra), युवन् (mlad), श्वन् (pas) sklanjaju se kao § 92, ali kao najslabiju osnovu imaju मघोन्, यून्, शुन्; I. jedn. मघोना, यूना, शुना.

96. Imenice i pridj. na इन्; बलिन् (jak), srednja osn. बलि —

	Jednina m.	Jednina sr.	Dvojina m.	Dvojina sr.	Množina m.	Množina sr.
N.	बली	बलि	बलिनौ	बलिनी	बलिनः	बलीनि
A.	बलिनम्	(same as N.)				
I.	बलिना		बलिभ्याम्		बलिभिः	
D.	बलिने		(same as I.)		बलिभ्यः	
Abl.	बलिनः		(same as I.)		(same as D.)	
G.	(same as Abl.)		बलिनोः		बलिनाम्	
L.	बलिनि		(same as G.)		बलिषु	
V.	बलिन्	बलि (ili बलिन्)	बलिनौ	बलिनी	Kao nom.	

Ženski rod बलिनी (§ 73).

97. Komparativi na ईयस् (slaba osn.), jaka osn. ईयांस् — गरीयस् (teži):

Muški r.

	Jednina	Dvojina	Množina
N.	गरीयान्	गरीयांसौ	गरीयांसः
A.	गरीयांसम्	(same as N.)	गरीयसः
I.	गरीयसा	गरीयोभ्याम्	गरीयोभिः
V.	गरीयन्	Ostalo kao § 83. 84.	

Srednji r. N.A.V. jedn. गरीयः, dv. गरीयसी, mn. गरीयांसि. Ostalo kao m. r. — Ženski rod गरीयसी (§ 73).

98. Particip perfekta aktivnog na वस्, jaka osn. वांस्, srednja osn. वत्, najslabija osn. उष् — विद्वस् (koji zna, mudar):

Muški r.

	Jednina		Dvojina		Množina
N.	विद्वान्	N.V. A.	विद्वांसौ	N.V.	विद्वांसः
A.	विद्वांसम्			A.	विदुषः
I.	विदुषा	I. D. Abl.	विद्वद्भ्याम्	I.	विद्वद्भिः
D.	विदुषे			D. Abl.	विद्वद्भ्यः
Abl. G.	विदुषः			G.	विदुषाम्
L.	विदुषि	G. L.	विदुषोः	L.	विद्वत्सु
V.	विद्वन्				

Srednji r. N. A. V. jedn. विद्वत्, dv. विदुषी, mn. विद्वांसि. Ostalo kao m. r. Ženski rod विदुषी (§ 73).

99. Pridjevi na अच्:

a) S dvije osnove: jaka osn. प्राञ्च् (istočni), slaba osn. प्राच्;
b) S tri osnove:

jaka osn.	*srednja osn.*	*najslabija osn.*
प्रत्यञ्च् (zapadni)	प्रत्यच्	प्रतीच्
तिर्यञ्च् (vodoravan)	तिर्यच्	तिरश्च्
उदञ्च् (sjeverni)	उदच्	उदीच्

m. r.

Jednina			Množina		
N.V.	प्राङ्	प्रत्यङ्	N.V.	प्राञ्चः	प्रत्यञ्चः
A.	प्राञ्चम्	प्रत्यञ्चम्	A.	प्राचः	प्रतीचः
I.	प्राचा	प्रतीचा	I.	प्राग्भिः	प्रत्यग्भिः
D.	प्राचे	प्रतीचे	D.Abl.	प्राग्भ्यः	प्रत्यग्भ्यः
Abl.G.	प्राचः	प्रतीचः	G.	प्राचाम्	प्रतीचाम्
L.	प्राचि	प्रतीचि	L.	प्राक्षु	प्रत्यक्षु

	Dvojina	
N.A.V.	प्राञ्चौ	प्रत्यञ्चौ
I.D.Abl.	प्राग्भ्याम्	प्रत्यग्भ्याम्
G.L.	प्राचोः	प्रतीचोः

Sr. r. N. A. V. jedn. प्राक् प्रत्यक्, dv. प्राची प्रतीची, množ. प्राञ्चि प्रत्यञ्चि. Ostalo kao m. r. — Ženski r. प्राची, प्रतीची, तिरश्ची, उदीची (§ 73).

C. Nepravilne osnove

100. अहन् sr. (dan) kao § 93, ali je srednja osn. अहस्, u N. A. V. jedn. अहर् — N. A. V. jedn. अहः (अहरहः svakodnevno); dv. अह्नी ili अहनी, mn. अहानि, I. mn. अहोभिः.

101. पथ् m. (put) ima jaku osn. पन्थान्, srednju osn. पथि, a najslabiju osn. पथ्. Nepravilan je N. jedn.

	Jednina	Dvojina	Množina
N.V.	पन्थाः	पन्थानौ	N. पन्थानः
A.	पन्थानम्		A. पथः
I.	पथा	पथिभ्याम्	I. पथिभिः itd.

102. अप् ž. (voda) samo mn.: N. आपः, A. अपः, I. अद्भिः, D. Abl. अद्भ्यः, G. अपाम्, L. अप्सु.

103. पुंस् (muškarac), jaka osn. पुमांस्, srednja osn. पुं, najslabija osn. पुंस् — jedn. N. पुमान्, A. पुमांसम्, I. पुंसा, V. पुमन्; mn. N. पुमांसः, A. पुंसः, I. पुंभिः, D. Abl. पुंभ्यः, G. पुंसाम्, L पुंसु.

104. अनडुह् m. (vol), jaka osn. अनड्वाह् srednja osn. अनडुत्, najslabija osn. अनडुह् — jedn. N. अनड्वान्, A. अनड्वाहम्, I. अनडुहा, V. अनड्वन्; mn. N. अनड्वाहः, A. अनडुहः, I. अनडुद्भिः, G. अनडुहाम्, L. अनडुत्सु.

105. दिव् ž. (nebo): jedn. द्यौः दिवम् दिवा दिवे दिवः दिवि; dv. दिवौ द्युभ्याम् दिवोः; mn. दिवः द्युभिः द्युभ्यः दिवाम् द्युषु.

106. पाद् m. (stopa) može sve padeže osim jakih tvoriti od osnove पद्.

107. °हन् (koji ubija), na kraju složenica ima jaku osn. °हन् (samo u N. jedn. °हा, N. A. mn. sr. °हानि), najslabija osn. घ्नः ब्रह्महन् (ubojica brahmana): jedn. N. ब्रह्महा, A. ब्रह्महणम्, I. ब्रह्मघ्ना; I. mn. ब्रह्महभिः (§ 92).

Komparacija

Komparativ i superlativ mogu se tvoriti na dva načina:

108. (a) Svi pridjevi dodaju u komp. तर (ž. तरा), u sup. तम (ž. तमा) na osnovu muškog r., oni s dvije osnove na slabu, oni s tri osnove na srednju osn.: पुण्य (čist) पुण्यतर पुण्यतम; धीमत् (pametan) धीमत्तर धीमत्तम; विद्वस् (§ 98) विद्वत्तर विद्वत्तम; बलिन् (§ 96) बलितर बलितम.

109. (b) Kod određenog broja pridjeva dodaje se pri tvorbi komp. ईयस् (§ 97), ž. ईयसी, a pri tvorbi sup. इष्ठ, ž. इष्ठा, na korijen iz kojega je pridjev izveden i koji uglavnom pritom stoji u obliku guṇe (§ 16). Često odgovara pozitivima koji se tvore sufiksima उ i र: लघु (lagan) लघीयस् लघिष्ठ; मृदु (mekan) म्रदीयस् म्रदिष्ठ; पृथु (širok) प्रथीयस् प्रथिष्ठ; गुरु (težak) गरीयस् गरिष्ठ; दूर (dalek) दवीयस् दविष्ठ. Rijetko se koristi यस् —प्रिय (drag) प्रेयस् प्रेष्ठ; भूरि (brojan) भूयस् भूयिष्ठ. U nekim slučajevima nedostaje pozitiv: श्रेयस् श्रेष्ठ (bolji, najbolji); कनीयस् कनिष्ठ (mlađi, najmlađi); ज्यायस् ज्येष्ठ (stariji, najstariji).

110. Sufiksi तर i तम dodaju se ponekad na komparative i superlative na ईयस् i इष्ठ: गरीयस्तर; श्रेष्ठतर, श्रेष्ठतम.

Deklinacija zamjenica

111. Lične zamjenice. Kao osnova za prvo lice jedn. uzima se मद्, u mn. अस्मद्, za drugo lice jedn. त्वद्, u mn. युष्मद्. Ti oblici pojavljuju se kao prvi članovi složenica (§ 305).

	Prvo lice		Drugo lice	
	Jednina	Množina	Jednina	Množina
N.	अहम्	वयम्	त्वम्	यूयम्
A.	माम्, मा	अस्मान्, नः	त्वाम्, त्वा	युष्मान्, वः
I.	मया	अस्माभिः	त्वया	युष्माभिः
D.	मह्यम्, मे	अस्मभ्यम्, नः	तुभ्यम्, ते	युष्मभ्यम्, वः
Abl.	मत्	अस्मत्	त्वत्	युष्मत्
G.	मम, मे	अस्माकम्, नः	तव, ते	युष्माकम्, वः
L.	मयि	अस्मासु	त्वयि	युष्मासु

	Dvojina	Dvojina
N. A.	आवाम्, A. i नौ	युवाम्, A. i वाम्
I.D.Abl.	आवाभ्याम्, D. i नौ	युवाभ्याम्, D. i वाम्
G. L.	आवयोः, G. i नौ	युवयोः, G. i वाम्

मा त्वा, मे ते, नौ वाम्, नः वः jesu enklitični oblici. — Ablativ glasi i मत्तः, त्वत्तः itd.

112. Zamjenice koje razlikuju rod: Kao osnova se u §§ 114. 115. 119. 120 uzima oblik za N. jedn. sr.; no prave osnove u deklinaciji su त, य, क itd.

113. Posebni nastavci zamjenica koje razlikuju rod: jedn. N. A. sr. ima द्, m. i sr. u D. स्मै, Abl. स्मात्, L. स्मिन्, ž. u D. स्यै, Abl. G. स्याः, L. स्याम् (ispred tih triju nastavaka ostaje अ u osnovi kratko). Muški rod u N. mn. ima इ, G. m. sr. ž. ima साम्.

Nap. Prilozi na त्र upotrebljavaju se i kao lokativ. तत्र स्थने (na tom mjestu).

114. Član i pokazna zamjenica, osn. तद् —

	Jednina m.	Jednina ž.	Dvojina m.	Dvojina ž.	Množina m.	Množina ž.
N.	सः	सा	तौ	ते	ते	ताः
A.	तम्	ताम्			तान्	
I.	तेन	तया			तैः	ताभिः
D.	तस्मै	तस्यै	ताभ्याम्		तेभ्यः	ताभ्यः
Abl.	तस्मात्	तस्याः				
G.	तस्य		तयोः		तेषाम्	तासाम्
L.	तस्मिन्	तस्याम्			तेषु	तासु

Sr. r. N. A. jedn. तत्, N. A. dv. ते, N. A. mn. तानि. Ostalo kao m. r.

Isto tako sklanja se i osnova एतद् (ovaj): N. jedn. m. एषः, ž. एषा, sr. एतत्. — Oblici सः, एषः stoje samo u pauzi i ispred samoglasnika, ispred kojih se ponašaju u skladu s § 35, 1 a, b. Unutar rečenice ispred suglasnika dolaze oblici स, एष.

Kao तद् sklanja se i osn. एनद् (on), ali rabi se samo A. u svim brojevima, I. jedn. i G. L. dv.

115. Odnosna zamjenica यद्, osnova u deklinaciji य; upitna zamjenica किम्, osnova u deklinaciji क —

	m.	ž.	sr.	m.	ž.	sr.
N. jedn.	यः	या	यत्	कः	का	किम्
A. jedn.	यम्	याम्		कम्	काम्	

Ostalo kao तद् § 114.

116. Kao यद् (§ 115) sklanjaju se i: कतर (koji od dvojice?), कतम (koji?), इतर (ini), अन्य (drugi): N. jedn. m. अन्यः, ž. अन्या, sr. अन्यत्.

117. Kao यद्, osim što imaju म् umjesto त् u N. A. jedn. sr., sklanjaju se — एक (jedan), एकतर (jedan od dvojice), उभय (obovrstan, ž. °यी), विश्व i सर्व (sav, svaki).

118. Kao § 117, ali u Abl. L. jedn. m. sr. i u N. množ. m. također prema imeničkoj deklinaciji, sklanjaju se: अधर (donji), अन्तर (unutarnji), अपर (drugi), अवर (stražnji, zapadni), उत्तर (gornji, sjeverni), दक्षिण (desni, južni), पर (kasniji, sljedeci), पूर्व (raniji, istočni), स्व (vlastit).

119. Osnova इदम् (ovaj):

	Jednina m.	Jednina ž.	Dvojina m.	Dvojina ž.	Množina m.	Množina ž.
N.	अयम्	इयम्	इमौ	इमे	इमे	इमाः
A.	इमम्	इमाम्			इमान्	
I.	अनेन	अनया			एभिः	आभिः
D.	अस्मै	अस्यै	आभ्याम्		एभ्यः	आभ्यः
Abl.	अस्मात्	अस्याः				
G.	अस्य		अनयोः		एषाम्	आसाम्
L.	अस्मिन्	अस्याम्			एषु	आसु

Sr. r. N. A. jedn. इदम्, dv. इमे, mn. इमानि. Ostalo kao m. r.

120. Osnova अदस् (onaj):

	Jednina m.	Jednina ž.	Dvojina m. ž. sr.	Množina m.	Množina ž.
N.	असौ	असौ	अमू	अमी	अमूः
A.	अमुम्	अमूम्		अमून्	
I.	अमुना	अमुया		अमीभिः	अमूभिः
D.	अमुष्मै	अमुष्यै	अमूभ्याम्	अमीभ्यः	अमूभ्यः
Abl.	अमुष्मात्	अमुष्याः			
G.	अमुष्य		अमुयोः	अमीषाम्	अमूषाम्
L.	अमुष्मिन्	अमुष्याम्		अमीषु	अमूषु

Sr. r. N. A. jedn. अदः, množ. अमूनि. – Ostalo kao m. r.

121. Dodavanjem चन, चिद् ili अपि, upitne zamjenice poprimaju neodređeno značenje: कः (tko?): कश्चन, कश्चित्, कोऽपि (netko); क्व (gdje?): क्वचन, क्वचित्, क्वापि (negdje, bilo gdje)

Brojevi

122. G l a v n i b r o j e v i. 1 एक 2 द्वि 3 त्रि 4 चतुर् 5 पञ्चन् 6 षष् 7 सप्तन् 8 अष्टन् 9 नवन् 10 दशन् 11 एकादशन् 12 द्वादशन् 13 त्रयोदशन् 14 चतुर्दशन् 15 पञ्चदशन् 16 षोडशन् 17 सप्तदशन् 18 अष्टादशन् 19 नवदशन् ili ऊनविंशति 20 विंशति 30 त्रिंशत् 40 चत्वारिंशत् 50 पञ्चाशत् 60 षष्टि 70 सप्तति 80 अशीति 90 नवति 100 शत 200 द्वे शते ili द्विशत 300 त्रीणि शतानि ili त्रिशत 1 000 सहस्र 10 000 अयुत 100 000 लक्ष.

123. S brojevima od 20 nadalje 1 i 6 glase एक, षड् (षट्), 4, 5, 7, 9 kao u 14 i dalje, 2, 3, 8 s 20, 30 द्वा त्रयस् अष्टा, s 80 द्वि त्रि अष्ट, s 40 – 70 i 90 oba oblika: 22 द्वाविंशति, 33 त्रयस्त्रिंशत्, 28 अष्टाविंशति, 82 द्व्यशीति. Preko 100 jedinice se najčešće dodaju pomoću riječi अधिक (više): पञ्चाधिकं शतम् 105.

124. एक 1 se sklanja prema § 117, द्वि 2 kao dvojina od osnove द्व (§ 62. 63): N. A. V. m. द्वौ, ž. sr. द्वे; त्रि 3 i चतुर् 4 kako slijedi:

	m.	sr.	ž.	m.	sr.	ž.
N.V.	त्रयः	त्रीणि	तिस्रः	चत्वारः	चत्वारि	चतस्रः
A.	त्रीन्			चतुरः		
I.	त्रिभिः		तिसृभिः	चतुर्भिः		चतसृभिः
D. Abl.	त्रिभ्यः		तिसृभ्यः	चतुर्भ्यः		चतसृभ्यः
G.	त्रयाणाम्		तिसृणाम्	चतुर्णाम्		चतसृणाम्
L.	त्रिषु		तिसृषु	चतुर्षु		चतसृषु

125. पञ्चन् 5 se sklanja: N. A. V. पञ्च, I. पञ्चभिः, D. Abl. पञ्चभ्यः, G. पञ्चानाम्, L. पञ्चसु u svim rodovima. Isto tako i सप्तन् 7, अष्टन् 8, नवन् 9. दशन् 10 i brojevi koji njima završavaju. अष्टन् se sklanja i N. A. V. अष्टौ, I. अष्टाभिः, D. Abl. अष्टाभ्यः, L. अष्टासु. – षष् 6: N. A. V. षट्, I. षड्भिः, D.Abl. षड्भ्यः, G. षण्णाम् L. षट्सु.

126. Brojevi od 20 do 90 jesu imenice ženskog roda u jednini, 100, 1000, 10000 i 100000 su imenice srednjeg roda u jednini i stvari koje se broje dolaze uz njih ili u istom padežu, kao apozicija, ili u G. mn., ili pak se stapaju s njima u složenicu: षष्ट्यां वर्षेषु (u šezdeset godina); चत्वारि सहस्राणि वर्षाणाम् (4000 godina); वर्षशतम् (100 godina).

127. R e d n i b r o j e v i. 1. प्रथम, ž. °मा 2. द्वितीय 3. तृतीय 4. चतुर्थ, ž. °र्थी ili तुरीय, ž. °या 5. पञ्चम, ž. °मी 6. षष्ठ 7. सप्तम 8. अष्टम 9. नवम 10. दशम 11. एकादश 12. द्वादश 20. विंशतितम, ž. °मी ili विंश, ž. °शी 30. त्रिंशत्तम ili त्रिंश 40. चत्वारिंशत्तम ili चत्वारिंश 50. पञ्चाशत्तम ili पञ्चाश 60. samo षष्टितम, ali 61. एकषष्टितम ili एकषष्ट itd. 70. सप्ततितम 72. द्विसप्ततितम ili द्विसप्तत 80. अशीतितम 83. त्र्यशीतितम ili त्र्यशीत 90. नवतितम 94. चतुर्नवतितम ili चतुर्नवत 100. शततम, ž. °तमी 200. द्विशततम ili द्विशत 1000. सहस्रतम.

128. B r o j n i p r i l o z i. सकृत् jedanput, द्विः dvaput, त्रिः triput, चतुः četiriput, पञ्चकृत्वः petput, षट्कृत्वः šestput itd.

Konjugacija (sprezanje)

129. Sanskrt razlikuje a k t i v (p a r a s m a i p a d a m), m e d i j (ā t m a n e p a d a m) i p a s i v, koji preuzima nastavke medija (§ 239).

130. V r e m e n a su: prezent, imperfekt, perfekt, aorist, futur, kondicional.

N a č i n i: indikativ, optativ (potencijal), imperativ. Prezent ima sva tri načina, a ostala vremena imaju samo indikativ. No postoji prekativ (§ 230), svojevrsni aorisni optativ.

Nap. Prva lica imperativa formalno su ostaci izgubljenog konjunktiva.

131. O p t a t i v o m se izražava želja, naređenje, nedoumica, nagađanje, mogućnost ili uvjet. Često stoji u općim rečenicama gdje se iskaz želi prikazati kao puka vjerojatnost, kao naše "neka", "da bi".

132. L i č n i n a s t a v c i dijele se na p r i m a r n e (ind. prez., fut. I) i s e k u n d a r n e (impf., aor., kond., opt.). Imperativ i perfekt (§ 195) imaju velikim dijelom vlastite nastavke.

		Primarni Par.	Primarni Ātm.	Sekundarni Par.	Sekundarni Ātm.	Imperativ Par.	Imperativ Ātm.
	1.	मि	ए	म् (अम्)	इ	आनि	ऐ
jedn.	2.	सि	से	स्	थास्	— (धि)	स्व
	3.	ति	ते	त्	त	तु	ताम्
	1.	वस्	वहे	व	वहि	आव	आवहै
dv.	2.	थस्	एथे (आथे)	तम्	एथाम् (आथाम्)	तम्	एथाम् (आथाम्)
	3.	तस्	एते (आते)	ताम्	एताम् (आताम्)	ताम्	एताम् (आताम्)
	1.	मस्	महे	म	महि	आम	आमहै
mn.	2.	थ	ध्वे	त	ध्वम्	त	ध्वम्
	3.	न्ति (अन्ति)	न्ते (अते)	न् (अन्)	न्त (अत)	न्तु (अन्तु)	न्ताम् (अताम्)

Nastavci u zagradama pripadaju atematskoj konjugaciji.

133. Optativ ima u 1. l. jedn. par. nastavak अम् (म्), ātm. अ, u 2. l. dv. ātm. आथाम, 3. l. dv. ātm. आताम्, u 3. l. množ. par. उर्, ātm. रन्.

134. Augment je अ koje se predmeće glagolskoj osnovi. Korijeni koji počinju samoglasnikom imaju umjesto njega vṛddhi: अस् (biti), 1. l. jedn. impf. आसम् ās-am (§ 153); इ (ići), 1. l. jedn. impf. आयम् āy-am (§ 40. 152); उक्ष् (poškropiti), 3. l. jedn. impf. औक्षत्. Augment se pojavljuje u impf. aor. i kond.

135. Oblici aorista bez augmenta uz prohibitivnu česticu मा (ne) upotrebljavaju se konjunktivno (stariji injunktiv): मा गाः (ne išao). — U epovima nije rijetko nepostojanje augmenta i u imperfektu.

Pravila reduplikacije (udvostručenja)

136. a) Općenita pravila za suglasnike koje valja reduplicirati. Redupliciraju se:

1. Aspirate kao odgovarajući neaspirirani glas: छिद् (odsjeći), pf. osn. चिच्छिद् (§ 37); धा (staviti), prez. osn. दधा; भी (bojati se), prez. osn. बिभी.

2. Guturali kao odgovarajući palatali: कृ (činiti), pf. osn. चकृ; गम् (ići), pf. osn. जगम्. I shodno pravilu 1. खन् (kopati), pf. osn. चखन्. Posebno upamtiti: ह se reduplicira kao ज् : हु (žrtvovati), prez. osn. जुहु.

3. Suglasničke skupine kao njihov prvi član, odn. njemu odgovarajući glas: त्वर् (žuriti), pf. osn. तत्वर्; क्रम् (koračati), pf. osn. चक्रम्; ह्री (stidjeti se), prez. osn. जिह्री.

4. Izuzetak od 3.: ako je prvi član početne suglasničke skupine sibilant, a drugi neki bezvučni suglasnik, u redupliciranom slogu pojavljuje se taj drugi glas ili njegov nadomjestak: स्पृश् (dodirnuti), pf. osn. पस्पृश्; स्था (stajati), prez. osn. तिष्ठ (§ 143h); स्कन्द् (skakati), pf. osn. चस्कन्द्. Ali स्मृ (sjećati se): pf. osn. सस्मर्.

b) Način redupliciranja samoglasnika objasnit će se pri odgovarajućim tvorbama.

Prezentska osnova (posebna vremena)

Prezent (indikativ, optativ, imperativ) i imperfekt

137. Prema načinu tvorbe prezentske osnove ili posebne osnove prezent se dijeli na devet razreda, koji su podijeljeni u dvije velike skupine, u tematsku i atematsku konjugaciju. U tematsku spadaju 1, 4. i 6. razred, a u atematsku 2, 3, 5, 7, 8. i 9. Razlike u razredima odnose se samo na prezent, a ne i na ostala (opća) vremena.

Nap. Broj prezentskih razreda oslanja se na indijsku gramatiku.

A. Tematska konjugacija

138. Svim razredima tematske konjugacije zajedničko je:

1. Osnova završava na tematski samoglasnik अ koji se produžuje ispred nastavaka koji počinju s म i व, a gubi se ispred ए u medijalnim nastavcima.

2. Imperativ, 2. l. jedn. par. jednak je osnovi.

3. Optativni je znak ई (ispred samoglasnika ईय् § 41), koje se sa završnim अ u osnovi stapa u ए (एय्). Kao

nastavke opt. ima one koji su prikazani u § 133, u 1. jedn. par. अम् .

Promjena je u svim razredima tematske konjugacije ista. Razlika se iskazuje samo u tvorbi prezentske osnove.

Tvorba prezentske osnove

139. 1. razred: अ se dodaje na guṇirani korijen: रुह् (rasti) prez. osn. रोह; मिह् (mokriti) मेह; जि (pobijediti) जय (§ 40); नी (voditi) नय; भू (biti) भव (§ 40); हृ (uzeti) हर; तॄ (prijeći) तर; वृध् (rasti) वर्ध ; पत् (pasti) पत; गै (pjevati) गाय (§ 40). Ali क्रीड् (igrati) क्रीड; निन्द् (kuditi) निन्द (§ 15).

140. 6. razred: अ se dodaje na nepromijenjeni korijen: तुद् (udariti) prez. osn. तुद; दिश् (pokazati) दिश. Završno korijensko ऋ mijenja se ispred अ u रिय्, a završno ॠ u इर् — मृ (umrijeti) prez. osn. म्रिय; कॄ (rasipati) किर .

Nap. Naglasak je izvorno stajao u 6. razredu na nastavku अ, a u 1. razredu na korijenskom slogu.

141. 4. razred: na nepromijenjeni korijen dodaje se य: नह् (vezati) prez. osn. नह्य; दिव् (igrati) दीव्य (§ 42); जॄ (stariti) ima prez. osn. जीर्य (usp. § 242d).

142. Paradigma tematske konjugacije; भू 1. (biti), osn. भव —

Prezent

	parasmaipada			ātmanepada		
	jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
	Indikativ					
1.	भवामि	भवावः	भवामः	भवे	भवावहे	भवामहे
2.	भवसि	भवथः	भवथ	भवसे	भवेथे	भवध्वे
3.	भवति	भवतः	भवन्ति	भवते	भवेते	भवन्ते
	Optativ					
1.	भवेयम्	भवेव	भवेम	भवेय	भवेवहि	भवेमहि
2.	भवेः	भवेतम्	भवेत	भवेथाः	भवेयाथाम्	भवेध्वम्
3.	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः	भवेत	भवेयाताम्	भवेरन्
	Imperativ					
1.	भवानि	भवाव	भवाम	भवै	भवावहै	भवामहै
2.	भव	भवतम्	भवत	भवस्व	भवेथाम्	भवध्वम्
3.	भवतु	भवताम्	भवन्तु	भवताम्	भवेताम्	भवन्ताम्
	Imperfekt					
1.	अभवम्	अभवाव	अभवाम	अभवे	अभवावहि	अभवामहि
2.	अभवः	अभवतम्	अभवत	अभवथाः	अभवेथाम्	अभवध्वम्
3.	अभवत्	अभवताम्	अभवन्	अभवत	अभवेताम्	अभवन्त

143. Nepravilna tvorba prezentske osnove:

a)	गम् 1. (ići)	osn.	गच्छ		सो 4. s pref. (odlučiti se)	–	स्य
	यम् 1. (stezati)	–	यच्छ	f)	छृत् 6. (sjeći)	–	छृन्त
	ऋ 1. (ići)	–	ऋच्छ		मुच् 6. (pustiti)	–	मुञ्च
	इष् 6. (željeti)	–	इच्छ		लिप् 6. (mazati)	–	लिम्प
b)	क्रम् 1. (koračati)	–	क्राम, Ā. क्रम		लुप् 6. (pljačkati)	–	लुम्प
	चम् 1. (s आ srkati)	–	चाम		विद् 6. (naći)	–	विन्द
	गुह् 1. (sakriti)	–	गूह		सिच् 6. (zalijevati)	–	सिञ्च
c)	तम् 4. (ukočiti se)	osn.	ताम्य	g)	दंश् 1. (grisṭi)	–	दश
	भ्रम् 4. (lutati)	–	भ्राम्य		भ्रंश् 4. (pasti)	–	भ्रश्य
	शम् 4. (umiriti se)	–	शाम्य		रञ्ज् 4. (crvenjeti	–	रज्य
	श्रम् 4. (umoriti se)	–	श्राम्य	h)	घ्रा 1. (mirisati)	–	जिघ्र
	मद् 4. (radovati se)	–	माद्य		पा 1. (piti)	–	पिब
d)	जन् 4. (roditi se)	–	जाय		स्था 1. (stajati)	–	तिष्ठ
e)	प्रच्छ् 6. (pitati)	–	पृच्छ		सद् 1. (sjediti)	–	सीद
	व्यध् 4. (probušiti)	osn.	विध्य				
	शो 4. (brusiti)	–	श्य				

Nap. Za शो i सो obično se stavlja शा i सा.

144. Kao prez. osn. za दृश् uzima se पश्य् 4. Usp. § 190.

B. Atematska konjugacija

145. Opća pravila:

1. U svim razredima postoji stupnjevanje osnove: jaku osnovu imaju jedn. ind. prez. i impf. par., 3. l. jed. imp. par. i sva prva lica imp. par. i ātm., svega trinaest oblika — ostali oblici tvore se od slabe osnove.

2. Koriste se nastavci koji su u § 132 stavljeni u zagrade: आथे, आते, आथाम्, आताम् , u 2. i 3. l. dv. ātm. i अते, अताम्, अत u 3. l. mn. ātm.

3. U 2. l. jedn. imp. par. kod osnova koje završavaju na suglasnik nastavak je धि, a kod onih koje završavaju na samoglasnik nastavak je हि . Izuzetak je korijen हु u § 169 i u §§ 174a. 184.

4. Kao optativni znak dodaje se na slabu osnovu u par. या (iz kojega आ ispada ispred उर् u 3. l. množ.); u ātm. dodaje se ई (ispred samoglasnika ईय्). U 1. l. jedn. par. nastavak je म्. Za ostale oblike dodaju se nastavci koji su navedeni u § 133. Pregled optativnih nastavaka:

	par.			ātm.		
1.	याम्	याव	याम	ईय	ईवहि	ईमहि
2.	याः	यातम्	यात	ईथाः	ईयाथाम्	ईध्वम्
3.	यात्	याताम्	युः	ईत	ईयाताम्	ईरन्

146. Pravila za glasovne promjene kod osnova koje završavaju na suglasnik:

1. Nastavci स् i त् u 2. i 3. l. jedn. impf. par. gube se prema § 17, a završetak se ponaša prema § 18. 2. i 3. l. impf. par. अबिभः, od अबिभर् (§ 18 IV), za abibhar-s i abibhar-t (§ 169); अद्वेट् (§ 18 III) adveṣ-s i adveṣ-t (§ 150).

2, Kod nastavaka koji počinju suglasnikom vrijedi §§ 43, 44, 46–51, ispred onih koji počinju sa स् § 52.

3. Završni dentali i स् u prez. osn., pošto ispadne nastavak (§ 146, 1), mijenjaju se u त् u 3. l. jedn. impf. par., odn. u त् ili visargu u 2. l. jedn. impf. par.: शास् 2. (naređivati) tvori 3. l. jedn. impf. par. अशात्, 2. l. isto tako ili अशाः; रुध् 7. (priječiti) tvori 2. l. jedn. impf. par. अरुणत् ili अरुणः.

Drugi razred

147. Prezentska osnova jednaka je korijenu; u slaboj osnovi dolazi jednostavni samoglasnik, a u jakoj njegov oblik guṇa: द्विष् (mrziti), slaba osn. द्विष्, jaka osn. द्वेष्; इ (ići), jaka osn. ए; विद् (znati), jaka osn. वेद्.

148. Pravila konjugacije: a) Reduplicirani korijeni koji se ubrajaju u 2. razred चकास् (bliještati), जक्ष् (jesti), जागृ (buditi), दरिद्रा (biti jadan), kao i शास् (§159) imaju u 3. l. mn. ind., impf., imptv., par. nastavke अति, अतु, उर् (kao § 167): 3. l. mn. ind. जाग्रति, impf. अजागरुः.

b) विद् (znati) ima u 3. l. mn. impf. par. uvijek, a द्विष् (mrziti) i korijeni na आ proizvoljno nastavak उर्, ispred kojega आ ispada: अविदुः (oni saznavahu); अयान् ili अयुः (oni iđahu) od या.

149. Glasovne promjene: ako korijen završava na उ, ऊ, ti se glasovi u slaboj osnovi ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom mijenjaju u उव्, a ऋ u र्. Usp. §§ 146., 18., 43.–53.

150. द्विष् (mrziti), jaka osn. द्वेष्, slaba osn. द्विष्. —

Prezent

	parasmaipada			ātmanepada		
	jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
			Indikativ			
1.	द्वेष्मि	द्विष्वः	द्विष्मः	द्विषे	द्विष्वहे	द्विष्महे
2.	द्वेक्षि	द्विष्ठः	द्विष्ठ	द्विक्षे	द्विषाथे	द्विड्ढ्वे
3.	द्वेष्टि	द्विष्टः	द्विषन्ति	द्विष्टे	द्विषाते	द्विषते
			Optativ			
1.	द्विष्याम्	द्विष्याव	द्विष्याम	द्विषीय	द्विषीवहि	द्विषीमहि
2.	द्विष्याः	द्विष्यातम्	द्विष्यात	द्विषीथाः	द्विषीयाथाम्	द्विषीध्वम्
3.	द्विष्यात्	द्विष्याताम्	द्विष्युः	द्विषीत	द्विषीयाताम्	द्विषीरन्
			Imperativ			
1.	द्वेषाणि	द्वेषाव	द्वेषाम	द्वेषै	द्वेषावहै	द्वेषामहै
2.	द्विड्ढि	द्विष्टम्	द्विष्ट	द्विक्ष्व	द्विषाथाम्	द्विड्ढ्वम्
3.	द्वेष्टु	द्विष्टाम्	द्विषन्तु	द्विष्टाम्	द्विषाताम्	द्विषताम्
			Imperfekt			
1.	अद्वेषम्	अद्विष्व	अद्विष्म	अद्विषि	अद्विष्वहि	अद्विष्महि
2.	अद्वेट्	अद्विष्टम्	अद्विष्ट	अद्विष्ठाः	अद्विषाथाम्	अद्विड्ढ्वम्
3.	अद्वेट्	अद्विष्टाम्	अद्विषन्	अद्विष्ट	अद्विषाताम्	अद्विषत

151. दुह् (musti) par. दोह्मि धोक्षि (§§ 18 nap. 52) दोग्धि (§ 51b), दुह्मः दुग्ध दुहन्ति; ātm. दुहे धुक्षे दुग्धे, दुह्महे धुग्ध्वे दुहते. — लिह् (lizati) par. लेह्मि लेक्षि लेढि (§ 51a), लिह्मः लीढ लिहन्ति ; ātm. लिहे लिक्षे लीढे, लिह्महे लीढ्वे लिहते. — आस् ātm. (sjediti) jedn. आसे आस्से (§ 52b) आस्ते, 2. l. mn. आध्वे (§ 44), 3. l. mn. आसते; 1. l. impf. आसि.

152. इ par. (ići) jaka osn. ए, slaba osn. ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom य्, ali u ātm. s pref. अधि (učiti) इय् —

ind.	एमि	एषि	एति	इवः	इथः	इतः	इमः	इथ	यन्ति
imp.	अयानि	इहि	एतु	अयाव	इतम्	इताम्	अयाम	इत	यन्तु
impf.	आयम्	ऐः	ऐत्	ऐव	ऐतम्	ऐताम्	ऐम	ऐत	आयन्

opt. इयाम् – s अधि 1. jedn. अधीये, 3. jedn. अधीते, 3. mn. अधीयते

Nepravilni glagoli drugog razreda

153. अस् (biti), kada nije pomoćni glagol (§ 235), ima samo par., i kao slabu osnovu u neaugmentiranim oblicima ima स्. Nepravilni su 2. l. jedn. ind. i imp. i 2., 3. l. jedn. impf.

	Indikativ			Optativ		
1.	अस्मि	स्वः	स्मः	स्याम्	स्याव	स्याम
2.	असि	स्थः	स्थ	स्याः	स्यातम्	स्यात
3.	अस्ति	स्तः	सन्ति	स्यात्	स्याताम्	स्युः
	Imperativ			**Imperfekt**		
1.	असानि	असाव	असाम	आसम्	आस्व	आस्म
2.	एधि	स्तम्	स्त	आसीः	आस्तम्	आस्त
3.	अस्तु	स्ताम्	सन्तु	आसीत्	आस्ताम्	आसन्

154. Korijeni अन् (disati), जक्ष् (jesti), रुद् (plakati), श्वस् (disati), स्वप् (spavati) umeću इ ispred nastavaka koji počinju suglasnikom, osim य्, a ispred nastavka za 2. i 3. l. jedn. impf. par. ई ili अ. रोदिमि रोदिषि रोदिति रुदिमः रुदिथ रुदन्ति; opt. रुद्याम्; imp. रोदानि रुदिहि रोदितु; impf. अरोदम् अरोदः ili अरोदीः अरोदत् ili अरोदीत्. जक्ष् osim toga tvori 3. l. mn. par. ind. imp. i impf. prema § 148a.

155. ब्रू (govoriti) umeće u jakoj osnovi ई ispred nastavaka koji počinju suglasnikom: ind. prez. par. ब्रवीमि, ब्रवीषि, ब्रवीति, ब्रूमः, ब्रूथ, ब्रुवन्ति; imp. ब्रवाणि ब्रूहि ब्रवीतु; impf. अब्रवम् अब्रवीः अब्रवीत् ; ātm. ब्रुवे ब्रूषे ब्रूते, 3. l. mn. ब्रुवते.

156. Korijeni na उ imaju ispred nastavaka koji počinju suglasnikom u jakim oblicima vṛddhi: स्तु (hvaliti), ind. prez. par. स्तौमि स्तौषि स्तौति; imp. स्तवानि स्तुहि स्तौतु; impf. अस्तवम् अस्तौः अस्तौत्, 3. l. mn. अस्तुवन्. Ponekad se स्तु i रु (urlikati) sprežu kao ब्रू (§ 155): 3. l. jedn. ind. prez. par. स्तवीति.

157. शी ātm. (ležati) ima uvijek guṇu, a u 3. l. mn. ind. prez., imp. i impf. र् ispred nastavaka: ind. शये शेषे शेते, शेमहे शेध्वे शेरते; opt. शयीय; imp. शयै शेष्व शेताम् , 3. l. mn. शेरताम्; impf. अशयि अशेथाः अशेत, 3. l. mn. अशेरत.

158. हन् (ubiti) ima ispred म् व् य् kao slabu osnovu हन्, ispred ostalih nastavaka koji počinju suglasnkom ह, a ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom घ्न्. 2. l. jedn. imp. par. glasi जहि. Ind. prez. हन्मि हंसि (§ 55b) हन्ति, हन्वः हथः हतः, हन्मः हथ घ्नन्ति; opt. हन्याम्; imp. हनानि जहि हन्तु, हनाम हत घ्नन्तु; impf. अहनम् अहन् अहन्, अहन्म अहत अघ्नन्.

159. शास् par. (naređivati) postaje शिष् u slabim oblicima ispred nastavaka koji počinju suglasnikom, osim u 2. L. jedn. imp., i tvori 3. l. mn. prema § 148a: ind. prez. शास्मि शास्सि (§ 52b) शास्ति, शिष्मः शिष्ठ शासति ; opt. शिष्याम्; imp. शासानि शाधि (§ 44. 35, 1c) शास्तु, शासाम शिष्ट शासतु; impf. अशासम् अशाः (अशात्) अशात् (§ 146, 3), अशिष्म अशिष्ट अशासुः

160. अद् par. (jesti) tvori 2., 3. l. jedn. impf. आदः, आदत्.

161. U चक्ष् ātm. (govoriti) क् se ispred dentala i स् ponaša kao ष्: 2. l. jedn. चक्षे (§ 52a), 3. l. jedn. चष्टे (§ 47).

162. मृज् par. (pročišćavati) ima u jakoj osnovi vṛddhi: 1. l. jedn. मार्ज्मि, 3. मार्ष्टि (§ 49).

163. वश् par. (željeti) ima kao slabu osnovu उश्, 3. l. mn. ind. उशन्ति.

164. सू ātm. (rađati) nema jaku osnovu: 1. l. jedn. imp. सुवै.

Treći razred

165. Korijen se reduplicira i ima u slabim oblicima jednostavni samoglasnik, u jakim guṇu.

166. Reduplikacija: a) Suglasnici se redupliciraju prema § 136.

b) Samoglasnik u redupliciranom slogu jest kratki korijenski samoglasnik; korijensko ऋ u redupliciranom slogu postaje इ: हु (žrtvovati), slaba osn. जुहु, jaka osn. जुहो; भी (bojati se) slaba osn. बिभी, jaka osn. बिभे; भृ (nositi) slaba osn. बिभृ, बिभर्.

167. Pravila konjugacije. Nastavak za 3. l. mn. par. je u ind. prez. अति, u imp. अतु, u impf. उर्. Ispred उर् završni samoglasnik se guṇira.

168. Glasovne promjene. Ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom prelaze završno ई, उ, ऋ u slaboj osnovi iza jednog suglasnika u odgovarajući polusamoglasnik, ई iza dva suglasnika prelazi u इय् (§ 41): 3. l. mn. ind. par. जुह्वति juhv–ati od हु; बिभ्रति bibhr–ati od भृ; ali जिह्रियति jihriy–ati od ह्री (stidjeti se).

169. हु (žrtvovati), jaka osn. जुहो, slaba osn. जुहु —

Prezent

	parasmaipada			ātmanepada	
jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
		Indikativ			
जुहोमि	जुहुवः	जुहुमः	जुह्वे	जुहुवहे	जुहुमहे
जुहोषि	जुहुथः	जुहुथ	जुहुषे	जुह्वाथे	जुहुध्वे
जुहोति	जुहुतः	जुह्वति	जुहुते	जुह्वाते	जुह्वते
		Optativ			
जुहुयाम्	जुहुयाव	जुहुयाम	जुह्वीय	जुह्वीवहि	जुह्वीमहि
		Imperativ			
जुहवानि	जुहवाव	जुहवाम	जुहवै	जुहवावहै	जुहवामहै
जुहुधि (§ 145,3)	जुहुतम्	जुहुत	जुहुष्व	जुह्वाथाम्	जुहुध्वम्
जुहोतु	जुहुताम्	जुह्वतु	जुहुताम्	जुह्वाताम्	जुह्वताम्
		Imperfekt			
अजुहवम्	अजुहुव	अजुहुम	अजुह्वि	अजुहुवहि	अजुहुमहि
अजुहोः	अजुहुतम्	अजुहुत	अजुहुथाः	अजुह्वाथाम्	अजुहुध्वम्
अजुहोत्	अजुहुताम्	अजुहवुः	अजुहुत	अजुह्वाताम्	अजुह्वत

भृ (nositi) ind. par. बिभर्मि बिभर्षि बिभर्ति, बिभृमः बिभृथ बिभ्रति; impf. अबिभरम् 2. अबिभः 3. अबिभः, अबिभृम अबिभृत अबिभरुः usp. § 53., 146., 168.

Nepravilni glagoli trećeg razreda

170. दा (dati) i धा (staviti) imaju kao slabe osnove दद् i दध् – दध्, prema § 18 III. nap., ispred स् i (protivno § 48) ispred त्, थ् postaje धत्, ispred ध् postaje धद्. Par. 2. l. jedn. imp. glasi देहि, धेहि. धा ind. prez. par.: दधामि दधासि दधाति, दध्मः धत्थ दधति; ātm. दधे धत्से धत्ते, दध्महे दद्ध्वे दधते.

171. मा (mjeriti) u redupliciranom slogu ima इ. Slaba osnova ispred nastavaka koji počinju suglasnikom glasi मिमी, ispred onih koji počinju samoglasnikom मिम्.

Ind. prez. मिमे, मिमीषे, मिमीते, 3. l. mn. मिमते; impf. अमिमि, 3. l. अमिमीत, 3. l. mn. अमिमत.

172. हा (napustiti) ima kao slabu osnovu ispred nastavaka koji počinju suglasnikom जहि ili जही, ispred onih na samoglasnik i u opt. जह् – ind. prez. जहामि जहासि जहाति, जहिमः (जहीमः) जहिथ (जहीथ) जहति; opt. जह्याम्; imp. जहानि जहिहि (जहीहि जहाहि) जहातु, जहाम जहीत जहतु; impf. अजहाम्, 3. l. mn. अजहुः.

Peti razred

173, Na korijen se u slaboj osn. dodaje नु (णु prema § 45), a u jakoj नो (णो): सु (tještiti), slaba osn. सुनु, jaka osn. सुनो; आप् (dosegnuti), slaba osn. आप्नु, jaka osn. आप्नो. Usp. § 40.

174. Pravila konjugacije: a) Korijeni koji završavaju na samoglasnik mijenjaju ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom razredni znak नु u न्व्, ispred व i म mogu ispustiti उ. Par., 2. l. jedn. imp. nema nikakav nastavak. Usp. § 175. b) Korijeni koji završavaju na suglasnik mijenjaju ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom नु u नुव् i tvore 2. l. jedn. par. imp. pravilno, tj. nastavkom हि, आप्नुहि.

175. सु (tještiti), jaka osn. सुनो, slaba osn. सुनु —

Prezent

	parasmaipada			ātmanepada	
jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
		Indikativ			
सुनोमि	सुनुवः (सुन्वः)	सुनुमः (सुन्मः)	सुन्वे	सुनुवहे (सुन्वहे)	सुनुमहे (सुन्महे)
सुनोषि	सुनुथः	सुनुथ	सुनुषे	सुन्वाथे	सुनुध्वे
सुनोति	सुनुतः	सुन्वन्ति	सुनुते	सुन्वाते	सुन्वते
		Optativ			
सुनुयाम्	सुनुयाव	सुनुयाम	सुन्वीय	सुन्वीवहि	सुन्वीमहि
		Imperativ			
सुनवानि	सुनवाव	सुनवाम	सुनवै	सुनवावहै	सुनवामहै
सुनु	सुनुतम्	सुनुत	सुनुष्व	सुन्वाथाम्	सुनुध्वम्
सुनोतु	सुनुताम्	सुन्वन्तु	सुनुताम्	सुन्वाताम्	सुन्वताम्
		Imperfekt			
असुनवम्	असुनुव (असुन्व)	असुनुम (असुन्म)	असुन्वि	असुनुवहि (असुन्वहि)	असुनुमहि (असुन्महि)
असुनोः	असुनुतम्	असुनुत	असुनुथाः	असुन्वाथाम्	असुनुध्वम्
असुनोत्	असुनुताम्	असुन्वन्	असुनुत	असुन्वाताम्	असुन्वत

176. आप् (dosegnuti), jaka osn. आप्नो, slaba osn. आप्नु —

Indikativ

आप्नोमि	आप्नुवः	आप्नुमः	आप्नुवे	आप्नुवहे	आप्नुमहे
आप्नोषि	आप्नुथः	आप्नुथ	आप्नुषे	आप्नुवाथे	आप्नुध्वे
आप्नोति	आप्नुतः	आप्नुवन्ति	आप्नुते	आप्नुवाते	आप्नुवते

177. Nepravilan: श्रु (slušati), jaka osn. शृणो slaba osn. शृणु. Promjena kao § 175.

Sedmi razred

178. U slaboj se osnovi ispred završnog suglasnika umeće nazal istoga reda, ispred sibilanata i ह umeće se anusvāra, a u jakoj osnovi umeće se slog न (ण, § 45): भिद् (cijepati), slaba osn. भिन्द्, jaka osn. भिनद् ; रुध् (priječiti), slaba osn. रुन्ध्, jaka osn. रुणध्; युज् (spregnuti), युञ्ज्, युनज्; पिष् (mrviti), पिंष्, पिनष् . — Treba pripaziti na pravila u § 146.

Nap. Ako korijen ispred završnog suglasnika ima nazal, slaba je osnova jednaka s korijenom: हिंस् (raniti), isto i slaba osn.; jaka osnova jest हिनस्. Usp. § 46 nap.

179. भिद् (cijepati), jaka osn. भिनद्, slaba osn. भिन्द् —

Prezent

	parasmaipada			ātmanepada		
	jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
	Indikativ					
1.	भिनद्मि	भिन्द्वः	भिन्द्मः	भिन्दे	भिन्द्वहे	भिन्द्महे
2.	भिनत्सि	भिन्त्थः	भिन्त्थ	भिन्त्से	भिन्दाथे	भिन्द्ध्वे
3.	भिनत्ति	भिन्त्तः	भिन्दन्ति	भिन्त्ते	भिन्दाते	भिन्दते
	Optativ					
1.	भिन्द्याम्	भिन्द्याव	भिन्द्याम	भिन्दीय	भिन्दीवहि	भिन्दीमहि
	Imperativ					
1.	भिनदानि	भिनदाव	भिनदाम	भिनदै	भिनदावहै	भिनदामहै
2.	भिन्द्धि	भिन्त्तम्	भिन्त्त	भिन्त्स्व	भिन्दाथाम्	भिन्द्ध्वम्
3.	भिनत्तु	भिन्त्ताम्	भिन्दन्तु	भिन्त्ताम्	भिन्दाताम्	भिन्दताम्
	Imperfekt					
1.	अभिनदम्	अभिन्द्व	अभिन्द्म	अभिन्दि	अभिन्द्वहि	अभिन्द्महि
2.	अभिनत् (अभिनः)	अभिन्त्तम्	अभिन्त्त	अभिन्त्थाः	अभिन्दाथाम्	अभिन्द्ध्वम्
3.	अभिनत्	अभिन्त्ताम्	अभिन्दन्	अभिन्त्त	अभिन्दाताम्	अभिन्दत

180. युज् युनज्मि युनक्षि युनक्ति, युञ्ज्मः युङ्क्थ युञ्जन्ति; Impf. अयुनजम् अयुनक् अयुनक्, अयुञ्ज्व — पिष्, पिनष्मि पिनक्षि पिनष्टि, पिंष्मः पिंष्ठ पिंषन्ति; Impf. अपिनषम् अपिनट् अपिनट्, अपिंष्व — हिंस्, हिनस्मि हिनस्सि हिनस्ति, हिंस्मः हिंस्थ हिंसन्ति; 2. Imp. हिन्धि; Impf. अहिनसम् अहिनः ili अहिनत् 3. अहिनत्, अहिंस्व.

Osmi razred

181. Na korijen se u slaboj osnovi dodaje उ, a u jakoj osn. ओ — तन् (rastegnuti), slaba osn. तनु, jaka osn. तनो. Promjena kao § 175.

182. Nepravilan je glagol कृ (činiti): slaba osn. कुरु, jaka osn. करो. Ispred nastavaka koji počinju s म्, य्, व् slaba osnova jest कुर् —

Prezent

parasmaipada			ātmanepada		
jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
Indikativ					
करोमि	कुर्वः	कुर्मः	कुर्वे	कुर्वहे	कुर्महे
करोषि	कुरुथः	कुरुथ	कुरुषे	कुर्वाथे	कुरुध्वे
करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति	कुरुते	कुर्वाते	कुर्वते
Optativ					
कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम	कुर्वीय	कुर्वीवहि	कुर्वीमहि
Imperativ					
करवाणि	करवाव	करवाम	करवै	करवावहै	करवामहै
कुरु	कुरुतम्	कुरुत	कुरुष्व	कुर्वाथाम्	कुरुध्वम्
करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु	कुरुताम्	कुर्वाताम्	कुर्वताम्
Imperfekt					
अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म	अकुर्वि	अकुर्वहि	अकुर्महि
अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत	अकुरुथाः	अकुर्वाथाम्	अकुरुध्वम्
अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्	अकुरुत	अकुर्वाताम्	अकुर्वत

Deveti razred

183. Na korijen se u slaboj osnovi dodaje नी (णी, § 45), odnosno न् (ण्) ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom, a u jakoj ना (णा): अश् (jesti), slaba osn. अश्नी (अश्न्), jaka osn. अश्ना; क्री (kupovati), slaba osn. क्रीणी (क्रीण्), jaka osn. क्रीणा .

184. Korijeni devetog razreda koji završavaju na suglasnik imaju u 2. l. jedn. impv. par. nastavak आन, bez razrednog znaka नी : अशान (jedi), ali क्रीणीहि (kupi).

185. अश् (jesti), jaka osn. अश्ना, slaba osn. अश्नी –

Prezent

parasmaipada			ātmanepada		
jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
Indikativ					
अश्नामि	अश्नीवः	अश्नीमः	अश्ने	अश्नीवहे	अश्नीमहे
अश्नासि	अश्नीथः	अश्नीथ	अश्नीषे	अश्नाथे	अश्नीध्वे
अश्नाति	अश्नीतः	अश्नन्ति	अश्नीते	अश्नाते	अश्नते
Optativ					
अश्नीयाम्	अश्नीयाव	अश्नीयाम	अश्नीय	अश्नीवहि	अश्नीमहि
Imperativ					
अश्नानि	अश्नाव	अश्नाम	अश्नै	अश्नावहै	अश्नामहै
अशान	अश्नीतम्	अश्नीत	अश्नीष्व	अश्नाथाम्	अश्नीध्वम्
अश्नातु	अश्नीताम्	अश्नन्तु	अश्नीताम्	अश्नाताम्	अश्नताम्
Imperfekt					
आश्नाम्	आश्नीव	आश्नीम	आश्नि	आश्नीवहि	आश्नीमहि
आश्नाः	आश्नीतम्	आश्नीत	आश्नीथाः	आश्नाथाम्	आश्नीध्वम्
आश्नात्	आश्नीताम्	आश्नन्	आश्नीत	आश्नाताम्	आश्नत

186. Posebna pravila za tvorbu osnove:

a) Korijeni na ऊ skraćuju samoglasnik: लू (rezati), लुनामि

b) ग्रह् (uzeti) ima गृह्णामि (usp. § 189a).

c) Ako je pretposljednji glas u korijenu nazal, on ispada: बन्ध् (vezati), बध्नामि (§ 189b). Glagol ज्ञा (znati) također gubi nazal: जानामि.

Ostala vremena

(vremena izvan prezentskog sustava)

187. Vezni samoglasnik. U vremenima izvan prezentskog sustava, kao i pri tvorbi glagolskih imenica i pridjeva, nastavci koji počinju suglasnikom, osim य्, dodaju se na korijen ili izravno, ili s veznim samoglasnikom इ (u indijskoj gramatici इट्). Korijeni koji nemaju veznog samoglasnika nazivaju se aniṭ-korijeni, a oni koji ga imaju seṭ- (sa+iṭ) korijeni:

Nap. 1. Strogo razlikovanje aniṭ- i seṭ- korijena u pojedinim se oblicima često krši. Općenito su aniṭ-korijeni oni koji završavaju na samoglasnik, osim ऊ i ॠ, mnogi koji završavaju na palatale, द्, ध्, न्, labijale i ह्.

Nap. 2. ग्रह् (uzeti) ima kao vezni samoglasnik ई (izuzeci § 196., 247., 248).

188. Korijeni na dvoglase ponašaju se u izvanprezentskim vremenima kao korijeni na आ.

189. Mnogi korijeni imaju u pojedinim oblicima posebni slabi stupanj:

a) य, व i र na početku ili u sredini korijena, pritom se mijenjaju u इ, उ, ऋ (takozvana saṃprasāraṇa): यज् (žrtvovati) postaje इज्; व्यध् (pogoditi) postaje विध्; वच् (govoriti) postaje उच्; स्वप्. (spavati) postaje सुप्; ग्रह् postaje गृह् . – ह्वे (zvati) postaje हू .

b) ako je pretposljednji glas u korijenu nazal, on ispada: बन्ध् (vezati) postaje बध्.

190. Neki korijeni upotrebljavaju se samo u izvanprezentskom sustavu ili u jednu njegovome dijelu. O दृश् – पश् (vidjeti) usp. § 144. – Umjesto ili uz हन् (udariti) uzima se u nekim izvanprezentskim oblicima वध्. Glagol इ (ići) tvori aorist od गा. अस् (biti) tvori samo prez. i pf., a ostale oblike preuzima भू. प्रच्छ् (pitati) tvori jedan dio oblika od प्रश्, पृश्.

Perfekt

191. Perfekt se tvori ili reduplikacijom ili perifrastično (opisno). Glagoli, ukoliko ne potpadaju pod izvedenu konjugaciju (§ 250), u pravilu slijede tvorbu reduplikacijom.

192. Reduplikacija. (a) Početni suglasnik korijena reduplicira se prema § 136 zajedno s kratkim korijenskim samoglasnikom. Dvoglasi koji su na srednjem mjestu u korijenu redupliciraju se kao jednostavni kratki samoglasnik (§ 14). ऋ, ॠ, ऌ i završni dvoglasi redupliciraju se kao अ: दा (dati), jaka pf. osn. (§ 198) ददा; जीव् (živjeti), जिजीव्; सेव् (služiti), सिषेव् (§ 46); कृ (činiti), slaba pf. osn. चकृ; कॄ (sipati), चकर्; वृध् (rasti) ववृध्; गै (pjevati), jaka osn. जगा (§ 188., 206).

193. (b) Korijeni koji počinju samoglasnikom:

a) Početno अ ispred jednog suglasnika postaje आ, početno आ ostaje nepromijenjeno: अद् (jesti), pf. osn. आद्; अस् (biti), pf. osn. आस्; आप् (doseći), pf. osn. आप्.

b) Početno अ ispred dva suglasnika i početno ऋ redupliciraju se kao आन् : अर्च् (častiti) आनर्च्; ऋध् (uspijevati) आनृध् . Ali ऋ (ići) ima आर्.

c) Početno इ i उ postaju u slaboj pf. osn. ispred jednog suglasnika ई , ऊ; u jakoj osn. redupliciraju se kao इय्, उव्: इष् (željeti), slaba osn. ईष्, jaka osn. इयेष् (§ 204); उष् (gorjeti) ऊष्, उवोष्. Također i इ (ići), slaba osn. ई (ईय्, § 205 b), jaka osn. इये.

194. य i व, koji podliježu saṃprasāraṇi (§ 189a), redupliciraju se kao इ i उ:

a) kada य i व stoje na početku: यज् (žrtvovati), jaka pf. osn. इयज्: वच् (govoriti) उवच्. U slaboj pf. osn. ponašaju se prema § 193c: ईज्, ऊच्. – Ali यम् (hvatati), jaka pf. osn. ययम्

b) kada su य i व u srednjem položaju: व्यध् (pogoditi), jaka osn. विव्यध्, slaba osn. विविध् (§ 201 b); स्वप् (spavati), jaka osn. सुष्वप्, slaba osn. सुषुप्.

195. Lični nastavci za perfekt:

Par.	1.	अ	व	म	Ātm.	ए	वहे	महे
	2.	थ	अथुर्	अ		से	आथे	ध्वे
	3.	अ	अतुर्	उर्		ए	आते	रे

Nap. ध्वे u 2. l. mn. ātm. valja promjeniti u ढ्वे, ako mu neposredno prethode उ ili ऋ: proizvoljno se to događa nakon veznog samoglasnika इ, pod uvjetima navedenim za ढ्वम् u § 227.

196. Vezni samoglasnik. 3. l. mn. ātm. ima uvijek vezni samoglasnik इ, a ostali nastavci koji počinju suglasnikom imaju ga kod velikog broja korijena.

197. Izuzeci od § 196:

a) Vezni samoglasnik izostaje (osim u 3. l. mn. ātm.) kod sljedećih osam glagola: द्रु (trčati), श्रु (slušati), स्तु (hvaliti), स्रु (teći), कृ (činiti), भृ (nositi), वृ (birati), सृ (ići).

b) U 2. l. jedn. par. izostaje vezni samoglasnik kod korijena na ऋ (osim ऋ ići).

c) U 2. l. jedn. par. dodaje se vezni samoglasnik proizvoljno kod aniṭ-korijena (§ 187) na samoglasnik (osim na ऋ) i kod aniṭ-korijena sa srednjim अ.

198. Stupnjevanje osnove. Jednina par. ima jaku osnovu koja se dijelom još podvrgava stupnjevanju. Ostali oblici imaju slabu osnovu.

199. Perfektne osnove s jednim oblikom. Korijeni koji počinju ili završavaju suglasnikom, a prozodijski su dugi, ostaju u svim oblicima nepromijenjeni: od बन्ध् (vezati) pf. osn. glasi samo बबन्ध्, od प्रच्छ् (pitati) samo पप्रच्छ्; od जीव् (živjeti) samo जिजीव्. Isto tako ni pf. osn. koje se tvore prema § 193 a, kao što su आद्, आस् (od अस्), ne podliježu stupnjevanju.

Stupnjevane perfektne osnove

200. Korijeni sa srednjim अ ispred jednog suglasnika u jakoj osnovi: 1. l. jedn. par. ima vṛddhi vrlo često, a 3. l. jedn. par. uvijek, dok u 2. l. jedn. par. ostaje अ – क्रम् (koračati), 1. jedn. चक्राम ili चक्रम, 2. l. चक्रमिथ, 3. l. चक्राम; वच् (govoriti), 1. l. उवाच ili उवच, 2. l. उवक्थ ili उवचिथ (§ 197c), 3. l. उवाच (§ 194).

201. U slaboj osnovi korijeni sa srednjim अ ispred jednog suglasnika ponašaju se različito:

a) Korijeni koji počinju s dva suglasnika ili u reduplikaciji imaju zamjenu (osim onih navedenih pod b) ostaju u slaboj osnovi nepromijenjeni:

त्वर् (žuriti), slaba pf. osn. तत्वर्, 1., 3. l. jedn. ātm. तत्वरे ; म् (koračati), slaba osn. चक्रम्; हस् (smijati se), slaba osn. जहस्.

b) Korijeni गम् (ići), जन् (roditi se), हन् (udariti), खन् (kopati), घस् (jesti) i korijeni koji podliježu saṃprasāraṇi (§ 189 a) gube korijenski samoglasnik:

गम् tvori slabu osn. जग्म्; जन् जज्ञ् (§ 54); हन् जघ्न् (§ 208); खन् चख्न्; घस् जक्ष्.

Sa saṃprasāraṇom: वच्, slaba osn. ऊच् (za उ – उच्, § 194); वद् (govoriti): ऊद्; वह् (voziti): ऊह् ; यज् (žrtvovati): ईज; व्यध् (pogoditi): विविध्; स्वप् (spavati): सुषुप् (§ 46); ग्रह् (uhvatiti): जगृह् .

c) Korijeni sa srednjim अ između jednostavnih suglasnika, a koji se redupliciraju nepromijenjeni, ne tvore slabu osnovu reduplikacijom, nego samo u korijenu अ

mijenjaju u ए — पत् (pasti), slaba pf. osn. पेत्; मन् (misliti): मेन्; यम् (hvatati): येम् .

Nap. Kada 2. l. jedn. pr. ima vezni samoglasnik (§ 197c), tada u korijenima koji spadaju pod c) ima i slabu osnovu.

202. Pardigme uz § 201 b i c. गम् (ići); पच् (kuhati):

	parsmaipada			ātmanepada		
	jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
1.	जगम ili जगाम	जग्मिव	जग्मिम	जग्मे	जग्मिवहे	जग्मिमहे
2.	जगन्थ ili जगमिथ	जग्मथुः	जग्म	जग्मिषे	जग्माथे	जग्मिध्वे
3.	जगाम	जग्मतुः	जग्मुः	जग्मे	जग्माते	जग्मिरे
1.	पपच ili पपाच	पेचिव	पेचिम	पेचे	पेचिवहे	पेचिमहे
2.	पपक्थ ili पेचिथ	पेचथुः	पेच	पेचिषे	पेचाथे	पेचिध्वे
3.	पपाच	पेचतुः	पेचुः	पेचे	पेचाते	पेचिरे

203. Izuzeci: tvorbu pod 201c slijedi uvijek glagol भज् (dijeliti), a vrlo često glagoli त्रस् (drhtati), भ्रम् (lutati), राज् (sjati) i dr.: भज् 1. l. jedn. ātm. भेजे.

204. Korijeni u kojima je na pretposljednjem mjestu इ, उ ili ऋ imaju u jakim oblicima guṇu: भिद् (cijepati) 1. l. jedn. बिभेद, 1. mn. बिभिदिम; पुष् (prehranjivati) पुपोष पुपुषिम; दृश् (vidjeti) ददर्श ददृशिम; इष् (željeti) इयेष ईषिम (§ 193c). — तुद् (udariti):

	parsmaipada			ātmanepada		
	jedn.	dv.	množ.	jedn.	dv.	množ.
1.	तुतोद	तुतुदिव	तुतुदिम	तुतुदे	तुतुदिवहे	तुतुदिमहे
2.	तुतोदिथ	तुतुदथुः	तुतुद	तुतुदिषे	तुतुदाथे	तुतुदिध्वे
3.	तुतोद	तुतुदतुः	तुतुदुः	तुतुदे	तुतुदाते	तुतुदिरे

205. Korijeni na इ ई उ ऊ ऋ ॠ :

a) Jaka osnova ima u 1. l. jedn. par. proizvoljno guṇu ili vṛddhi, u 2. l. guṇu, a u 3. l. vṛddhi: नी (voditi). 1. l. निनय ili निनाय, 2. l. निनेथ ili निनयिथ, 3. निनाय.

b) U slaboj osnovi guṇu imaju korijeni na ऋ koji počinju suglasničkom skupinom, kao i većinom korijeni na ॠ, a ostali korijeni imaju jednostavni samoglasnik.

Ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom i ispred veznog samoglasnika (§ 196 i dalje) इ, ई postaju

य्, iza dvaju suglasnika इय्; उ, ऊ uvijek postaju उव्; ऋ iza jednostavnog suglasnika postaje र् —

	1. l. mn. par.	3. l. mn. par.		1. l. mn. par.	3. l. mn. par.
चि	चिच्यिम	चिच्युः	श्रु (§ 197)	शुश्रुम	शुश्रुवुः
श्रि	शिश्रियिम	शिश्रियुः	धू	दुधुविम	दुधुवुः
नी	निन्यिम	निन्युः	मृ	मम्रिम	मम्रुः
क्री	चिक्रियिम	चिक्रियुः	स्मृ	सस्मरिम	सस्मरुः
हु	जुहुविम	जुहुवुः	कॄ	चकरिम	चकरुः

इ (ići) ima ईयिम, ईयुः — कृ (činiti, § 197a):

1.	चकर ili चकार	चकृव	चकृम	चक्रे	चकृवहे	चकृमहे
2.	चकर्थ	चक्रथुः	चक्र	चकृषे	चक्राथे	चकृढ्वे
3.	चकार	चक्रतुः	चक्रुः	चक्रे	चक्राते	चक्रिरे

206. Korijeni na आ i dvoglase (§ 188) imaju u 1. i 3. l. jedn. pr. nastavak औ . Slaba osnova izbacuje आ i ispred nastavaka koji počinju suglasnikom uvijek ima vezni samoglasnik. Oblik za 2. l. jedn. par. može se tvoriti i od slabe i od jake osnove. दा (dati):

ददौ	ददिव	ददिम	ददे	ददिवहे	ददिमहे
ददाथ ili ददिथ	ददथुः	दद	ददिषे	ददाथे	ददिध्वे
ददौ	ददतुः	ददुः	ददे	ददाते	ददिरे

207. ह्वे (zvati) tvori pf. od हू (§ 189 a): 3. l. jed. par. जुहाव, 3. jedn. ātm. जुहुवे.

Nepravilni perfekti:

208. जि (pobijediti) tvori perfektnu osn. जिगि; हि (baciti) जिघि; हन् (udariti) जघन्, जघ्न् (§ 201 b); चि (gomilati) चिचि ili चिकि.

209. भू (biti) ima samo osn. बभू, ispred samoglasnika बभूव् —

1.	बभूव	बभूविव	बभूविम	बभूवे	बभूविवहे	बभूविमहे
2.	बभूविथ	बभूवथुः	बभूव	बभूविषे	बभूवाथे	बभूविध्वे ili °ढ्वे
3.	बभूव	बभूवतुः	बभूवुः	बभूवे	बभूवाते	बभूविरे

210. विद् (znati) mijenja se u perfektu bez reduplikacije i ima prezentsko značenje: वेद वेत्थ वेद, विद्व विदथुः विदतुः, विद्म विद विदुः.

211. अह par. (reći), bilo da se upotrebljava prezentski ili perfektkno, nepotpun je. Oblici su:

	jedn.	dv.	množ.
2.	आत्थ	आहथुः	
3.	आह	आहतुः	आहुः

Perifrastični (opisni) perfekt

212. Perifrastični perfekt tvori se od izvedenih glagola (10. razr., kauzativi, deziderativi, denominativi, § 251, 258, 266), od glagola koji počinju s prozodijski dugim samoglasnikom (osim अ i आ), nadalje od आस् (sjediti) i proizvoljno, pored redupl. pf. od विद् (znati), भृ (nositi) i dr.

213. Tvorba: dodaje se nastavak आम्; kod izvedenih glagola na glagolsku osnovu, kod ostalih glagola na (dijelom guṇirani) korijen. Taj se oblik spaja s redupl. perfektom jednog od triju pomoćnih glagola — अस्, भू, कृ. अस् i भू mijenjaju se samo u par., kako kod parasmaipadskih, tako i kod ātmanepadskih glagola, dok se कृ mijenja i u par. i u ātm., ovisno o glagolu: चिन्त् 10. (misliti): चिन्तयामास; तुष् kauz. (radovati): तोषयामास; कथय denom. (pričati): कथयांबभूव; ईक्ष् ātm. (gledati): ईक्षांचक्रे; ali भृ, बिभरांचकार.

Aorist

214. Sedam oblika aorista dijeli se u dvije skupine — u jednostavni aorist (§ 216—220) i s-aorist (§ 221—229). Svi oblici imaju augment i sekundarne lične nastavke. O injunktivu koji pripada aoristu, v. § 135.

215. Aorist se u klasičnom sanskrtu bez razlike u značenju koristi pored imperfekta i perfekta kao glagolsko vrijeme koje označuje prošlost.

(a) Jednostavni aorist

216. Prvi oblik, korijenski aorist. Aoristna je osnova augmentirani korijen. Ovaj oblik imaju samo korijeni na आ, korijeni na dvoglase (§ 188) i भू. Uobičajeno je samo par. Nastavak za 3. l. mn. jest उर्, ispred kojeg आ ispada. भू ima u 3. l. mn. nastavak अन् i ispred nastavaka koji počinju samoglasnikom postaje भूव्. दा (dati), भू (biti):

अदाम्	अदाव	अदाम	अभूवम्	अभूव	अभूम
अदाः	अदातम्	अदात	अभूः	अभूतम्	अभूत
अदात्	अदाताम्	अदुः	अभूत्	अभूताम्	अभूवन्

Korijeni na आ tvore ātm. prema 4. obliku aorista.

217. Drugi oblik, tematski aorist. Na augmentirani korijen dodaje se tematsko अ. Promjena je kao u impf. 1. razr. prez. (§ 142); rijetko se pojavljuje ātm. Završno ऋ i ॠ stoje u guṇi. शक् (moći), aor. 1. l. jedn. par. अशकम्; सृ (trčati), असरम्.

218. Ovaj oblik slijede mnogi glagoli 4. razreda i oni nepravilni u 1. i 6. razredu: क्रुध् 4, (ljutiti se), अक्रुधम्; लिप् (namazati, § 143 f), अलिपम्; गम् (ići, § 143 a), अगमम्; सद् (sjediti, § 143 h), असदम्. Posebno pripaziti na: शास् (§ 159), अशिषम्; ख्या (govoriti), अख्यम्; ह्वे (zvati), अह्वम्; दृश् (vidjeti), अदर्शम्.

219. Treći oblik, reduplicirani tematski aorist. Promjena je ista kao i u prvom prezentskom razredu u par. i u ātm. (§ 142). Samo nekoliko jednostavnih glagola slijedi ovaj oblik. Završno इ i उ postaju इय्, उव् — द्रु (trčati), अदुद्रुवम्. Srednje अ ispada: पत् (pasti), अपप्तम्; वच् (govoriti), अवोचम्; नश् (propasti) ima अनेशम्.

220. Ovaj oblik služi ponajprije za tvorbu aorista izvedenih glagolskih osnova (10. razr. i kauz., § 251). Reduplicirani je samoglasnik kod korijena na उ uglavnom उ ili ऊ, kod ostalih इ ili ई. U pravilu reduplicirani i korijenski slog imaju različit kvantitet (— ◡).

जन् kauz. (proizvoditi), aor. अजीजनम्; पॄ kauz. (ispuniti), अपीपरम्; बुध् kauz. (poučiti), अबूबुधम्; भ्रम् kauz. (okretati), अबिभ्रमम्. — Dugi korijenski samoglasnik često se skraćuje: जीव् kauz. (oživjeti), अजीजिवम्. — Korijeni na आ imaju kauzativno प् (§ 255) i u aoristu: स्था kauz. (postaviti), अतिष्ठिपम्.

(b) Sigmatski aorist

221. Četvrti oblik, atematski s-aorist. Na augmentirani korijen dodaje se स् (ष् prema § 46). To je uobičajeni aorist za aniṭ-korijene (§ 187).

222. Ponašanje korijenskih samoglasnika:

1. Korijenski samoglasnici u par. stoje u obliku vṛddhi: नी (voditi), aor. osn. u par. अनैष्; श्रु (slušati) अश्रौष् ; कृ (činiti) अकार्ष्; तुद् (udariti) अतौत्स्; भज् (dijeliti) अभाक्ष् (§ 52a); दृश् (vidjeti) अद्राक्ष् (§ 16).

2. U ātm. završni korijenski इ, ई, उ, ऊ stoje u obliku guṇa. Srednji samoglasnici i završno ऋ ostaju nepromijenjeni: aor. osn. ātm. अनेष्, अतुत्स्, अभक्ष्, अकृष्, अदृक्ष्.

3. Korijeni na आ i dvoglase koji aor. ātm. tvore na ovaj način mijenjaju आ u इ: दा (dati), aor. osn. ātm. अदिष्.

223. Pravila konjugacije:

1. Nastavak za 3. l. mn. u par. jest उर्, u ātm. अत.

2. Nastavci za 2. i 3. l. jedn. par. jesu ईस् i ईत्.

3. Aoristno स् ispada:

a) ispred nastavaka koji počinju s त् ili थ्, ako ispred स् stoji kratki samoglasnik ili suglasnik, osim nazala i र्: 2. l. mn. par. अतौत्त za a-taut-s-ta; 3. l. jedn. ātm. अतुत्त za atut-s-ta od तुद्; 3. l. jedn. ātm. अकृत, ali 2. mn. par. अकार्ष्ट od कृ; 2. l. jedn. ātm. अदिथाः od दा (dati); अमंस्त 3. l. jedn. ātm. od मन् (misliti), § 55b.

b) uvijek ispred nastavka ध्वम् za 2. l. mn. ātm., a taj nastavak iza svih samoglasnika osim अ i आ postaje ढ्वम्: अनेढ्वम् ali अभग्ध्वम्.

Nap. Oblici kao अकृत, अदिथाः svakako potječu iz korijenskog aorista, koji se izvorno koristio mnogo više nego u klasičnom sanskrtu.

224. नी (voditi), कृ (činiti), तुद् (udariti):

	parasmaipada			ātmanepada		
1.	अनैषम्	अकार्षम्	अतौत्सम्	अनेषि	अकृषि	अतुत्सि
2.	अनैषीः	अकार्षीः	अतौत्सीः	अनेष्ठाः	अकृथाः	अतुत्थाः
3.	अनैषीत्	अकार्षीत्	अतौत्सीत्	अनेष्ट	अकृत	अतुत्त
1.	अनैष्व	अकार्ष्व	अतौत्स्व	अनेष्वहि	अकृष्वहि	अतुत्स्वहि
2.	अनैष्टम्	अकार्ष्टम्	अतौत्तम्	अनेषाथाम्	अकृषाथाम्	अतुत्साथाम्
3.	अनैष्टाम्	अकार्ष्टाम्	अतौत्ताम्	अनेषाताम्	अकृषाताम्	अतुत्साताम्
1.	अनैष्म	अकार्ष्म	अतौत्स्म	अनेष्महि	अकृष्महि	अतुत्स्महि
2.	अनैष्ट	अकार्ष्ट	अतौत्त	अनेढ्वम्	अकृढ्वम्	अतुद्ध्वम्
3.	अनैषुः	अकार्षुः	अतौत्सुः	अनेषत	अकृषत	अतुत्सत

225. Peti oblik, atematski iṣ-aorist. Na augmentirani korijen dodaje se इष्. To je uobičajeni aorist za seṭ-korijene.

226. Ponašanje korijenskog samoglasnika:

1. Korijeni na samoglasnik imaju u par. vṛddhi, u ātm. guṇu: लू (odrezati), 1. l. aor. par. अलाविषम्, 1. l. jedn. ātm. अलविषि.

2. Korijeni sa samoglasnikom, osim अ, ispred jednostavnog suglasnika imaju guṇu u par. kao i u ātm.: बुध् (prepoznati), 1. l. jedn. par अबोधिषम्; रुच् (sjati), 1. l. jed. ātm. अरोचिषि

3. Od korijena sa srednjim अ ispred jednostavnog suglasnika neki u par. imaju vṛddhi, kao वद् (govoriti), 1. l. jedn. par. अवादिषम्, a neki proizvoljno vṛddhi: पठ् (učiti) अपाठिषम् ili अपठिषम्. Korijeni na म्, ह् i neki drugi ostaju nepromijenjeni: क्रम् (koračati) अक्रमिषम्; ग्रह् (uhvatiti) अग्रहिषम् (§ 187, nap. 2).

227. Pravila konjugacije. Promjena je analogna onoj u § 224. 2. i 3. l. par. završavaju na ईस् i ईत्. 2. l. mn. ātm. završava na इध्वम्. Ako korijen završava na polusamoglasnik ili ह्, može umjesto toga stajati इढ्वम्.

अलाविषम्	अलाविष्व	अलाविष्म	अलविषि	अलविष्वहि	अलविष्महि
अलावीः	अलाविष्टम्	अलाविष्ट	अलविष्ठाः	अलविषाथाम्	अलविध्वम्
अलावीत्	अलाविष्टाम्	अलाविषुः	अलविष्ट	अलविषाताम्	अलविषत

228. Šesti oblik, siṣ-aorist. Na nekoliko korijena koji svršavaju na आ, dvoglasnike (§188) ili अम्, dodaje se सिष्. Promjena kao u § 227. Samo par. — या (ići) अयासिषम्; रम् (obradovati se) अरंसिषम् —

1.	अयासिषम्	अयासिष्व	अयासिष्म
2.	अयासीः	अयासिष्टम्	अयासिष्ट
3.	अयासीत्	अयासिष्टाम्	अयासिषुः

229. Sedmi oblik, sa-aorist. Tvore ga samo korijeni na श्, ष् i ह् koji u sebi imaju samoglasnik osim अ i आ. Završni glas korijena s aoristnim znakom daje, prema § 52a, uvijek क्ष — दिश् (pokazivati) अदिक्षम्. Promjena je ista kao u impf. 1. razr., samo što je u 1. l. jedn. ātm. i u 2., 3. l. dv. ātm. atematska (§ 145, 2).

1. अदिक्षम्	अदिक्षाव	अदिक्षाम	अदिक्षि	अदिक्षावहि	अदिक्षामहि
2. अदिक्षः	अदिक्षतम्	अदिक्षत	अदिक्षथाः	अदिक्षाथाम्	अदिक्षध्वम्
3. अदिक्षत्	अदिक्षताम्	अदिक्षन्	अदिक्षत	अदिक्षाताम्	अदिक्षन्त

Prekativ (benediktiv)

230. Od svakoga korijena može se napraviti svojevrsni optativni prekativ, kojime se izražava naglašena želja. Promjena je djelomično nepravilna.

231. Prekativ par. Obilježje je ovog načina यास्, a promjena je atematska. Korijen se pojavljuje u svojem najslabijem obliku (§ 189). Završni samoglasnici ponašaju se kao u pasivu (§ 242b–d). Završno आ najčešće se mijenja u ए: स्तु (hvaliti) स्तूयासम्; दा (dati) देयासम्; ali पा (štititi) पायासम्.

232. Rijedak je ātmanepadski prekativ. Prekativni znak u tom je slučaju सी (षी). Nastavcima na त्, थ् prethodi sibilant. Seṭ-korijeni imaju vezni samoglasnik. Korijenski samoglasnik ponaša se uglavnom kao u ātm. 4. i 5. oblika aorista. भू (biti):

parasmaipada			ātmanepada		
भूयासम्	भूयास्व	भूयास्म	भविषीय	भविषीवहि	भविषीमहि
भूयाः	भूयास्तम्	भूयास्त	भविषीष्ठाः	भविषीयास्थाम्	भविषीढ्वम् (°ध्वम्)
भूयात्	भूयास्ताम्	भूयासुः	भविषीष्ट	भविषीयास्ताम्	भविषीरन्

Futur

233. Jednostavni futur. Na guṇiran korijen dodaje se स्य (ष्य, § 45), na seṭ-korijene इष्य. Promjena je kao u indikativu 1. prez. razr. par. i ātm. (§ 142): दा (dati) 1. l. jedn. दास्यामि दास्ये; गै (pjevati) गास्यामि (§ 188); नी (voditi) नेष्यामि नेष्ये; भू (postati) भविष्यामि; कृ (činiti) करिष्यामि; हन् (ubiti) हनिष्यामि; क्षम् (oprostiti) क्षंस्यामि (§ 55b); भिद् (cijepati) भेत्स्यामि; बुध् (znati) भोत्स्ये (§ 18 nap.); वच् (govoriti) वक्ष्यामि; विश् (ući) वेक्ष्यामि (§ 52a); ग्रह् (uhvatiti) ग्रहीष्यामि (§ 187 nap. 2); दृश् (vidjeti) द्रक्ष्यामि (§ 16. 52a). Glagoli 10. razreda i kauzativi (§ 251) dodaju इष्य na osnovu na अय्: तुष् kauz. (zadovoljiti), fut. तोषयिष्यामि.

234. Perifrastični futur. Na guṇirani korijen dodaje se ता (N. jedn. imenice za vršitelja radnje na तृ, § 75), na seṭ-korijene s veznim samoglasnikom इ. U 1. i 2. licu °ता se spaja s pomoćnim glagolom अस् (§ 153) i u par. i u ātm., a u trećim licima sklanja se kao imenica muškog roda na तृ. कृ (činiti):

par.	1. कर्तास्मि	कर्तास्वः	कर्तास्मः
	2. कर्तासि	कर्तास्थः	कर्तास्थ
	3. कर्ता	कर्तारौ	कर्तारः

भू (biti), भवितास्मि; ग्रह्, ग्रहीतास्मि (§ 187 nap. 2); दृश्, द्रष्टास्मि (§ 16).

235. U perifrastičnom se futuru ātmanepada rijetko rabi: 1. l. jedn. कर्ताहे 2. कर्तासे 3. कर्ता, 1. l. dv. कर्तास्वहे 2. कर्तासाथे 3. कर्तारौ, 1. l. mn. कर्तास्महे 2. कर्ताध्वे 3. कर्तारः

236. *Sintaksa*. Jednostavni futur izražava budućnost, posebno blisku budućnost, ali također želju ili nužnost. Perifrastični futur, ako se razlikuje u značenju od jednostavnog, izražava dalju budućnost.

Kondicional

237. Na futursku osnovu (§ 233) dodaje se augment i spreže se kao imperfekt 1. prez. razr. § 142): दा, 1. l. jedn. par. अदास्यम्, ātm. अदास्ये.

238. Kondicional se koristi, pored optativa, u irealnim pogodbenim rečenicama.

Pasiv

A. Prezent

239. Na korijen se dodaje य i spreže se kao ātm. 1. prez. razr.: तुद् (udariti), 3. l. jedn. ind. pas. तुद्यते; द्विष् (mrziti) द्विष्यते; हन् (ubiti) हन्यते.

240. Korijeni koji prema § 189 podliježu posebnom slabljenju imaju u pasivu najslabiji oblik: बन्ध् (vezati) बध्यते. — Sa saṃprasāraṇom: वच् (govoriti) उच्यते; ग्रह् (uhvatiti) गृह्यते; ह्वे (zvati) हूयते.

241. खन् (kopati) i तन् (rastezati) mogu pored खन्यते i तन्यते tvoriti i pasiv खायते i तायते.

242. Završni samoglasnici: a) आ i dvoglasi (§ 188) uglavnom postaju ई: दा (dati) दीयते; पा (piti) पीयते; गै (pjevati) गीयते; ali ne mijenjaju se u ज्ञा (znati) ज्ञायते; पा (čuvati) पायते.

b) इ i उ produžuju se: जि (pobijediti) जीयते; श्रु (slušati) श्रूयते.

c) ऋ postaje रि, iza dva suglasnika अर्: कृ (činiti) क्रियते; स्मृ (sjećati se) स्मर्यते.

d) ॠ postaje ईर्, iza labijala ऊर्: कॄ (sipati) कीर्यते; पॄ (puniti) पूर्यते.

243. Korijeni 10. razr. i kauzativi (§ 251) tvore pasiv od osnove, uz gubitak sloga अय्: चुर् (krasti) चोर्यते; कृ (raditi) pasiv kauzativa कार्यते.

B. Ostala vremena

244. U ostalim vremenima pasiv se zamjenjuje ātmanepadom uz sljedeće iznimke:

245. U 3. l. jedn. aor. pas. dodaje se sufiks इ na augmentirani korijen. Završni samoglasnik i srednje अ ispred jednog suglasnika prelaze u oblik vṛddhi, a srednje इ, उ, ऋ u oblik guṇa; korijeni na आ umeću य् ispred इ: नी (voditi) अनायि; लू (odsjeći) अलावि; कृ (činiti) अकारि; पच् (kuhati) अपाचि; दिश् (pokazivati) अदेशि; बुध् (prepoznati) अबोधि; दृश् (vidjeti) अदर्शि; दा (dati) अदायि. Izvedene osnove (§ 251) odbacuju अय्: चुर् 10, अचोरि.

246. Izuzeci od § 245: जन् (roditi se): अजनि; दम् (krotiti) अदमि. लभ् (dosegnuti) tvori pasivni aorist अलाभि ili अलम्भि; हन् (ubiti) अघानि ili अवधि (§ 190).

247. Korijeni koji završavaju na samoglasnik, kao i ग्रह् (uhvatiti), दृश् (vidjeti) i हन् (ubiti), mogu (izuzimajući 3. l. jedn.) tvoriti takav pasivni aorist u kojemu se na 3. l. jedn. aor. pas. (§ 245) dodaju nastavci kao u petom obliku aor. ātm. (§ 225): 1. l. jedn. aor. pas. अनायिषि, अकारिषि, अग्राहिषि, अदर्शिषि. हन् tvori अघानिषि.

248. Na sličan se način od osnove za 3. l. jedn. aor. pas. korijena koji su nabrojeni u § 247. može tvoriti i osobiti pasiv futura i kondicionala: 1. l. jedn. fut. नायिष्ये, kond. अनायिष्ये; ग्राहिष्ये itd.

249. Kod perifrastičnoga perfekta (§ 213) imaju uvijek ātmanepadski oblik u pasivu कृ, (अस्) i भू.

Konjugacija izvedenih glagolskih osnova

251. Izvedena osnova, uz nekoliko izuzetaka, ostaje nepromijenjena u cijeloj konjugaciji.

A. Deseti razred i kauzativ

251. Na korijen se dodaje sufiks अय्, u prezentskoj osn. अय. Završno इ ई उ ऊ ऋ ॠ, kao i अ ispred jednog suglasnika mijenjaju se u svoj oblik vṛddhi, a srednje इ उ ऋ ispred jednog suglasnika u oblik guṇa. Promjena je u prezentu ista kao u prvom razredu (§ 142). Ovu konjugaciju imaju: a) glagoli 10-og prezentskog razreda, b) kauzativi.

252. (a) Određeni broj glagola tvori prezent prema ovoj konjugaciji bez promjene značenja. To je 10. prezentski razred: चुर् (krasti), prez. osn. चोरय; पूज् (častiti) पूजय (§ 15).

253. (b) Svaki glagol može, pored svojeg prezentskog razreda, slijediti i konjugaciju na अय i pritom poprima kauzativno značenje: भू (biti), prez. osn. kauzativa भावय (stvoriti); कृ (činiti) कारय (dati napraviti); नी (voditi) नायय (dati voditi); पत् (pasti) पातय (srušiti); बुध् (znati) बोधय (podučiti); रञ्ज् (obojiti se) रञ्जय (bojiti)

Posebna pravila za kauzative

254. Srednje अ često ostaje kratko: गम् (ići) गमय (dovesti); जन् (roditi se) जनय (rađati); त्वर् (žuriti) त्वरय (požurivati); प्रथ् (širiti se), प्रथय (širiti); घट् (biti moguć) घटय (činiti), ali उद् - घाटय (otvoriti).

255. Korijeni na आ imaju kao kauzativni znak ugl. पय्, u prez. पय — दा (dati) दापय (uzrokovati davanje); स्था (stajati) स्थापय (postaviti). Ali पा (piti) पायय (pojiti); ज्ञा (znati) ज्ञापय i ज्ञपय (priopćiti); स्ना (kupati se) स्नापय ili स्नपय (kupati).

256. Nepravilni kauzativi. ऋ (uzdići se) tvori kauz. अर्पय (baciti); चि (uništiti) चायय ili चपय; दुष् (biti slab) दूषय (oslabiti); पृ (napuniti) पूरय; प्री (radovati) प्रीणय (isto); रुह् (penjati se) रोहय (dizati) ili रोपय; लभ् (dosegnuti) लम्भय (dati dosegnuti); इ s अधि tvori अध्यापय (podučavati).

257. Ostala vremena glagola 10–og razreda i kauzativa: perfekt je perifrastičan (§ 212), aorist redupliciran (§ 220). Oba fūtura iza अय् imaju vezni samoglasnik: 3. l. jedn. fut. कारयिष्यति, कारयिता. Pasiv se tvori prema § 243.

B. Deziderativ

258. Deziderativ tvori osnovu dodajući स् (u prez. स) na reduplicirani korijen, ponekad s veznim samoglasnikom इ. U redupliciranom slogu samoglasnik je इ, a jedino उ onda, kada korijenski slog sadrži उ ऊ ili prema § 259 dobije ऊ. Promjena je ista kao u prvom prezentskom razredu:

पच् (kuhati) prez. osn. deziderativa पिपक्ष (željeti kuhati); क्षिप् (bacati) चिक्षिप्स (željeti baciti); तुद् (udariti) तुतुत्स (željeti udariti); दुह् (musti) दुधुक्ष (željeti musti, usp. § 18 III Nap.); दृश् (vidjeti) दिदृक्ष (željeti vidjeti).

259. Završni samoglasnici: Završno इ i उ produžuju se, završno ऋ i ॠ postaju ईर्, iza labijala ऊर् — श्रु (slušati), prez. osn. dez. शुश्रूष; कृ (činiti) चिकीर्ष; मृ (umrijeti) मुमूर्ष.

260. Nepravilni: आप् (dosegnuti) ईप्स; गम् (ići) जिगांस ili जिगमिष; ग्रह् (uhvatiti) जिघृक्ष; चित् (brinuti) चिकित्स (liječiti); जि (pobijediti) जिगीष (usp. § 208.); दा (dati) दित्स; धा (staviti) धित्स; पत् (pasti) पित्स ili पिपतिष; भज् (prihvaćati) भिक्ष (prosjačiti); लभ् (steći) लिप्स; शक् (moći) शिक्ष (učiti); हन् (ubiti) जिघांस.

261. Perfekt je perifrastičan (§ 212), aorist je iṣ–aorist (§ 225). Oba futura imaju vezni samoglasnik. Pasiv prema § 239.

262. Deziderativ izražava želju, namjeru, ili to da ono što glagol izražava tek što se nije dogodilo. Neki deziderativi, kao भिक्ष्, शिक्ष् (§ 260) gotovo da su postali samostalni glagoli.

C. Intenziv

263. Korijen se reduplicira, a reduplicirani slog se pojačava bilo guṇom, bilo produženjem, ili na neki drugi način. Na reduplicirani korijen dodaje se u prez. य uz promjenu kao u ātm. 1. razr. Završni korijenski samoglasnik ponaša se prema § 242: रु (vikati), 3. l. jedn. prez. int. रोरूयते; दीप् (sjati) देदीप्यते; क्रम् (koračati) चंक्रम्यते.

264. U rijetkim slučajevima će se reduplicirani korijen (bez य) mijenjati kao u par. 3. razr. (§ 165). U jakim oblicima može se u takvim slučajevima ispred suglasničkih nastavaka umetnuti ई: क्रम्, 3, l. jed. prez. int. चंक्रमीति; धू (tresti) दोधवीति. — जागृ i slični reduplicirani glagoli (§ 148) izvorno su takvi intenzivi.

265. Intenziv izražava ponovljenu ili pojačanu radnju. Kada se tvori od glagola koji znače "ići" znači: ići uzduž i poprijeko.

D. Denominativ

266. Za tvorbu denominativa na imensku osnovu dodaje se sufiks य, rjeđe, स्य, uz promjenu kao u par. ili ātm. 1. prez. razreda. Završni samoglasnik imenske riječi različito se ponaša. Značenje je sljedeće: činiti/ /postati/željeti ono, izjednačiti se s time što ime izražava: चिर (dug) चिरय, चिराय (produžiti, odugovlačiti); अर्थ (zahtjev) अर्थय (zahtijevati); कृष्ण (crn) कृष्णाय (pocrnjeti); पुत्र (sin) पुत्रीय (željeti si sina); तपस् (trapnja) तपस्य (trapiti se).

Nap. Katkada se čista imenska osnova koristi kao denominativ: अङ्कुर (izdanak) अङ्कुरति (on niče).

Glagolske imenice i pridjevi

1. Participi od osnova glagolskih vremena

267. Particip prezenta u par.: sufiks त् (अत्), jaka osn. न्त् (अन्त्) (§ 88). Ženski rod, v. § 296.

a) Tematska konjugacija: na prezentsku osnovu sa završetkom अ dodaje se त् (jaka osn. न्त्): भू 1., prez. osn. भव, part. prez. par. भवत्; तुद् 6. तुदत्; तुष् 4. (biti zadovoljan) तुष्यत्; चुर् 10. चोरयत्; dezid. osn. ईप्स (§ 260) ईप्सत्.

b) U atematskoj konjugaciji dodaje se अत् (jaka osn. अन्त्) na slabu prezentsku osnovu, čiji se završni glas ponaša isto kao i ispred ličnih nastavaka koji počinju samoglasnikom: द्विष् 2., part. prez. par. द्विषत्; अस् 2. (§ 153) सत्; हन् 2. (§ 158) घ्नत्; सु 5. सुन्वत्; भिद् 7. भिन्दत्; अश् 9. अश्नत्. Reduplicirane osnove (§ 148a, 3. razr. § 165 i intenzivi prema § 264) ponašaju se prema § 89, tj. njihovi participi nemaju jaku osnovu: हु 3. u svim oblicima जुह्वत्; लिह् int. samo लेलिहत्; isto tako i शास् 2. (§ 159) samo शासत्.

268. Particip futura u par. kao § 267a: दा, fut. osn. दास्य, part. fut. par. दास्यत्, jaka osn. दास्यन्त्.

269. Particip prezenta u ātm.: a) Tematski glagoli dodaju na prez. osn. sufiks मान (माण, § 45), ž. r. माना (माणा): भू 1. prez. osn. भव, part. prez. ātm. भवमान; रुह् (rasti) रोहमाण. Na isti način tvori se i part. prez. pasivnog (§ 239): कृ (činiti) क्रियमाण (§ 242c).

b) U atematskoj konjugaciji dodaje se आन (आण, § 45), ž. r. आना (आणा), na slabu osnovu, čiji se završni glas ponaša isto kao ispred ličnih nastavaka koji počinju samoglasnikom: द्विष् 2. द्विषाण; ब्रू 2. ब्रुवाण; शी 2. (§ 157) शयान; हु 3. जुह्वान; सु 5. सुन्वान; आप् 5. आप्नुवान; भिद् 7. भिन्दान; अश् 9. अश्नान. Nepravilan: आस् 2. (sjediti) आसीन.

270. Particip futura u ātm.: sufiks मान — दा, दास्यमान.

271. Particip perfekta u par.: sufiks वस् (§ 98) dodaje se na slabu perfektnu osnovu. Ako je slaba perfektna osnova jednosložna (§§ 193 a, c. 201b, c. 206), onda se sufiks dodaje s veznim samoglasnikom इ, osim u najslabijoj deklinacijskoj osnovi: तुद्, part. pf. par. तुतुद्वस्; जन्, जज्ञिवस् (najslabija osn. जज्ञुष्); वच्, ऊचिवस् (najslabija osn. ऊचुष्); पच्, पेचिवस् (पेचुष्); नी, निनीवस् (निन्युष्); कृ, चकृवस् (चक्रुष्); दा, ददिवस् (ददुष्). Ali विद् (§ 210) विद्वस्.

Nap. Korijeni गम् (ići), हन् (udariti), दृश् (vidjeti), विश् (ući) i विद् 6. (naći) proizvoljno imaju vezni samoglasnik: गम्, जगन्वस् (§ 55b) ili जग्मिवस् (ali uvijek जग्मुष्); हन्, जघन्वस् ili जघ्निवस् (§ 201b).

272. Particip perfekta u ātm.: sufiks आन (आण) dodaje se na slabu osnovu, čiji se završni glas ponaša isto kao ispred ličnih nastavaka koji počinju samoglasnikom: कृ, चक्राण; पच्, पेचान; नी, निन्यान.

2. Participi koji se tvore od korijena ili od izvedene glagolske osnove.

273. Uz pomoć nastavaka त i न tvori se particip gotovi, koji ima pasivno značenje ako je od prelaznih glagola, a gotovo ako je od neprelaznih glagola.

274. त (ž. r. ता) se dodaje izravno na sve korijene koji završavaju samoglasnikom i na aniṭ-korijene koji završavaju suglasnikom. Samo seṭ-korijeni koji završavaju na suglasnik imaju vezni samoglasnik: श्रु, श्रुत (čuven); भू, भूत (postao); कृ, कृत (učinjen); पत्, पतित (pao). — Treba pripaziti na glasovna pravila u §§ 47–51: द्विष्, द्विष्ट (mržen); युज्, युक्त (spregnut); सृज्, सृष्ट (stvoren); लभ्, लब्ध (dosegnut, § 48).

275. Korijeni, koji prema § 189 imaju osobiti slabi oblik, uzimaju taj oblik ispred त: ग्रह्, गृहीत (§ 187 nap. 2). Usp. § 277a i b.

276. Korijeni na आ i dvoglasnike, koji mijenjaju svoj završni glas u pasivu (§ 242a), imaju pri tvorbi participa na त slabi oblik na इ ili ई (usp. § 277g). आ imaju: ज्ञा (znati), या (ići), ख्या (nazivati), स्ना (kupati), ध्यै (razmišljati): ज्ञात itd., ध्यात.

277. Najvažnije glasovne promjene i nepravilnosti donosi sljedeći popis:

a) § 189a. 159.		प्रच्छ् (pitati)	पृष्ट
यज् (žrtvovati)	इष्ट	ह्वे (zvati)	हूत
वच् (govoriti)	उक्त	शास् (naređivati)	शिष्ट
वद् (pričati)	उदित	b) § 189b.	
वप् (sijati)	उप्त	दंश् (gristi)	दष्ट
वस् (boraviti)	उषित	बन्ध् (vezati)	बद्ध
व्यध् (pogoditi)	विद्ध	सञ्ज् (visjeti)	सक्त
स्वप् (spavati)	सुप्त	स्रंस् (otpasti)	स्रस्त

c) § 55a.
क्षन् (raniti) क्षत
तन् (protezati) तत
मन् (misliti) मत
हन् (ubiti) हत
गम् (ići) गत
नम् (nakloniti se) नत
यम् (hvatati) यत
रम् (radovati se) रत

d) खन् (kopati) खात
जन् (roditi se) जात

e) कम् (voljeti) कान्त
क्रम् (koračati) क्रान्त
क्लम् (umoriti) क्लान्त
दम् (krotiti) दान्त
भ्रम् (lutati) भ्रान्त
शम् (umiriti se) शान्त
श्रम् (umoriti) श्रान्त

f) § 51
दह् (gorjeti) दग्ध
स्निह् (voljeti) स्निग्ध
गुह् (kriti) गूढ
रुह् (rasti) रूढ
लिह् (lizati) लीढ
वह् (nositi) ऊढ
सह् (podnositi) सोढ
नह् (vezati) नद्ध

g) § 276.
मा (mjeriti) मित
स्था (stajati) स्थित
धा (staviti) हित
शो (oštriti) शित
सो (odlučiti se) सित
पा (piti) पीत
गै (pjevati) गीत

h) § 157
शी (ležati) शयित

i) घस् (jesti) जग्ध
दा (dati) दत्त

Nap. Iza prefiksa koji završavaju na samoglasnik part. got. od glagola दा bit će najčešće °त्त. आत्त od आ – दा (uzeti).

278. Glagoli 10. razreda i kauzativi stavljaju इ na mjesto अय्: चुर् (krasti) चोरित; कृ (činiti) part. got. kauz. कारित.

279. Sufiks न (ण), ž. r. ना (णा), koji se rjeđe upotrebljava, dodaje se na korijen bez इ, i to:

a) na korijene na ॠ, koji se ponašaju prema § 242d: कॄ (sipati) कीर्ण; पॄ (puniti) पूर्ण;

b) na nekoliko drugih korijena koji završavaju samoglasnikom, kao što su हा (ostaviti) हीन (usp. § 276); क्षि (uništiti) क्षीण; ली (nestajati) लीन; लू (odrezati) लून;

c) na većinu korijena na द्, koji se pri tome ponašaju suprotno § 43 prema § 26: छिद् (sjeći) छिन्न; सद् (sjediti) सन्न; पद् (upasti) पन्न;

d) na nekoliko korijena na ग् i ज् (koje se, suprotno § 43 mijenja u ग्): लग् (visjeti) लग्न; विज् (uplašiti) विग्न; भञ्ज् (lomiti) भग्न; मज्ज् (utonuti) मग्न.

280. Dodavanjem sufiksa वत् (jaka osn. वन्त्) tvori se od participa na त ili न particip s prošlim aktivnim značenjem: कृतवत् (koji je učinio); छिन्नवत् (koji je odsjekao). Deklinacija prema § 91.

Nap. Participi na त i तवत् nerijetko se koriste u značenju finitnog glagola.

281. Uz pomoć sufiksa तव्य, अनीय i य (ž. °आ) može se od svakog korijena napraviti gerundiv ili participium necessitatis:

a) तव्य se dodaje na guṇirani korijen, kod seṭ-korijena uz vezni samoglasnik: जि (pobijediti) जेतव्य (kojeg treba pobijediti); कृ (činiti) कर्तव्य; भुज् (uživati) भोक्तव्य; भू (biti) भवितव्य (što treba biti); ईक्ष् (gledati) ईक्षितव्य. Izvedene osnove na अय् zadržavaju i taj sufiks: बुध् kauz. (podučiti) बोधयितव्य.

b) अनीय (अणीय) se dodaje na guṇirani korijen: चि (gomilati) चयनीय; श्रु (slušati) श्रवणीय; कृ (činiti) करणीय. Izvedene osnove gube अय्: चिन्त् 10. (misliti) चिन्तनीय.

c) य – Sljedeće primjere treba prihvatiti kao tvorbene obrasce: दा (dati) देय; जि (pobijediti) जेय; भू (biti) भव्य ili भाव्य (što se treba dogoditi); कृ (činiti) कार्य; भिद् (lomiti) भेद्य; मुच् (osloboditi) मोच्य; दृश् (vidjeti) दृश्य; वच् (govoriti) वाच्य; ali kada je završni glas labijal: लभ्, लभ्य i वध् (ubiti) वध्य. Izvedene osnove: चिन्त् 10. (misliti) चिन्त्य; स्था kauz. स्थाप्य (§255).

Infinitiv i apsolutivi

282. Infinitiv. Na gunirani korijen dodaje se तुम्. Vezni samoglasnik kao u § 281a: दा (dati) infinitiv दातुम्; जि (pobijediti) जेतुम्; भू (biti) भवितुम्; कृ (činiti) कर्तुम्; युज् (spregnuti) योक्तुम् (§ 49); दृश् (vidjeti) द्रष्टुम् (§ 16); जीव् (živjeti) जीवितुम्; गम् (ići) गन्तुम् (§ 55b); सह् (podnositi) सोढुम् (§ 51); ग्रह् (uzeti) ग्रहीतुम् (§ 187 nap. 2); प्रच्छ् (pitati) प्रष्टुम् (§ 190); तॄ (prekoračiti) तरितुम् ili तरीतुम्. Izvedene osnove: चिन्त् 10. (misliti) चिन्तयितुम्.

Apsolutivi

283. Apsolutivi se upotrebljavaju kao nesklonivi participi. Oni označavaju radnju koja prethodi glavnoj radnji izraženoj u rečenici, a ima istog vršitelja kao i glavna radnja. Ponekad je konstrukcija i slobodnija: मम दुःखमुत्पन्नं दृष्ट्वा युष्मान् "kada sam vas vidio, nastala je moja patnja".

Nap. Nekoliko apsolutiva upotrebljava se prijedloški: आदाय uzevši = s; मुक्त्वा oslobodivši se = osim.

284. Apsolutiv I. Glagoli bez prijedloga imaju apsolutivni sufiks त्वा, ispred kojega se korijen u pravilu ponaša kao ispred त (§ 274 i dalje): श्रु, श्रुत्वा (čuvši); कृ (činiti) कृत्वा; वच् (govoriti) उक्त्वा; स्वप् (spavati) सुप्त्वा; गम् (ići) गत्वा; स्था (stajati) स्थित्वा; दा (dati) दत्त्वा. – Korijeni na ॠ ponašaju se prema § 242d: तॄ (prekoračiti) तीर्त्वा. Izvedene osnove zadržavaju अय् – कृ kauz. osn. कारय्, aps. कारयित्वा.

285. Apsolutiv II. Glagoli s prijedlogom (§ 299. 300) imaju sufiks य (neskloniv): प्रदाय (predavši) od प्र- दा; संभूय od सम् - भू (nastati). – Pravila iznesena za pasiv u § 240 i 242d vrijede i ovdje: निबध्य od नि – बन्ध् (privezati); प्रोच्य od प्र -वच् (proglasiti, § 20a); प्रतिगृह्य od प्रति - ग्रह् (prihvatiti) – अवतीर्य od अव -तॄ (sići); संपूर्य od सम् - पॄ (puniti se).

286. Posebna pravila za apsolutiv II:

a) Korijeni na kratki samoglasnik imaju त्य – विजित्य od वि -जि (pobijediti); एत्य od आ - इ (doći, § 20a); नमस्कृत्य (iskazavši poštovanje, § 300).

b) तन् (protegnuti) i हन् (ubiti) odbacuju nazal i slijede a): निहत्य od नि - हन् (dotući).

c) Korijeni na म् i मन् (misliti), navedeni u § 277c, mogu imati tvorbu kao b: आ -गम् (doći) आगम्य ili आगत्य; अव - मन् (prezirati) ima अवमन्य ili अवमत्य.

d) खन् (kopati) i जन् (roditi se) tvore °खाय, °जाय ili °खन्य, जन्य. Usp. § 277d.

287. Glagoli 10. razreda i oni koji se tvore na isti način (§ 251. 266) gube अय्: वि -चिन्त् 10. (razmišljati) विचिन्त्य; आ-कर्णय denom. (slušati) आकर्ण्य; अनु - ज्ञा kauz. (oprostiti se) अनुज्ञाप्य (§ 255). Jedino kada je prethodni slog prozodijski kratak, sufiks अय् ostaje; सम् -गम् kauz. (svoditi) संगमय्य (§ 254).

288. Postoji i rijedak apsolutiv III. na अम्. Korijenski samoglasnik ponaša se kao u § 245: कृ (činiti) कारम्; वद् (reći) वादम्; दा (dati) दायम्.

Apsolutiv na अम् stoji posebice tamo gdje se izražava ponavljanje: पायं पायम् (pivši i pivši) od पा (piti).

Tvorba riječi

289. Za tvorbu imenskih osnova služe sufiksi. Oni su dvovrsni: primarni i sekundarni.

290. Primarnim (kṛt–) sufiksima tvore se imenske osnove iz korijena ili iz glagolskih osnova: मन् (misliti) s kṛt– sufiksom अस् daje मनस् (duh).

291. Sekundarnim (taddhita–) sufiksima tvore se imenske osnove iz drugih imenskih osnova. Najčešće se koriste: अ इक इन् ईन ईय ता त्व मत् मय य वत् विन्; osim toga i sufiksi nabrojeni u § 108. Od मनस् (§ 290) će se tako uz pomoć taddhita–sufiksa विन् tvoriti pridjev मनस्विन् (pametan).

292. Neki korijeni upotrebljavaju se kao imenice bez dodavanja nekog posebnog sufiksa: दिश् (strana svijeta); भी (strah); मुद् (radost); तृष् (žeđ). Ili s vṛddhijem: वाच् (riječ), od वच् (govoriti).

Tvorba osnova ženskog roda

293. Posebne osnove ženskog roda tvore se sufiksima आ i ई:

294. आ se dodaje na jedan dio osnova na अ – अश्व (pastuh), ž. अश्वा (kobila); बाल (dječak), ž. बाला (djevojčica); osobito na pridjeve i participe: नव (nov), ž. नवा; कृत (učinjen), ž. कृता. – Osnove na अक imaju u ž. r. uglavnom इका; पाचक (koji kuha), ž. पाचिका.

295. ई se dodaje:

1. na jedan dio osnova na अ – देव (bog), ž. देवी (božica);

2: proizvoljno na pridjeve na उ – तनु (tanak), ž. तनु (§ 68) ili तन्वी;

3. na imenice za vršitelja radnje na तृ – दातृ (davatelj), ž. दात्री;

4. na osnove koje završavaju na suglasnike. Ako neka imenska riječ ima više osnova, tada se ई dodaje na slabu ili najslabiju osnovu: बलिन् (jak), ž. बलिनी; महत् (§ 90), ž. महती; राजन् (§ 92), ž. राज्ञी (kraljica); श्वन् (pas, § 95), ž. शुनी; विद्वस् (mudar, § 98), विदुषी.

296. Participi par. na अत् (§ 267 i d.) tvore oblik za ženski rod nastavkom ई, i to u skladu s N. A. V. dv. sr. (§ 88):

1. na अन्ती part. prez. 1., 4. i 10. razreda, kauzativa i deziderativa: भवन्ती, बोधयन्ती, ईप्सन्ती;

2. na अती part. prez. atematske konjugacije: द्विषती, सती, जुह्वती itd.;

3. na अन्ती ili अती part. prez. 6. razreda, futura i glagola 2. razreda na आ – तुदन्ती ili तुदती ; दास्यन्ती ili दास्यती ; यान्ती ili याती (od या 2. ići).

297. Imenice i pridjevi na इ ostaju u ženskom rodu uglavnom nepromijenjeni. सखि (prijatelj, § 66) ima ž. r. सखी .

298. Nepravilnosti: युवन् (mlad) ima ž. युवति; पति (§ 67), ž. पत्नी. Neke imenice i pridjevi koji svršavaju na वन् tvore ž. r. na वरी: पीवन् (debeo), पीवरी. Neka imena bogova i druga imena tvore ž. r. sufiksom आनी – भव (Śiva), ž. भवानी (Śivina žena).

Složenice

A. Glagolske složenice

299. Glagoli se mogu spajati s jednim ili više prefiksa ili priloga. Prefiksi su:

अति preko, mimo	अव sa – dolje, od	परा dalje – od
अधि preko, na	आ do, pri, k	परि okolo, oko
अनु iza, uzduž	उद् na, uz	प्र pred, prema
अन्तर् između	उप pri, do	प्रति protiv, nazad
अप od, dalje	नि dolje, unutra	वि raz- bez
अभि do, pre-, k	निस् iz, van	सम् s, zajedno

300. Određeni prilozi spajaju se s ograničenim brojem glagola, tako अलम् s कृ – ukrasiti; आविस् (očito) sa भू i कृ. Također se i नमस् (poštovanje) ispred कृ ponaša kao prefiks (usp. § 301b i 286a).

301. Pravila sandhija. Između prefiksa i glagola vrijedi rečenični sandhi, no u slijedećim slučajevima vrijedi sandhi unutar riječi:

a) Kada prefiks sadrži र्, tada se početno न् u mnogim korijenima, kao i u prefiksu नि, ako je taj prefiks drugi po redu, preoblikuje u ण् (§ 45): प्रणमति (on se klanja) od नम् + प्र; प्रणुनोद (on je progurao) pf. od नुद् + प्र ; प्रणिपतति (on pada) od पत् + प्र i नि.

b) Ispred bezvučnih guturala i labijala स् kojim završava prefiks ostaje nepromijenjeno iza अ, a iza इ i उ postaje ष्. पुरस्कृ (staviti naprijed); नमस्कृ (iskazati poštovanje) ; – निष्पतति (on izlijeće) od पत् + निः; निष्क्रामति (on izlazi) od क्रम् + निः; आविष्करोति (on pokazuje) od कृ + आविः.

c) Iza prefiksa koji završavaju na इ i उ, kao i iza निः, početno स् u mnogim će se korijenima promijeniti u ष् (§ 46): निषीदति (on sjedi dolje) od सद् + नि (§ 143h); अनुष्ठित (izveden) part. got. od स्था + अनु (§ 276); अभिष्टुत (hvaljen) od स्तु + अभि. Također iza augmenta अभ्यषिञ्चन् (oni pomazahu) od सिच् + अभि. Cerebralizacija izostaje kada slijedi म् ili kada korijen sadrži neki od glasova r: विस्मित (začuđen); अनुसृत (slijeđen).

302. a) स् iz korijena स्था (stajati) i स्तम्भ् (poduprijeti) ispada iza उद्: उत्थातुम् inf. (ustati).

b) कृ (činiti) u vezi sa सम्, उप, परि, u određenim značenjima postaje स्कृ : संस्कृत (ukrašen, uređen); परिष्कृत (ukrašen, § 301c).

303. Imenske se riječi spajaju s pomoćnim glagolima (§213) कृ (raditi) अस् (biti), भू (postati) u značenju: praviti se, biti ili postati što. Završno अ i अन् imenske osnove, postaje ई; इ i उ produžuju se; ऋ postaje री – स्वीकृ (prisvojiti) od स्व (vlastit); बहुलीभू (povećati se) od बहुल (mnogi); शुचीभू (postati čist) od शुचि (čist).

Nap. S istim glagolima spajaju se i prilozi na सात् : भस्मसात्कृ (pretvoriti u pepeo) od भस्मन् (pepeo).

B. Imenske složenice

304. Sve složenice, s izuzetkom dvandvi (§ 309), sastoje se uvijek samo od dva člana, prednjeg i stražnjeg, ali mogu biti i članovi neke nove složenice.

305. Prednji član složenice stoji u obliku osnove, kod stupnjevanih osnova u obliku koji osnova poprima u instrumentalu ili lokativu množine, tj. u slaboj, odnosno, kod imenskih riječi s tri osnove, u srednjoj osnovi. Završno न् uvijek ispada: राजपुत्र (kraljev sin) od राजन् (§ 92); मन्त्रिपुत्र (ministrov sin) od मन्त्रिन् (ministar).

Nap. Zamjenice imaju osnovu koja je navedena u §§ 111, 112 i dalje मत्पिता (moj otac); तत्पुरुष (njegov sluga).

306. Izuzetak od § 305: महत्(velik), kao prednji član složenica karmadhāraya (§ 317) ili bahuvrīhi (§ 320), postaje महा.

307. Sandhi: Složenice slijede pravila rečeničnog sandhija (§ 19 i dalje): राज (za राजन्, § 305) + इन्द्र postaje राजेन्द्र (kralj kraljeva) prema § 20a; स्वामि (za स्वामिन्, § 305) + अर्थ postaje स्वाम्यर्थ (gospodinova stvar) prema § 21; महा (§ 306) + ऋषि postaje महर्षि (veliki ṛṣi) § 20 a); वाच् + अर्थ postaje वागर्थ (riječ i smisao) § 18II, 26; क्षुध् + पिपासा postaje क्षुत्पिपासा (glad i žeđ) prema § 18I; मद् + मातृ postaje मन्मातृ (moja mati) prema § 26; प्राच् + मुख postaje प्राङ्मुख (okrenut prema istoku) prema § 18 II, 26; मनस् + हर postaje मनोहर (divan) prema § 35, 1a). – Izuzeci:

a) Završno अ može ispasti ispred ओष्ठ (usna): अधरोष्ठ (donja usna).

b) Završno इस् i उस् mijenjaju se ispred bezvučnih guturala i labijala u इष् i उष्: धनुष्पाणि (koji u ruci ima lûk § 323) od osnove धनुस्. – Završno अस् ostaje ispred tih glasova nepromijenjeno: नमस्कार (iskazivanje poštovanja).

c) Početno स् stražnjeg člana postaje prema § 46 cerebralno (usp. § 301c): भूमिष्ठ (koji stoji na zemlji) od korijena स्था (§ 314b).

d) न् u stražnjem članu ponekad će se cerebralizirati zbog bilo kojeg *r* ili zbog *ṣ* u prednjem članu (§ 45): पूर्वाह्ण (prijepodne, § 308). Usp. § 107.

308. Stražnji član ponekad prelazi u deklinacuju na अ: पथ् (put) postaje uvijek पथ. U složenicama tipa tatpuruṣa रात्रि (noć) postaje रात्र; राजन् (kralj) postaje राज; सखि (prijatelj) postaje सख (i u složenicama tipa bahuvrīhi); अहन् (dan) postaje अह ili अह्न.

I. Kopulativne složenice (dvandva)

309. Članovi složenice (dva ili više) jesu nezavisni i treba ih razriješiti s "i" . Dvije vrste:

1. Dvandva je u dvojini ili množini, već prema tome jesu li povezane dvije ili više stvari. Složenica zadržava rod zadnjeg člana: हरिहरौ (Hari i Hara); सुतभार्ये (sin i supruga); वागर्थौ (riječ i smisao, §306); रात्र्यहनी dv. (noć i dan); रात्र्यहानि mn. (noći i dani); देवमनुष्याः (bogovi i ljudi); नराश्वरथदन्तिनः (ljudi i konji i kola i slonovi).

2. Dvandva je zbirna imenica srednjeg roda u jednini अहर्निशम् (dan i noć) od अहन् (§ 100) i निशा ž.; शीतोष्णम् (hladnoća i toplina); अहिनकुलम् (zmija i mungos); कन्दमूलफलम् (lukovice, korijeni i plodovi).

310. Izuzeci: Ako je prva od dviju povezanih riječi za označavanje srodstva imenica na ऋ, tada ona stoji u obliku za nominativ: पितापुत्रौ (otac i sin).

311. Ostatak je starije tvorbe složenica tipa dvandva spajanje imena bogova kao मित्रावरुणौ (Mitra i Varuṇa).

II. Determinativne složenice (tatpuruṣa)

312. Složenica tipa tatpuruṣa označuje ono što je izraženo drugim članom i što je pobliže određeno prvim. Čitava složenica ostaje imenica ili pridjev, već prema tome je li zadnji član imenica ili pridjev (particip).

1. Padežno određene složenice (tatpuruṣa u užem smislu)

313. Prednji član može zamjenjivati bilo koji zavisni padež, najčešće genitiv: akuzativ u ग्रामगत (otišao u selo); instrumental u देवदत्त (bogom dan), पितृसम (jednak s ocem); dativ u कर्णसुख (uhu ugodan); ablativ u स्वर्गपतित (pao s neba), प्राणाधिक (draži (अधिक) od života (प्राण)); genitiv u राजपुत्र (kraljev sin), अश्वकोविद (vičan konjima); lokativ u संगरान्त (smrt u bici).

314. Svaki korijen može stajati kao zadnji član složenice u značenju participa: वेदविद् (koji zna Vede); अश्वमुष् (koji krade konje). — Posebna pravila:

a) korijeni na kratki samoglasnik dodaju त्: लोककृत् (stvoritelj svijeta) od कृ.

b) korijeni na आ često ga skraćuju: सर्वज्ञ (sveznajući) od ज्ञा; अभ्याशस्थ (koji se nalazi u blizini) od स्था.

c) korijeni na nazal mogu ga izgubiti: कुलज (rođen u dobroj obitelji) od जन्.

315. U složenice tipa tatpuruṣa spadaju i složenice s negacijom अ, अन्, kao अब्राह्मण (ne-brahman); अनर्थ (nedaća); अकृत (neučinjen).

316. U pojedinačnim slučajevima stoji prednji član u nekom od padeža: मनसिज (rođen u duhu = ljubav). Usp. § 129.

2. Apozicijski određene složenice (karmadhāraya)

317. Zadnji član pobliže je određen prednjim kao atributom, apozicijom ili poredbom. Kad se složenica razriješi, stoje oba člana u *istom padežu*. Četiri vrste:

a) Pridjev i imenica: चिरकाल (dugo vrijeme); महाराज (veliki kralj, § 306); सर्वलोक (sav svijet) — Ispred završnog člana koji je ženskog roda stoji, isto kao i u bahuvrīhiju (§ 320), pridjev u osnovi muškog roda: वृद्धयोषित् (stara žena).

Kao prednji član složenice može stajati i prilog: सुपुत्र (dobar sin); कुपुरुष (loš čovjek); दुष्कृत (loše učinjeno); अतिसुख (vrlo ugodan).

b) Imenica i pridjev (izražava usporedbu): मेघश्याम (crn poput oblaka); कुसुमसुकुमार (nježan poput cvijeta).

c) Pridjev i pridjev: रम्यदारुण (ugodan i jezovit); पीतरक्त (žutocrven). Ili dva participa: स्नातानुलिप्त (prvo okupan, zatim premazan); दृष्टनष्ट (iščezao čim je viđen); कृताकृत (učinjen i neučinjen = učinjen napola).

d) Imenica i imenica: चौरवीराः (ljudi lopovi); चूतवृक्ष (stablo manga); मेघदूत (oblak glasonoša). Osobito kada se treba izraziti neka usporedba: नेत्रकमल (oko lopoč, tj. lopoč koji je zapravo oko); कन्यारत्न (djevojka dragulj); कालहरिण (gazela "vrijeme"): नृपशु (čovjek poput životinje); पुरुषसिंह (čovjek lav); राजर्षभ (kralj koji je poput bika, tj. izuzetan kralj).

318. Članovi složenice ponekad zamijene mjesta: दृष्टपूर्व (prije viđen).

319. Podvrsta tatpuruṣe, koja kao prednji član ima broj, naziva se *dvigu*. Ona obuhvaća određen broj stvari i ima oblik jednine srednjeg roda, rijetko ženskog roda na ई: त्रिरात्र (vremensko razdoblje od tri noći; usp. § 308); त्रिलोक sr. ili त्रिलोकी ž. (tri svijeta).

III. Atributivne složenice (bahuvrīhi)

320. Bahuvrīhi je vrsta složenica s imenicom kao zadnjim članom, koje se upotrebljavaju kao atributi. Svoj rod poprimaju od nekog drugog pojma kojemu su atribut. Prvi je član:

a) pridjev, particip ili broj: बहुव्रीहि (onaj kojega su riže mnoge); दीर्घबाहु (onaj kojega su ruke duge, dugoruki); जातश्रम (onaj čiji je umor rođen, umoran);

प्रसन्नमुख (kojega je lice radosno); गतायुस् (onaj čiji je život otišao, mrtav); कृतकार्य (onaj koji je ispunio svrhu); चतुर्भुज (četveroruki);

b) imenica: मौनव्रत (čiji je zavjet šutnja); प्रजाकाम (čija je želja potomstvo = koji želi djecu); त्यक्तुकाम (koji želi napustiti) od inf. त्यक्तुम्, § 282; तपोधन (kojega je bogatstvo trapljenje); गगणगति (čiji je put zrak = koji se kreće zrakom) कमलनेत्र (čije su oči kao lopoč = lopočook). – Zadnji član može biti poimeničeni pridjev: चिन्तापर (onaj kome je ono najviše razmišljanje = zadubljen u razmišljanje);

c) nesklonjiva (indeklinabilna) riječ: अनन्त (beskrajan); विफल (besplodan); सुमनस् (raspoložen); दुर्मनस् (ožalošćen); सपक्ष (krilat); सहपुत्र (kojega prate sinovi).

Nap. Razliku između tatpuruṣe i bahuvrīhija pokazuje slijedeći primjer: विष्णुरूप kao tatpuruṣa srednjeg je roda i znači: Viṣṇuov lik; kao bah. to je pridjev i označuje onoga koji ima Višnuov lik. प्राप्तकाल jest kao tatp. "pridošlo vrijeme, pravi trenutak", ali kao bah. "onaj kojega je vrijeme došlo, suvremen)".

321. Zadnji član bahuvrīhija gubi svoj poseban rod. Imenice ženskog roda na आ krate svoj završetak kada se odnose na riječ muškog ili srednjeg roda: अल्पविद्य (koji ima malo znanja) od विद्या ž.; सभार्य (kojega prati supruga) od भार्या; अप्रज (koji nema djece) od प्रजा.

Nap. Bahuvrīhiji na अ tvore ž. r. uglavnom na आ: अप्रजा (ona koja nema djece). Rjeđe tvrore ž. r. na ई; posebno kada je zadnji član neki dio tijela: अधोमुखी (ona koja je pognuta lica); अनवद्याङ्गी (ona čije je tijelo besprijekorno).

322. Na čitavu složenicu dodaje se ponekad sufiks क: निरर्थक (bespotreban) od अर्थ; साग्निक (kojega prati Agni). Osobito kada je završni član imenica na ई, ऊ ili ऋ: बहुभर्तृक (koji ima mnogo muževa) od भर्तृ.

323. Riječi koje znače "ruka" stoje na kraju: दण्डपाणि (koji u ruci ima štap). Isto vrijedi i za ostale dijelove tijela: अश्रुकण्ठ (koji u grlu ima suze).

324. Kao i ostali pridjevi, bahuvrīhiji se mogu

a) poimeničiti: षट्पद् m. (šestonog = pčela)

b) upotrebljavati priloški (§ 61): मुक्तकण्ठ (onaj čije je grlo slobodno), pril. मुक्तकण्ठम् (punim grlom); स्मितपूर्वम् (tako da je osmjeh ispred = smijući se).

IV. Priloške složenice (avyayībhāva)

325. Avyayībhāva su priloške složenice čiji je prvi član nesklonjiva riječ, a drugi član neka imenska riječ koja uzima nastavak za akuzativ jedn. sr.: अनुक्षणम् (svakog trena); प्रत्यहम् (dnevno, § 308); यथाकामम् (po želji); यावज्जीवम् (za cijeli život); सत्वरम् (žurno) od त्वरा (žurba).

Primjeri za vježbu

326. Uz § 62, 63. Pomoćni glagol अस् ("biti", § 153) treba dodati svakoj rečenici. Povezan s dativom on znači: služiti, biti namijenjen čemu. Inače o upotrebi padeža podučava § 60:

यथा वृक्षस्तथा फलम् yathā vṛkṣas tathā phalam ‖ १ ‖ मूले हते हतं सर्वम् mūle hate[1] hatam sarvam ‖ २ ‖ हतं सैन्यमनायकम् hatam sainyam anāyakam ‖ ३ ‖ यत्र धर्मस्तत्र जयः yatra dharmas tatra jayaḥ ‖ ४ ‖ लोभः पापस्य कारणम् lobhaḥ pāpasya kāraṇam ‖ ५ ‖ दाराः सुताश्च सुलभा धनमेकं दुर्लभं लोके dārāḥ sutāś ca sulabhā[2] dhanam ekaṃ durlabhaṃ loke ‖ ६ ‖ अर्धं भार्या मनुष्यस्य ardhaṃ bhāryā manuṣyasya ‖ ७ ‖ सुखस्यान्तं सदा दुःखं दुःखस्यान्तं सदा सुखम् sukhasyāntaṃ[3] sadā duḥkhaṃ duḥkhasyāntaṃ[3] sadā sukham ‖ ८ ‖ अनन्तं शास्त्रं बहुलाश्च विद्याः स्वल्पश्च कालः anantaṃ śāstraṃ bahulāś ca vidyāḥ svalpaś ca kālaḥ ‖ ९ ‖ सर्वेषु पेयेषु जलं प्रधानम् sarveṣu peyeṣu jalaṃ pradhānam ‖ १० ‖ संतोष एव पुरुषस्य परं निधानम् saṃtoṣa[4] eva puruṣasya paraṃ nidhānam ‖ ११ ‖ अश्वः कृशो ऽपि शोभायै पुष्टो ऽपि न पुनः खरः aśvaḥ kṛśo[5] 'pi śobhāyai puṣṭo 'pi na punaḥ kharaḥ ‖ १२ ‖ न लोभादधिको दोषो न दानादधिको गुणः na lobhād adhiko doṣo na dānād adhiko guṇaḥ ‖ १३ ‖ वरमद्य कपोतः श्वो मयूरात्

varam adya kapotaḥ śvo mayūrāt ॥ १४ ॥ प्रायो ऽशुभस्य कार्यस्य काल-हारः प्रतिक्रिया prāyo 'śubhasya kāryasya kālahāraḥ pratikriyā ॥ १५ ॥

1) Lok. apsol. § 60 2) § 35, 1 c. 3) § 19. 4) § 35, 1 b. 5) § 35, 1 a.

327. Uz § 62, 63 i 139, 142, 299. Treće lice često se izražava bezličnim "se".

जरा रूपं हरति ॥ १ ॥ वृत्तेन भवत्यार्यो[1] न धनेन न विद्यया ॥ २ ॥ कालः पचति भूतानि कालः संहरते[2] प्रजाः ॥ ३ ॥ न गर्दभो गायति शिक्षितो ऽपि ॥ ४ ॥ त्यज हिंसां भज धर्मम् ॥ ५ ॥

नाभिनन्देत[3] मरणं नाभिनन्देत जीवितम् ।
कालमेव प्रतीक्षेत[4] निर्वेशं भृतको यथा ॥ ६ ॥

1) § 21. 35, 1 a. 2) Korijen हृ + सम्. 3) Korijen नन्द् + अभि. 4) Korijen ईक्ष्+ प्रति.

328. Uz § 65 – 74.

धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ १ ॥ उपदेशो मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ॥ २ ॥ शत्रौ सान्त्वं प्रतीकारः ॥ ३ ॥ वृथा वृष्टिः समुद्रस्य तृप्तस्य भोजनं वृथा ॥ ४ ॥ संपत्तेश्च विपत्तेश्च दैवमेव कारणम् ॥ ५ ॥ वह्निरेव वह्नेर्भेषजम् ॥ ६ ॥ शत्रोरपि गुणा ग्राह्या दोषा वाच्या गुरोरपि ॥ ७ ॥ धर्मेण हीनाः पशुभिः समानाः ॥ ८ ॥ वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ ९ ॥ न नार्यो विनेर्ष्यया[1] ॥ १० ॥ असंतोषः श्रियो मूलम् ॥ ११ ॥ स्त्रियो निसर्गादेव पण्डिताः ॥ १२ ॥ चला लक्ष्मीश्चलाः प्राणाः ॥ १३ ॥ नार्यः पिशाचिका इव हरन्ति हृदयानि मुग्धानाम् ॥ १४ ॥ गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति ॥ १५ ॥

1) § 20 a.

329. Uz § 75 – 78.

अप्रियस्य पथ्यस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ १ ॥ भर्ता नाम परं नार्या भूषणम् ॥ २ ॥ दुहिता कृपणं परम् ॥ ३ ॥ दर्दुरा यत्र वक्तारस्तत्र मौनं शोभनम् ॥ ४ ॥ वृथा वक्तुः श्रमः सर्वो निर्विचारे नरेश्वरे[1] ॥ ५ ॥

अमृतं दुर्लभं नृणां देवानामुदकं तथा ।
पितॄणां दुर्लभः पुत्रस्तक्रं शक्रस्य दुर्लभम् ॥ ६ ॥

1) Lok. apsol.

330. Uz § 80 – 85. Prijedlozi se često podrazumijevaju.

योषिद्वैरस्य कारणम् ॥ १ ॥ क्लेशे शरणं भिषक् ॥ २ ॥ यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तथा क्रियाः ॥ ३ ॥ तृणं ब्रह्मविदः स्वर्गस्तृणं शूरस्य जीवितम् ॥ ४ ॥ बाहुभिः क्षत्रियाः शूरा वाग्भिः शूरा द्विजातयः ॥ ५ ॥

सर्वविदां समाजे विभूषणं मौनमपण्डितानाम् ॥ ६ ॥ न वैद्यः प्रभुरायुषः ॥ ७ ॥ सर्वः पदस्थस्य सुहृद्बन्धुरापदि दुर्लभः ॥ ८ ॥ औषधं न गतायुषाम् ॥ ९ ॥ वृक्षं प्रति विद्योतते[1] विद्युत् ॥ १० ॥ न जलौकसामङ्गे जलौका[2] लगति ॥ ११ ॥ तपत्यादित्यवन्नूपश्चक्षूंषि च मनांसि च[3] ॥ १२ ॥

1) Korijen द्युत्+वि 2) § 35, 1c, 84. 3) Naime svojim pogledom. Usp. § 21, 26, 33b.

331. Uz § 87 – 98.

धनवान्बलवाँल्लोके[1] ॥ १ ॥ त्यागो गुणो वित्तवतां वित्तं त्यागवतां गुणः ॥ २ ॥ यथा राजा तथा प्रजाः ॥ ३ ॥ जातस्य ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ॥ ४ ॥ दुर्ग्राह्यः पाणिना वायुर्दुःस्पर्शः पाणिना शिखी ॥ ५ ॥ क्षमा रूपं तपस्विनः ॥ ६ ॥ सर्वमुत्पादि भङ्गुरम् ॥ ७ ॥ आत्मैवात्मनो[2] बन्धुरात्मैव[3] रिपुरात्मनः ॥ ८ ॥ रोगी देवताभक्तो वृद्धा च वेश्या तपस्विनी ॥ ९ ॥ न राजानं विना राज्यं बलवत्स्वपि[4] मन्त्रिषु ॥ १० ॥ प्रायेण ज्येष्ठाः पितृषु वल्लभा मातॄणां च कनीयांसः ॥ ११ ॥ आकिंचन्यं धनं विदुषाम् ॥ १२ ॥ महीयांसः प्रकृत्या मितभाषिणः ॥ १३ ॥ मतिर्बलाद्गरीयसी ॥ १४ ॥ अविद्वांश्चैव[5] विद्वांश्च ब्राह्मणो दैवतं महत् ॥ १५ ॥ बलीयः सर्वतो[6] दिष्टं पुरुषस्य विशेषतः ॥ १६ ॥ अर्थिनो राजानो हिरण्येन भवन्ति ॥ १७ ॥

भार्यायाः सुन्दरः स्निग्धो वेश्यायाः सुन्दरो धनी ।
श्रीदेव्याः सुन्दरः शूरो भारत्याः सुन्दरः सुधीः ॥ १८ ॥

1) § 31b. 2) § 20b, 19. 3) § 34a. 4) § 21. lokativ apsolutni 5) § 32. 6) Abl. (§ 59) kod komparativa.

332. Uz § 111 – 121.

यद्भावि तद्भवतु ॥ १ ॥ यस्यार्थास्तस्य मित्राणि ॥ २ ॥ मनसि परितुष्टे[1] को ऽर्थवान्को दरिद्रः ॥ ३ ॥ किमभ्यासेन दुष्करम् ॥ ४ ॥ अर्थस्य पुरुषो दासो दासस्त्वर्थो न कस्यचित् ॥ ५ ॥ आपत्सु किं विषादेन संपत्तौ विस्मयेन किम् ॥ ६ ॥ सर्वे मनुष्या अल्पेन यत्नेन महतो ऽर्थानाकाङ्क्षन्ति[2] ॥ ७ ॥ यो यद्वपति बीजं लभते सो ऽपि तत्फलम् ॥ ८ ॥ यदेव रोचते यस्मै भवेत्तत्तस्य सुन्दरम् ॥ ९ ॥ तद्भाग्यं धनस्यैव यन्नाश्रयति[3] सज्जनम् ॥ १० ॥ परार्थं यो ऽवटं कर्ता तस्मिन्स पतति ध्रुवम् ॥ ११ ॥

1) Lok. apsol. 2) Korijen काङ्क्ष् + आ. 3) Korijen श्रि + आ i § 26, 19.

333. Uz § 140 – 143.

नदी कूलानि रुजति ॥ १ ॥ रजः किरति मारुतः ॥ २ ॥ आत्मानं पश्य को ऽहम् ॥ ३ ॥ सर्वो मन्यते लोक आत्मानं बुद्धिमत्तरम् ॥ ४ ॥ दिवा

पश्यति नोलूकः काको नक्तं न पश्यति ॥ ५ ॥ अन्तकाले भूतानि मुह्यन्तीति पुराश्रुतिः ॥ ६ ॥ दैवमेव परं मन्ये पौरुषं तु निरर्थकम् ॥ ७ ॥ एको न गच्छेदध्वानम् ॥ ८ ॥ नीचाः कलहमिच्छन्ति ॥ ९ ॥ निर्दोषो नैव जायते ॥ १० ॥ नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा ॥ ११ ॥ विद्यया सार्धं म्रियेत न विद्यामूषरे वपेत् ॥ १२ ॥ नैष स्थाणोरपराधो यदेनमन्धो न पश्यति ॥ १३ ॥ यावन्न विन्दते जायां तावदर्धो भवेत्पुमान् ॥ १४ ॥ चलत्येकेन पादेन तिष्ठत्येकेन बुद्धिमान् ॥ १५ ॥ चिरकालं पोषितो ऽपि दशत्येव भुजंगमः ॥ १६ ॥

अनारतं प्रतिदेशं प्रतिदिशं जले स्थले ।
जायन्ते च म्रियन्ते च बुद्बुदा इव वारिणि ॥ १७ ॥

334. Uz § 147 – 158.

श्येनः कपोतानत्तीति स्थितिरेषा सनातनी ॥ १ ॥ गच्छ गच्छसि चेत्कान्त पन्थानः सन्तु ते शिवाः[1] ॥ २ ॥ त्यजत मानमलं बत विग्रहैर्न पुनरेति गतं चतुरं वयः[2] ॥ ३ ॥ नासौ धर्मो यत्र नो सत्यमस्ति ॥ ४ ॥ सद्भिरेव सहासीत ॥ ५ ॥ धन्यास्ते पृथिवीपालाः सुखं ये निशि शेरते ॥ ६ ॥ गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः ॥ ७ ॥ अरक्षितारं राजानं घ्नन्ति दोषाः ॥ ८ ॥ कूपस्तृषां हन्ति सततं न तु वारिधिः ॥ ९ ॥ देशमाख्याति[3] भाषणम् ॥ १० ॥ खण्डितः पण्डितः स्यात् ॥ ११ ॥ गतो ऽस्तमर्को भातीन्दुर्यान्ति वासाय पक्षिणः[4] ॥ १२ ॥

कमले कमला शेते हरः शेते हिमालये ।
क्षीराब्धौ च हरिः शेते मन्ये मत्कुणशङ्कया[5] ॥ १३ ॥
उद्यन्तु[6] शतमादित्या उद्यन्तु शतमिन्दवः ।
न विना विदुषां वाक्यैर्नश्यत्याभ्यन्तरं तमः ॥ १४ ॥

1) Rastanak od voljenoga. 2) Upozorenje mladim ženama. 3) ख्या + आ. 4) Suton. 5) Tatpuruṣa prema § 313. 6) इ + उद्. Imp. koji treba prevesti pomoću glagola "moći".

335. Uz § 165 – 186.

राज्ञो बिभ्यति लोका राजानः पुनर्वैरिभ्यः ॥ १ ॥ शतं दद्यान्न विवदेत्[1] ॥ २ ॥ न तत्परस्य संदध्यात्प्रतिकूलं[2] यदात्मनः ॥ ३ ॥ अण्डानि बिभ्रति स्वानि न भिन्दन्ति पिपीलिकाः ॥ ४ ॥ यत्स्वाधीनं यदपि सुलभं तेन तुष्टिं विधेहि[3] ॥ ५ ॥ नीचो वदति न कुरुते न वदति सुजनः करोत्येव ॥ ६ ॥ श्वः कार्यमद्य कुर्वीत ॥ ७ ॥ पूर्वे वयसि तत्कुर्याद्येन वृद्धः सुखं वसेत् ॥ ८ ॥ न हिंस्यात्सर्वभूतानि ॥ ९ ॥ यदोजसा न लभते क्षत्रियो न तदश्नुते ॥ १० ॥ बलिनो बलिनः स्निह्यन्त्यबलं तु निगृह्णते[4] ॥ ११ ॥ ते धन्या ये न

शृण्वन्ति दीनाः प्रणयिनां गिरः ॥ १२ ॥ स्वकीयान्भुञ्जते मत्स्याः स्वापत्यानि फणाधराः ॥ १३ ॥

यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ।
स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते[5] ॥ १४ ॥
अतिथिर्बालकश्चैव स्त्रीजनो नृपतिस्तथा ।
एते वित्तं न जानन्ति जामाता चैव पञ्चमः ॥ १५ ॥
जानाते यन्न चन्द्रार्कौ जानते यन्न योगिनः ।
जानीते यन्न भर्गो ऽपि तज्जानाति कविः स्वयम् ॥ १६ ॥

1) Korijen वद् + वि. 2) Korijen धा + सम्. 3) Korijen धा + वि (§ 170). 4) Korijen ग्रह् + नि 5) Korijen वृत् + अनु.

336. Uz § 233 – 238.

को जानीते कदा कस्य मृत्युकालो भविष्यति ॥ १ ॥ सेनापतौ यशो गन्ता न तु योधान्कथंचन ॥ २ ॥

यावत्स्थास्यन्ति गिरयः सरितश्च महीतले ।
तावद्रामायणकथा लोकेषु प्रचरिष्यति[1] ॥ ३ ॥
यदि न प्रणयेद्राजा[2] दण्डं दण्ड्येष्वतन्द्रितः ।
शूले मत्स्यानिवापक्ष्यन्दुर्बलान्बलवत्तराः ॥ ४ ॥

1) Korijen चर् + प्र. 2) Korijen नी + प्र (§ 301a).

337. Uz § 239 – 256.

तृणैर्विधीयते[1] रज्जुर्यया नागो ऽपि बध्यते ॥ १ ॥ स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान्सर्वत्र पूज्यते ॥ २ ॥ यो यद्वस्तु विजानाति[2] तं तत्र विनियोजयेत्[3] ॥ ३ ॥ भैषज्यमेतद्दुःखस्य यदेतन्नानुचिन्तयेत्[4] ॥ ४ ॥

लालयेत्पञ्च वर्षाणि दश वर्षाणि ताडयेत् ।
प्राप्ते तु षोडशे वर्षे पुत्रं मित्रवदाचरेत्[5] ॥ ५ ॥

1) Korijen धा + वि. 2) Kor. ज्ञा + वि 3) Kor. युज् + विनि. 4) Kor. चिन्त् + अनु 5) Otac. Kor. चर् + आ.

338. § 267 – 277.

कील आहन्यमानः प्रतिकीलं निर्हन्ति ॥ १ ॥ सन्ति पुत्राः सुबहवो दरिद्राणामनिच्छताम् नास्ति पुत्रः समृद्धानाम् ॥ २ ॥ वार्यमाणस्य वाञ्छा विषयेष्वभिवर्धते ॥ ३ ॥ लोके को ऽभ्युत्थितः पतति को ऽपि पतितो ऽभ्युत्तिष्ठते ॥ ४ ॥ मनसा चिन्तितं कार्यं वचसा न प्रकाशयेत् ॥ ५ ॥ न सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥ ६ ॥ यन्न बालैः परिवृतं श्मशानमिव तद्गृहम् ॥ ७ ॥ अप्रतिषिद्धमनुमतम् ॥ ८ ॥ काकाः किमपराध्यन्ति[1] हंसैर्ज-

ग्धेषु शालिषु[2] ॥ ९ ॥ धर्मो हतो हन्ति धर्मो रक्षति रक्षितः ॥ १० ॥ जानन्नपि यः पापं न नियच्छतीशः सन्स तेनैव कर्मणा संप्रयुज्यते[3] ॥ ११ ॥ नष्टं समुद्रे पतितं नष्टं वाक्यमशृण्वति ॥ १२ ॥

1) Kor. राध् + अप. 2) Lok. apsol. 3) युज् + संप्र.

339. Uz § 281 – 287.

गते शोको न कर्तव्यः ॥ १ ॥ न हन्तव्यो ब्राह्मणः ॥ २ ॥ यं देवा हिंसितुमिच्छन्ति बुद्ध्या विसेषयन्ति तम् ॥ ३ ॥ बालः पायसदग्धो[1] दध्यपि फूत्कृत्य भक्षयति ॥ ४ ॥

न भेतव्यं न बोद्धव्यं न श्राव्यं वादिनो वचः ।
झटिति प्रतिवक्तव्यं सभासु विजिगीषुभिः ॥ ५ ॥
गुरोर्यत्र परीवादो निन्दा वापि प्रवर्तते ।
कर्णौ तत्र पिधातव्यौ[2] गन्तव्यं वा ततो ऽन्यतः ॥ ६ ॥
श्रुत्वा स्पृष्ट्वा च दृष्ट्वा च भुक्त्वा घ्रात्वा च यो नरः ।
न हृष्यति ग्लायति वा स विज्ञेयो जितेन्द्रियः ॥ ७ ॥
मन्यते पापकं कृत्वा न कश्चिद्वेत्ति मामिति ।
विदन्ति चैनं देवाश्च यश्चैवान्तरपूरुषः ॥ ८ ॥

1) Složenica tipa tatp. (§ 313). 2) Kor. धा + पि = अपि.

340. Uz § 304 –324.

सुखदुःखे मनुष्याणां चक्रवत्परिवर्तेते ॥ १ ॥ जन्ममृत्यू यात्येको भुनक्त्येकः शुभाशुभम् ॥ २ ॥ अत्वरा सर्वकार्येषु ॥ ३ ॥ दूरस्थो ऽपि समीपस्थो यो वै मनसि वर्तते ॥ ४ ॥ जीविताशा दुस्त्यजा ॥ ५ ॥ आपदर्थं धनं रक्षेत् ॥ ६ ॥ शस्त्रप्रहारा एव वीराणां भूषणम् ॥ ७ ॥ कातरा दीर्घरोगाश्च भिषजां भाग्यहेतवः ॥ ८ ॥ शङ्क्यैव प्रकाशन्ते प्रच्छन्नपातकाः ॥ ९ ॥ जयेदात्मानमेवादौ विजयायान्यविद्विषाम् ॥ १० ॥ विद्वानेव विजानाति विद्वज्जनपरिश्रमम् ॥ ११ ॥ कोशपूर्वाः सर्वारम्भाः ॥ १२ ॥ कुस्त्री प्रफुल्लकमला गूढनक्रेव पद्मिनी ॥ १३ ॥ हृतनयनो विषादी न विषादी भवति जात्यन्धः ॥ १४ ॥ असारः संसारो ऽयं गिरिनदीवेगोपमं यौवनं तृणाग्निसमं जीवितं शरदभ्रच्छायासदृशा भोगाः स्वप्नसदृशो मित्रपुत्रकलत्रसंयोगः ॥ १५ ॥

जरामृत्यू हि भूतानां खादितारौ वृकाविव ।
बलिनां दुर्बलानां च ह्रस्वानां महतामपि ॥ १६ ॥
भार्ये द्वे बहवः पुत्रा दारिद्र्यं रोगसंभवः ।
जीर्णौ च मातापितरावेकैकं नरकाधिकम् ॥ १७ ॥
जगद्योनिरयोनिस्त्वं जगदन्तो निरन्तकः ।
जगदादिरनादिस्त्वं जगदीशो निरीश्वरः[1] ॥ १८ ॥

1) Misli se najviši bog, Brahman.

Uzorci za čitanje

I. Nala *1 – 5*, Mahābhārata 3, 53, 1 i dalje

Priču priča Bṛhadaśva kralju Yudhiṣṭhiri

॥ बृहदश्व उवाच ॥

आसीद्राजा नलो नाम वीरसेनसुतो बली ।
उपपन्नो गुणैरिष्टै[1] रूपवानश्वकोविदः ॥ १ ॥
अतिष्ठन्मनुजेन्द्राणां मूर्ध्नि देवपतिर्यथा ।
उपर्युपरि सर्वेषामादित्य इव तेजसा ॥ २ ॥
ब्रह्मण्यो वेदविच्छूरो[2] निषधेषु महीपतिः ।
अक्षप्रियः सत्यवादी महानक्षौहिणीपतिः ॥ ३ ॥
ईप्सितो नरनारीणामुदारः संयतेन्द्रियः ।
रक्षिता धन्विनां श्रेष्ठः साक्षादिव मनुः स्वयम् ॥ ४ ॥
तथैवासीद्विदर्भेषु भीमो भीमपराक्रमः ।
शूरः सर्वगुणैर्युक्तः प्रजाकामः स चाप्रजः ॥ ५ ॥
स प्रजार्थे परं यत्नमकरोत्सुसमाहितः ।
तमभ्यगच्छद्ब्रह्मर्षिर्दमनो नाम भारत ॥ ६ ॥
तं स भीमः प्रजाकामस्तोषयामास धर्मवित् ।
महिष्या सह राजेन्द्र सत्कारेण सुवर्चसम् ॥ ७ ॥
तस्मै प्रसन्नो दमनः सभार्याय वरं ददौ ।
कन्यारत्नं कुमारांश्च त्रीनुदारान्महायशाः ॥ ८ ॥
दमयन्तीं दमं दान्तं दमनं च सुवर्चसम् ।
उपपन्नान्गुणैः सर्वैर्भीमान्भीमपराक्रमान् ॥ ९ ॥
दमयन्ती तु रूपेण तेजसा वपुषा श्रिया ।
सौभाग्येन च लोकेषु यशः प्राप सुमध्यमा ॥ १० ॥
अथ तां वयसि प्राप्ते दासीनां समलंकृतम् ।
शतं शतं सखीनां च पर्युपासच्छचीमिव ॥ ११ ॥
तत्र स्म राजते भैमी सर्वाभरणभूषिता ।
सखीमध्ये ऽनवद्याङ्गी विद्युत्सौदामनी यथा ॥ १२ ॥
न देवेषु न यक्षेषु तादृग्रूपवती क्वचित् ।
मानुषेष्वपि चान्येषु दृष्टपूर्वाथवा श्रुता ॥ १३ ॥
नलश्च नरशार्दूलो लोकेष्वप्रतिमो भुवि ।
कन्दर्प इव रूपेण मूर्तिमानभवत्स्वयम् ॥ १४ ॥
तस्याः समीपे तु नलं प्रशशंसुः कुतूहलात् ।
नैषधस्य समीपे तु दमयन्तीं पुनः पुनः ॥ १५ ॥

1) § 34b. 2) § 28.

तयोरदृष्टकामो ऽभूच्छृण्वतोः सततं गुणान् ।
अन्योन्यं प्रति कौन्तेय स व्यवर्धत हृच्छयः ॥ १६ ॥
अशक्नुवन्नलः कामं तदा धारयितुं हृदा ।
अन्तःपुरसमीपस्थे वन आस्ते रहो गतः ॥ १७ ॥
स ददर्श ततो हंसाञ्जातरूपपरिच्छदान् ।
वने विचरतां तेषामेकं जग्राह पक्षिणम् ॥ १८ ॥
ततो ऽन्तरिक्षगो वाचं व्याजहार नलं तदा ।
हन्तव्यो ऽस्मि न ते राजन्करिष्यामि तव प्रियम् ॥ १९ ॥
दमयन्तीसकाशे त्वां कथयिष्यामि नैषध ।
यथा त्वदन्यं पुरुषं न सा मंस्यति कर्हिचित् ॥ २० ॥
एवमुक्तस्ततो हंसमुत्ससर्ज महीपतिः ।
ते तु हंसाः समुत्पत्य विदर्भानगमंस्ततः ॥ २१ ॥
विदर्भनगरीं गत्वा दमयन्त्यास्तदान्तिके ।
निपेतुस्ते गरुत्मन्तः सा ददर्श च तान्खगान् ॥ २२ ॥
सा तानद्भुतरूपान्वै दृष्ट्वा सखीगणावृता ।
हृष्टा ग्रहीतुं खगमांस्त्वरमाणोपचक्रमे ॥ २३ ॥
अथ हंसा विससृपुः सर्वतः प्रमदावने ।
एकैकशस्तदा कन्यास्तान्हंसान्समुपाद्रवन् ॥ २४ ॥
दमयन्ती तु यं हंसं समुपाधावदन्तिके ।
स मानुषीं गिरं कृत्वा दमयन्तीमथाब्रवीत् ॥ २५ ॥
दमयन्ति नलो नाम निषधेषु महीपतिः ।
अश्विनोः सदृशो रूपे न समास्तस्य मानुषाः ॥ २६ ॥
तस्य वै यदि भार्या त्वं भवेथा वरवर्णिनि ।
सफलं ते भवेज्जन्म रूपं चेदं सुमध्यमे ॥ २७ ॥
वयं हि देवगन्धर्वमनुष्योरगराक्षसान् ।
दृष्टवन्तो न चास्माभिर्दृष्टपूर्वस्तथाविधः ॥ २८ ॥
त्वं चापि रत्नं नारीणां नरेषु च नलो वरः ।
विशिष्टाया विशिष्टेन संगमो गुणवान्भवेत् ॥ २९ ॥
एवमुक्ता तु हंसेन दमयन्ती विशां पते ।
अब्रवीत्तत्र तं हंसं त्वमप्येवं नले वद ॥ 30 ॥
तथेत्युक्त्वाण्डजः कन्यां विदर्भस्य विशां पते ।
पुनरागम्य निषधान्नले सर्वं न्यवेदयत् ॥ ३१ ॥

॥ इति नलोपाख्याने प्रथमो ऽध्यायः ॥ १ ॥

दमयन्ती तु तच्छ्रुत्वा वचो हंसस्य भारत ।
ततः प्रभृति न स्वस्था नलं प्रति बभूव सा ॥ १ ॥
ततश्चिन्तापरा दीना विवर्णवदना कृशा ।

बभूव दमयन्ती तु निःश्वासपरमा तदा ॥ २ ॥
ऊर्ध्वदृष्टिर्ध्यानपरा बभूवोन्मत्तदर्शना ।
पाण्डुवर्णा क्षणेनाथ हृच्छयाविष्टचेतना ॥ ३ ॥
न शय्यासनभोगेषु रतिं विन्दति कर्हिचित् ।
न नक्तं न दिवा शेते हा हेति रुदती मुहुः ॥ ४ ॥
ततो विदर्भपतये दमयन्त्याः सखीजनः ।
न्यवेदयत्तामस्वस्थां दमयन्तीं नरेश्वर ॥ ५ ॥
तच्छ्रुत्वा नृपतिर्भीमो दमयन्तीसखीगणात् ।
चिन्तयामास तत्कार्यं सुमहत्स्वां सुतां प्रति ॥ ६ ॥
स समीक्ष्य महीपालः स्वां सुतां प्राप्तयौवनाम् ।
अपश्यदात्मना कार्यं दमयन्त्याः स्वयंवरम् ॥ ७ ॥
स संनिमन्त्रयामास महीपालान्विशां पते ।
अनुभूयतामयं वीराः स्वयंवर इति प्रभो ॥ ८ ॥
श्रुत्वा तु पार्थिवाः सर्वे दमयन्त्याः स्वयंवरम् ।
अभिजग्मुस्ततो भीमं राजानो भीमशासनात् ॥ ९ ॥
हस्त्यश्वरथघोषेण नादयन्तो वसुंधराम् ।
विचित्रमाल्याभरणैर्बलैर्दृश्यैः स्वलंकृतैः ॥ १० ॥
तेषां भीमो महाबाहुः पार्थिवानां महात्मनाम् ।
यथार्हमकरोत्पूजां ते ऽवसंस्तत्र पूजिताः ॥ ११ ॥
एतस्मिन्नेव काले तु सुराणामृषिसत्तमौ ।
अटमानौ महात्मानाविन्द्रलोकमितो गतौ ॥ १२ ॥
नारदः पर्वतश्चैव महाप्राज्ञौ महाव्रतौ ।
देवराजस्य भवनं विविशाते सुपूजितौ ॥ १३ ॥
तावर्चयित्वा मघवा ततः कुशलमव्ययम् ।
पप्रच्छानामयं चापि तयोः सर्वगतं विभुः ॥ १४ ॥

॥ नारद उवाच ॥

आवयोः कुशलं देव सर्वत्रगतमीश्वर ।
लोके च मघवन्कृत्स्ने नृपाः कुशलिनो विभो ॥ १५ ॥

॥ बृहदश्व उवाच ॥

नारदस्य वचः श्रुत्वा पप्रच्छ बलवृत्रहा ।
धर्मज्ञाः पृथिवीपालास्त्यक्तजीवितयोधिनः ॥ १६ ॥
शस्त्रेण निधनं काले ये गच्छन्त्यपराङ्मुखाः ।
अयं लोको ऽक्षयस्तेषां यथैव मम कामधुक् ॥ १७ ॥
क्व नु ते क्षत्रियाः शूरा न हि पश्यामि तानहम् ।
आगच्छतो महीपालान्दयितानतिथीन्मम ॥ १८ ॥
एवमुक्तस्तु शक्रेण नारदः प्रत्यभाषत ।

शृणु मे मघवन्येन न दृश्यन्ते महीक्षितः ॥ १९ ॥
विदर्भराज्ञो दुहिता दमयन्तीति विश्रुता ।
रूपेण समतिक्रान्ता पृथिव्यां सर्वयोषितः ॥ २० ॥
तस्याः स्वयंवरः शक्र भविता नचिरादिव ।
तत्र गच्छन्ति राजानो राजपुत्राश्च सर्वशः ॥ २१ ॥
एतस्मिन्कथ्यमाने तु लोकपालाश्च साग्निकाः ।
आजग्मुर्देवराजस्य समीपममरोत्तमाः ॥ २२ ॥
ततस्ते शुश्रुवुः सर्वे नारदस्य वचो महत् ।
श्रुत्वैव चाब्रुवन्हृष्टा गच्छामो वयमप्युत ॥ २३ ॥
ततः सर्वे महाराज सगणाः सहवाहनाः ।
विदर्भानभिजग्मुस्ते यतः सर्वे महीक्षितः ॥ २४ ॥
नलो ऽपि राजा कौन्तेय श्रुत्वा राज्ञां समागमम् ।
अभ्यगच्छददीनात्मा दमयन्तीमनुव्रतः ॥ २५ ॥
अथ देवाः पथि नलं ददृशुर्भूतले स्थितम् ।
साक्षादिव स्थितं मूर्त्या मन्मथं रूपसंपदा ॥ २६ ॥
तं दृष्ट्वा लोकपालास्ते भ्राजमानं यथा रविम् ।
तस्थुर्विगतसंकल्पा विस्मिता रूपसंपदा ॥ २७ ॥
ततो ऽन्तरिक्षे विष्टभ्य विमानानि दिवौकसः ।
अब्रुवन्नैषधं राजन्नवतीर्य नभस्तलात् ॥ २८ ॥
भो भो नैषध राजेन्द्र नल सत्यव्रतो भवान् ।
अस्माकं कुरु साहाय्यं दूतो भव नरोत्तम ॥ २९ ॥

॥ इति नलोपाख्याने द्वितीयो ऽध्यायः ॥ २ ॥

तेभ्यः प्रतिज्ञाय नलः करिष्य इति भारत ।
अथैतान्परिपप्रच्छ कृताञ्जलिरुपस्थितः ॥ १ ॥
के वै भवन्तः कश्चासौ यस्याहं दूत ईप्सितः ।
किं च तद्वो मया कार्यं कथयध्वं यथातथम् ॥ २ ॥
एवमुक्ते नैषधेन मघवानभ्यभाषत ।
अमरान्वै निबोधास्मान्दमयन्त्यर्थमागतान् ॥ ३ ॥
अहमिन्द्रो ऽयमग्निश्च तथैवायमपां पतिः[1] ।
शरीरान्तकरो नृणां यमो ऽयमपि पार्थिव ॥ ४ ॥
त्वं वै समागतानस्मान्दमयन्त्यै निवेदय ।
लोकपाला महेन्द्राद्याः समायान्ति दिदृक्षवः ॥ ५ ॥
प्राप्तुमिच्छन्ति देवास्त्वां शक्रो ऽग्निर्वरुणो यमः ।
तेषामन्यतमं देवं पतित्वे वरयस्व ह ॥ ६ ॥

1) = Varuṇa.

एवमुक्तः स शक्रेण नलः प्राञ्जलिरब्रवीत् ।
एकार्थसमुपेतं मां न प्रेषयितुमर्हथ ॥ ७ ॥
कथं नु जातसंकल्पः स्त्रियमुत्सहते पुमान् ।
परार्थमीदृशं वक्तुं तत्क्षमन्तु महेश्वराः ॥ ८ ॥

॥ देवा ऊचुः ॥

करिष्य इति संश्रुत्य पूर्वमस्मासु नैषध ।
न करिष्यसि कस्मात्त्वं व्रज नैषध माचिरम् ॥ ९ ॥

॥ बृहदश्व उवाच ॥

एवमुक्तः स देवैस्तैर्नैषधः पुनरब्रवीत् ।
सुरक्षितानि वेश्मानि प्रवेष्टुं कथमुत्सहे ॥ १० ॥
प्रवेक्ष्यसीति तं शक्रः पुनरेवाभ्यभाषत ।
जगाम स तथेत्युक्त्वा दमयन्त्या निवेशनम् ॥ ११ ॥
ददर्श तत्र वैदर्भीं सखीगणसमावृताम् ।
देदीप्यमानां वपुषा श्रिया च वरवर्णिनीम् ॥ १२ ॥
अतीव सुकुमाराङ्गीं तनुमध्यां सुलोचनाम् ।
आक्षिपन्तीमिव प्रभां शशिनः स्वेन तेजसा ॥ १३ ॥
तस्य दृष्ट्वैव ववृधे कामस्तां चारुहासिनीम् ।
सत्यं चिकीर्षमाणस्तु धारयामास हृच्छयम् ॥ १४ ॥
ततस्ता नैषधं दृष्ट्वा संभ्रान्ताः परमाङ्गनाः ।
आसनेभ्यः समुत्पेतुस्तेजसा तस्य धर्षिताः ॥ १५ ॥
प्रशशंसुश्च सुप्रीता नलं ता विस्मयान्विताः ।
न चैनमभ्यभाषन्त मनोभिस्त्वभ्यपूजयन् ॥ १६ ॥
अहो रूपमहो कान्तिरहो धैर्यं महात्मनः ।
को ऽयं देवो ऽथवा यक्षो गन्धर्वो वा भविष्यति ॥ १७ ॥
न तास्तं शक्नुवन्ति स्म व्याहर्तुमपि किंचन ।
तेजसा धर्षितास्तस्य लज्जावत्यो वराङ्गनाः ॥ १८ ॥
अथैनं स्मयमानं तु स्मितपूर्वाभिभाषिणी ।
दमयन्ती नलं वीरमभ्यभाषत विस्मिता ॥ १९ ॥
कस्त्वं सर्वानवद्याङ्ग मम हृच्छयवर्धन ।
प्राप्तो ऽस्यमरवद्वीर ज्ञातुमिच्छामि ते ऽनघ ॥ २० ॥
कथमागमनं चेह कथं चासि न लक्षितः ।
सुरक्षितं हि मे वेश्म राजा चैवोग्रशासनः ॥ २१ ॥
एवमुक्तस्तु वैदर्भ्या नलस्तां प्रत्युवाच ह ।
नलं मां विद्धि कल्याणि देवदूतमिहागतम् ॥ २२ ॥
देवास्त्वां प्राप्तुमिच्छन्ति शक्रो ऽग्निर्वरुणो यमः ।
तेषामन्यतमं देवं पतिं वरय शोभने ॥ २३ ॥

तेषामेव प्रभावेन प्रविष्टो ऽहमलक्षितः ।
प्रविशन्तं न मां कश्चिदपश्यन्नाप्यवारयत् ॥ २४ ॥
एतदर्थमहं भद्रे प्रेषितः सुरसत्तमैः ।
एतच्छ्रुत्वा शुभे बुद्धिं प्रकुरुष्व यथेच्छसि ॥ २५ ॥
॥ इति नलोपाख्याने तृतीयो ऽध्यायः ॥ ३ ॥
सा नमस्कृत्य देवेभ्यः प्रहस्य नलमब्रवीत् ।
प्रणयस्व यथाश्रद्धं राजन्किं करवाणि ते ॥ १ ॥
अहं चैव हि यच्चान्यन्ममास्ति वसु किंचन ।
तत्सर्वं तव विश्रब्धं कुरु प्रणयमीश्वर ॥ २ ॥
हंसानां वचनं यत्तु तन्मां दहति पार्थिव ।
त्वत्कृते हि मया वीर राजानः संनिपातिताः ॥ ३ ॥
यदि त्वं भजमानां मां प्रत्याख्यास्यसि मानद ।
विषमग्निं जलं रज्जुमास्थास्ये तव कारणात् ॥ ४ ॥
एवमुक्तस्तु वैदर्भ्या नलस्तां प्रत्युवाच ह ।
तिष्ठत्सु लोकपालेषु कथं मानुषमिच्छसि ॥ ५ ॥
येषामहं लोककृतामीश्वराणां महात्मनाम् ।
न पादरजसा तुल्यो मनस्ते तेषु वर्तताम् ॥ ६ ॥
विप्रियं ह्याचरन्मर्त्यो देवानां मृत्युमृच्छति ।
त्राहि मामनवद्याङ्गि वरयस्व सुरोत्तमान् ॥ ७ ॥
विरजांसि च वासांसि दिव्याश्चित्राः स्रजस्तथा ।
भूषणानि च दिव्यानि देवान्प्राप्य तु भुङ्क्ष्व वै ॥ ८ ॥
य इमां पृथिवीं कृत्स्नां संक्षिप्य ग्रसते पुनः ।
हुताशमीशं देवानां का तं न वरयेत्पतिम् ॥ ९ ॥
यस्य दण्डभयात्सर्वे भूतग्रामाः समागताः ।
धर्ममेवानुरुध्यन्ति का तं न वरयेत्पतिम् ॥ १० ॥
धर्मात्मानं महात्मानं दैत्यदानवमर्दनम् ।
महेन्द्रं सर्वदेवानां का तं न वरयेत्पतिम् ॥ ११ ॥
क्रियतामविशङ्केन मनसा यदि मन्यसे ।
वरुणं लोकपालानां सुहृद्वाक्यमिदं शृणु ॥ १२ ॥
नैषधेनैवमुक्ता सा दमयन्ती वचो ऽब्रवीत् ।
समाप्लुताभ्यां नेत्राभ्यां शोकजेनाथ वारिणा ॥ १३ ॥
देवेभ्यो ऽहं नमस्कृत्य सर्वेभ्यः पृथिवीपते ।
वृणे त्वामेव भर्तारं सत्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥ १४ ॥
तामुवाच ततो राजा वेपमानां कृताञ्जलिम् ।
दौत्येनागत्य कल्याणि नोत्सहे स्वार्थमीप्सितम् ॥ १५ ॥
कथं ह्यहं प्रतिश्रुत्य देवतानां विशेषतः ।

परार्थे यत्नमारभ्य कथं स्वार्थमिहोत्सहे ॥ १६ ॥
एष धर्मो यदि स्वार्थो ममापि भविता ततः ।
एवं स्वार्थं करिष्यामि तथा भद्रे विधीयताम् ॥ १७ ॥
ततो बाष्पाकुलां वाचं दमयन्ती शुचिस्मिता ।
प्रत्याहरन्ती शनकैर्नलं राजानमब्रवीत् ॥ १८ ॥
उपायो ऽयं मया दृष्टो निरपायो नरेश्वर ।
येन दोषो न भविता तव राजन्कथंचन ॥ १९ ॥
त्वं चैव हि नरश्रेष्ठ देवाश्चेन्द्रपुरोगमाः ।
आयान्तु सहिताः सर्वे मम यत्र स्वयंवरः ॥ २० ॥
ततो ऽहं लोकपालानां संनिधौ त्वां नरेश्वर ।
वरयिष्ये नरव्याघ्र नैवं दोषो भविष्यति ॥ २१ ॥
एवमुक्तस्तु वैदर्भ्या नलो राजा विशां पते ।
आजगाम पुनस्तत्र यत्र देवाः समागताः ॥ २२ ॥
तमपश्यंस्तथायान्तं लोकपाला महेश्वराः ।
दृष्ट्वा चैनं ततो ऽपृच्छन्वृत्तान्तं सर्वमेव तम् ॥ २३ ॥
कच्चिद्दृष्टा त्वया राजन्दमयन्ती शुचिस्मिता ।
किमब्रवीच्च नः सर्वान्वद भूमिपते ऽनघ ॥ २४ ॥
॥ नल उवाच ॥
भवद्भिरहमादिष्टो दमयन्त्या निवेशनम् ।
प्रविष्टः सुमहाकक्षं दण्डिभिः स्थविरैर्वृतम् ॥ २५ ॥
प्रविशन्तं च मां तत्र न कश्चिद्दृष्टवान्नरः ।
ऋते तां पार्थिवसुतां भवतामेव तेजसा ॥ २६ ॥
सख्यश्चास्या मया दृष्टास्ताभिश्चाप्युपलक्षितः ।
विस्मिताश्चाभवन्सर्वा दृष्ट्वा मां विबुधेश्वराः ॥ २७ ॥
वर्ण्यमानेषु च मया भवत्सु रुचिरानना ।
मामेव गतसंकल्पा वृणीते सा सुरोत्तमाः ॥ २८ ॥
अब्रवीच्चैव मां बाला आयान्तु सहिताः सुराः ।
त्वया सह नरव्याघ्र मम यत्र स्वयंवरः ॥ २९ ॥
तेषामहं संनिधौ त्वां वरयिष्यामि नैषध ।
एवं तव महाबाहो दोषो न भवितेति ह ॥ ३० ॥
एतावदेव विबुधा यथावृत्तमुदाहृतम् ।
मया शेषे प्रमाणं तु भवन्तस्त्रिदशेश्वराः ॥ ३१ ॥
॥ इति नलोपाख्याने चतुर्थो ऽध्यायः ॥ ४ ॥
॥ बृहदश्व उवाच ॥
अथ काले शुभे प्राप्ते तिथौ पुण्ये क्षणे तथा ।
आजुहाव महीपालान्भीमो राजा स्वयंवरे ॥ १ ॥

तच्छ्रुत्वा पृथिवीपालाः सर्वे हृच्छयपीडिताः ।
त्वरिताः समुपाजग्मुर्दमयन्तीमभीप्सवः ॥ २ ॥
कनकस्तम्भरुचिरं तोरणेन विराजितम् ।
विविशुस्ते नृपा रङ्गं महासिंहा इवाचलम् ॥ ३ ॥
दमयन्ती ततो रङ्गं प्रविवेश शुभानना ।
मुष्णन्ती प्रभया राज्ञां चक्षूंषि च मनांसि च ॥ ४ ॥
तस्या गात्रेषु पतिता तेषां दृष्टिर्महात्मनाम् ।
तत्र तत्रैव सक्ताभून्न चचाल च पश्यताम् ॥ ५ ॥
ततः संकीर्त्यमानेषु राज्ञां नामसु भारत ।
ददर्श भैमी पुरुषान्पञ्च तुल्याकृतीनिह ॥ ६ ॥
तान्समीक्ष्य ततः सर्वान्निर्विशेषाकृतीन्स्थितान् ।
संदेहादथ वैदर्भी नाभ्यजानान्नलं नृपम् ॥ ७ ॥
यं यं हि ददृशे तेषां तं तं मेने नलं नृपम् ।
सा चिन्तयन्ती बुद्ध्याथ तर्कयामास भाविनी ॥ ८ ॥
कथं नु देवाञ्जानीयां कथं विद्यां नलं नृपम् ।
एवं संचिन्तयन्ती सा वैदर्भी भृशदुःखिता ॥ ९ ॥
श्रुतानि देवलिङ्गानि तर्कयामास भारत ।
देवानां यानि लिङ्गानि स्थविरेभ्यः श्रुतानि मे ॥ १० ॥
तानीह तिष्ठतां भूमावेकस्यापि न लक्षये ।
एवं विचिन्त्य बहुधा विचार्य च पुनः पुनः ॥ ११ ॥
शरणं प्रति देवानां प्राप्तकालममन्यत ।
देवेभ्यः प्राञ्जलिर्भूत्वा वेपमानेदमब्रवीत् ॥ १२ ॥
हंसानां वचनं श्रुत्वा यथा मे नैषधो वृतः ।
पतित्वे तेन सत्येन देवास्तं प्रदिशन्तु मे ॥ १३ ॥
मनसा वचसा चैव यथा नातिचराम्यहम् ।
तेन सत्येन विबुधास्तमेव प्रदिशन्तु मे ॥ १४ ॥
यथा देवैः स मे भर्ता विहितो निषधाधिपः ।
तेन सत्येन मे देवास्तमेव प्रदिशन्तु मे ॥ १५ ॥
यथेदं व्रतमारब्धं नलस्याराधने मया ।
तेन सत्येन मे देवास्तमेव प्रदिशन्तु मे ॥ १६ ॥
स्वं चैव रूपं कुर्वन्तु लोकपाला महेश्वराः ।
यथाहमभिजानीयां पुण्यश्लोकं नराधिपम् ॥ १७ ॥
निशम्य दमयन्त्यास्तत्करुणं परिदेवितम् ।
यथोक्तं चक्रिरे देवाः सामर्थ्यं लिङ्गधारणे ॥ १८ ॥
सापश्यद्विबुधान्सर्वानस्वेदान्स्तब्धलोचनान् ।
हृषितस्रग्रजोहीनान्स्थितानस्पृशतः क्षितिम् ॥ १९ ॥

छायाद्वितीयो म्लानस्रग्रजःस्वेदसमन्वितः ।
भूमिष्ठो नैषधश्चैव निमेषेण च सूचितः ॥ २० ॥
सा समीक्ष्य तु तान्देवान्पुण्यश्लोकं च भारत ।
नैषधं वरयामास भैमी धर्मेण पाण्डव ॥ २१ ॥
विलज्जमाना वस्त्रान्ते जग्राहायतलोचना ।
स्कन्धदेशेऽसृजत्तस्य स्रजं परमशोभनाम् ॥ २२ ॥
वरयामास चैवैनं पतित्वे वरवर्णिनी ।
ततो हाहेति सहसा मुक्तः शब्दो नराधिपैः ॥ २३ ॥
देवैर्महर्षिभिस्तत्र साधु साध्विति भारत ।
विस्मितैरीरितः शब्दः प्रशंसद्भिर्नलं नृपम् ॥ २४ ॥
दमयन्तीं तु कौरव्य वीरसेनसुतो नृपः ।
आश्वासयद्वरारोहां प्रहृष्टेनान्तरात्मना ॥ २५ ॥
यत्त्वं भजसि कल्याणि पुमांसं देवसंनिधौ ।
तस्मान्मां विद्धि भर्तारमेवं ते वचने रतम् ॥ २६ ॥
यावच्च मे धरिष्यन्ति प्राणा देहे शुचिस्मिते ।
तावत्त्वयि भविष्यामि सत्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥ २७ ॥
पार्थिवाश्चानुभूयास्य विवाहं विस्मयान्विताः ।
दमयन्त्याश्च मुदिताः प्रतिजग्मुर्यथागतम् ॥ २८ ॥
गतेषु पार्थिवेन्द्रेषु भीमः प्रीतो महामनाः ।
विवाहं कारयामास दमयन्त्या नलस्य च ॥ २९ ॥
॥ इति नलोपाख्याने पञ्चमो ऽध्यायः ॥ ५ ॥

II. Lukava trgovčeva žena (Hitopadeśa 4, 3)

उत्पन्नामापदं यस्तु समाधत्ते स बुद्धिमान् ।
वणिजो भार्यया जारः प्रत्यक्षे निह्नुतो यथा ॥

अस्ति विक्रमपुरे समुद्रदत्तो नाम वणिक् । तस्य च रत्नप्रभा नाम वधूः केनापि स्वसेवकेन समं सर्वदा रमते । यतः ।

न स्त्रीणामप्रियः कश्चित्प्रियो वापि न विद्यते ।
गावस्तृणमिवारण्ये प्रार्थयन्ति नवं नवम् ॥

अथैकदा सा रत्नप्रभा तस्य सेवकस्य मुखे चुम्बनं ददती तेन समुद्रदत्तेनालोकिता । ततः सा बन्धकी सत्वरं भर्तुः समीपमुपगम्याह । नाथ । एतस्य सेवकस्य तावन्महती निर्वृत्तिः । यतो हिङ्गुगन्धः प्रत्यक्षो ऽस्य मुखे मया घ्रातः । तथा चोक्तम् ।

आहारो द्विगुणः स्त्रीणां बुद्धिस्तासां चतुर्गुणा ।
षड्गुणो व्यवसायश्च कामश्चाष्टगुणः स्मृतः ॥

तच्छ्रुत्वा सेवकेनापि प्रकुप्योक्तम् । यस्य गृहस्येदृशी विधा तत्र सेवकेन कथं स्थातव्यम् । यत्र प्रतिक्षणं वधूः सेवकस्य मुखमाघ्राति । ततोऽसावुत्थाय चलितः । स च साधुना प्रबोध्य यत्नाद्धृतः ॥

III. Brahman i lonac za brašno (Pañcatantra 5, 9)

अनागतवतीं चिन्तामसंभाव्यां करोति यः ।
स एव पाण्डुरः शेते सोमशर्मपिता यथा ॥

कस्मिंश्चिन्नगरे कश्चित्स्वभावकृपणो नाम ब्राह्मणः प्रतिवसति स्म । तस्य भिक्षार्जितैः सक्तुभिर्भुक्तोर्वरितैर्घटः परिपूरितः । तं च घटं नागदन्तेऽवलम्ब्य तस्याधस्तात्खट्वां निधाय सततमेकदृष्ट्या तमवलोकयति । अथ कदाचिद्रात्रौ सुप्तश्चिन्तयामास । यत्परिपूर्णोऽयं घटस्तावत्सक्तुभिर्वर्तते । तद्यदि दुर्भिक्षं भवति तदनेन रूपकाणां शतमुत्पद्यते । ततस्तेन मयाजाद्वयं ग्रहीतव्यम् । ततः षण्मासिकप्रसववशात्ताभ्यां यूथं भविष्यति । ततोऽजाभिः प्रभूता गा ग्रहीष्यामि गोभिर्महिषीर्महिषीभिर्वडवाः । वडवाप्रसवतः प्रभूता अश्वा भविष्यन्ति । तेषां विक्रयात्प्रभूतं सुवर्णं भविष्यति । सुवर्णेन चतुःशालं गृहं संपद्यते । ततः कश्चिद्ब्राह्मणो मम गृहमागत्य प्राप्तवयस्कां रूपाढ्यां कन्यां दास्यति । तत्सकाशात्पुत्रो मे भविष्यति । तस्याहं सोमशर्मेति नाम करिष्यामि । ततस्तस्मिञ्जानुचलनयोग्ये संजातेऽहं पुस्तकं गृहीत्वाश्वशालायाः पृष्ठदेशे उपविष्टस्तदवधारयिष्यामि । अत्रान्तरे सोमशर्मा मां दृष्ट्वा जनन्युत्सङ्गाज्जानुप्रचलनपरोऽश्वखुरासन्नवर्ती मत्समीपमागमिष्यति । ततोऽहं ब्राह्मणीं कोपाविष्टोऽभिधास्यामि । गृहाण तावद्बालकम् । सापि गृहकर्मव्यग्रतयास्मद्वचनं न श्रोष्यति । ततोऽहं समुत्थाय तां पादप्रहारेण ताडयिष्यामि । एवं तेन ध्यानस्थितेन तथैव पादप्रहारो दत्तो यथा स घटो भग्नः । सक्तुभिः पाण्डुरतां गतः ॥

IV. Lažni i pravi prijatelj (Pañcatantra 1, 22)

पण्डितोऽपि वरं शत्रुर्न मूर्खो हितकारकः ।
वानरेण हतो राजा विप्राश्चौरेण रक्षिताः ॥

कस्यचिद्राज्ञो नित्यं वानरोऽतिभक्तिपरोऽङ्गसेवकोऽन्तःपुरेऽप्यप्रतिषिद्धप्रसरोऽतिविश्वासस्थानमभूत् । एकदा राज्ञो निद्रां गतस्य वानरे व्यजनं नीत्वा वायुं विदधति राज्ञो वक्षःस्थलोपरि मक्षिकोपविष्टा । व्यजनेन मुहुर्मुहुर्निषिध्यमानापि पुनः पुनस्तत्रैवोपविशति । ततस्तेन स्वभावचपलेन मूर्खेण वानरेण क्रुद्धेन सता तीव्रं खड्गमादाय तस्या उपरि प्रहारो विहितः । ततो मक्षिकोड्डीय गता परं तेन शितधारेणासिना राज्ञो वक्षो द्विधा जातं राजा मृतश्च । तस्माच्चिरायुरिच्छता नृपेण मूर्खोऽनुचरो न रक्षणीयः ॥

अपरमेकस्मिन्नगरे कोऽपि विप्रो महाविद्वान्परं पूर्वजन्मयोगेन चौरो वर्तते । तस्मिन्पुरेऽन्यदेशादागतांश्चतुरो विप्रान्बहूनि वस्तूनि विक्रीणतो दृष्ट्वा चिन्तितवान् । अहो केनोपायेनैषां धनं लभे । इति विचिन्त्य तेषां पुरोऽनेकानि शास्त्रोक्तानि सुभाषितानि चातिप्रियाणि मधुराणि वचनानि जल्पता तेषां मनसि विश्वासमुत्पाद्य सेवा कर्तुमारब्धा । अथवा साध्विदमुच्यते ।

असती भवति सलज्जा क्षारं नीरं च शीतलं भवति ।
दम्भी भवति विवेकी प्रियवक्ता भवति धूर्तजनः ॥

अथ तस्मिन्सेवां कुर्वति तैर्विप्रैः सर्ववस्तूनि विक्रीय बहुमूल्यानि रत्नानि क्रीतानि । ततस्तानि जङ्घामध्ये तत्समक्षं प्रक्षिप्य स्वदेशं प्रतिगन्तुमुद्यमो विहितः । ततः स धूर्तविप्रस्तान्विप्रान्गन्तुमुद्यतान्प्रेक्ष्य चिन्ताव्याकुलितमनाः संजातः । अहो धनमेतन्न किंचिन्मम चटितम् । अथैभिः सह यामि । पथि क्वापि विषं दत्त्वैतान्निहत्य सर्वरत्नानि गृह्णामि । इति विचिन्त्य तेषामग्रे सकरुणं विलप्येदमाह । भो मित्राणि यूयं मामेकाकिनं मुक्त्वा गन्तुमुद्यताः । तन्मे मनो भवद्भिः सह स्नेहपाशेन बद्धं भवद्विरहनाम्नैवाकुलं संजातं यथा धृतिं क्वापि न धत्ते । ततो यूयमनुग्रहं विधाय सहायभूतं मामपि सहैव नयत । तद्वचः श्रुत्वा ते करुणार्द्रचित्तास्तेन सममेव स्वदेशं प्रति प्रस्थिताः । अथाध्वनि तेषां पञ्चानामपि पल्लीपुरमध्ये व्रजतां ध्वाङ्क्षाः कथयितुमारब्धाः । रे रे किराता धावत धावत । सपादलक्षधनिनो यान्ति । एतान्निहत्य धनं नयत । ततः किरातैर्ध्वाङ्क्षवचनमाकर्ण्य सत्वरं गत्वा ते विप्रा लगुडप्रहारैर्जर्जरीकृत्य वस्त्राणि मोचयित्वा विलोकिताः परं धनं किंचिन्न लब्धम् । तदा तैः किरातैरभिहितम् । भोः पान्थाः पुरा कदापि ध्वाङ्क्षवचनमनृतं नासीत् । ततो भवतां संनिधौ क्वापि धनं विद्यते तदर्पयत । अन्यथा सर्वेषामपि वधं विधाय चर्म विदार्य प्रत्यङ्गं प्रेक्ष्य धनं नेष्यामः । तदा तेषामीदृशं वचनमाकर्ण्य चौरविप्रेण मनसि चिन्तितम् । यदैषां विप्राणां वधं विधायाङ्गं विलोक्य रत्नानि नेष्यन्ति तदापि मां वधिष्यन्ति ततोऽहं पूर्वमेवात्मानमरत्नं समर्प्यैतान्मुञ्चामि । उक्तं च ।

मृत्योर्बिभेषि किं बाल न स भीतं विमुञ्चति ।
अद्य वाब्दशतान्ते वा मृत्युर्वै प्राणिनां ध्रुवः ॥

तथा च ।

गवार्थे ब्राह्मणार्थे च प्राणत्यागं करोति यः ।
सूर्यस्य मण्डलं भित्त्वा स याति परमां गतिम् ॥

इति निश्चित्याभिहितम् । भोः किराता यद्येवं ततो मां पूर्वं निहत्य विलोकयत । ततस्तैस्तथानुष्ठिते तं धनरहितमवलोक्यापरे चत्वारोऽपि मुक्ताः ॥

V. Osveta životinja (Pañcatantra 1, 15)

चटकाकाष्ठकूटेन[1] मक्षिकादर्दुरैस्तथा ।
महाजनविरोधेन कुञ्जरः प्रलयं गतः ॥

कस्मिंश्चिद्वनोद्देशे चटकदंपती तमालतरुकृतनिलयौ प्रतिवसतः । अथ गच्छता कालेन संततिरभवत् । अन्यस्मिन्नहनि प्रमत्तो गजः कश्चित्तं तमालवृक्षं घर्मार्तश्छायार्थी समाश्रितः । ततो मदोत्कर्षात्तां तस्य शाखां चटकाक्रान्तां पुष्कराग्रेणाकृष्य बभञ्ज । तस्या भङ्गेन चटकाण्डानि सर्वाणि विशीर्णानि । आयुःशेषतया च चटका कथमपि प्राणैर्न वियुक्ता । अथ साण्डभङ्गाभिभूता प्रलापान्कुर्वाणा न कथंचिद्तिष्ठत् । अत्रान्तरे तस्यास्तान्प्रलापाञ्श्रुत्वा काष्ठकूटो नाम पक्षी तस्याः परमसुहृत्तद्दुःखदुःखितो ऽभ्येत्य तामुवाच । भवति किं वृथा प्रलापेन । उक्तं च ।

नष्टं मृतमतिक्रान्तं नानुशोचन्ति पण्डिताः ।
पण्डितानां च मूर्खाणां विशेषो ऽयं यतः स्मृतः ॥

तथा च ।

अशोच्यानीह भूतानि यो मूढस्तानि शोचति ।
स दुःखे लभते दुःखं द्वावनर्थौ निषेवते ॥

अन्यच्च ।

श्लेष्माश्रु[1] बान्धवैर्मुक्तं प्रेतो भुङ्क्ते यतो ऽवशः ।
तस्मान्न रोदितव्यं हि क्रियाः कार्याः प्रयत्नतः ॥

चटका प्राह । अस्त्वेतत् । परं दुष्टगजेन मदान्मम संतानक्षयः कृतः । तद्यदि मम त्वं सुहृत्सत्यस्तदस्य गजापसदस्य को ऽपि वधोपायश्चिन्त्यो यस्यानुष्ठानेन मे संततिनाशदुःखमपसरति ।

काष्ठकूट आह । भवति सत्यमभिहितं भवत्या । उक्तं च ।

स सुहृद्व्यसने यः स्यात्स पुत्रो यस्तु भक्तिमान् ।
स भृत्यो यो विधेयज्ञः सा भार्या यत्र निर्वृतिः ॥

तत्पश्य मे बुद्धिप्रभावम् । परं ममापि सुहृद्भूता वीणारवा नाम मक्षिकास्ति । तत्तामाहूयागच्छामि येन स दुरात्मा दुष्टगजो हन्यते । अथासौ सह चटकया मक्षिकामासाद्य प्रोवाच । भद्रे ममेष्टेयं चटका केनचिद्दुष्टगजेन पराभूताण्डस्फोटनेन । तत्तस्य वधोपायमनुतिष्ठतो मे साहाय्यं कर्तुमर्हसि । मक्षिकाप्याह । भद्र किमुच्यते ऽत्र विषये । उक्तं च ।

पुनःप्रत्युपकाराय मित्राणां क्रियते प्रियम् ।
यत्पुनर्मित्रमित्रस्य कार्यं मित्रैर्न किं कृतम् ॥

सत्यमेतत् । परं ममापि भेको मेघनादो नाम मित्रं तिष्ठति । तमप्याहूय यथोचितं कुर्मः । उक्तं च ।

1) Dvandva § 309. 2

हितैः साधुसमाचारैः[1] शास्त्रज्ञैर्मतिशालिभिः ।
कथंचिन्न विकल्पन्ते विद्वद्भिश्चिन्तिता नयाः ॥

अथ ते त्रयो ऽपि गत्वा मेघनादस्याग्रे पूर्वं वृत्तान्तं निवेद्य तस्थुः । अथ स प्रोवाच । कियन्मात्रो गजो वराको महाजनस्य कुपितस्य । तन्मदीयो मन्त्रः कर्तव्यः । मक्षिके त्वं गत्वा मध्याह्नसमये तस्य मदोत्कटस्य गजस्य कर्णे वीणारवसदृशं शब्दं कुरु येन श्रवणसुखलालसो निमीलितनयनो भवति । ततश्च काष्ठकूटचञ्च्वा स्फोटितनयनो ऽन्धीभूतस्तृषार्तो मम गर्ततटाश्रितस्य सपरिकरस्य शब्दं श्रुत्वा जलाशयं मत्वाभ्येति । ततो गर्तमासाद्य पतिष्यति पञ्चत्वं यास्यति चेति । एवं समवायः कर्तव्यो यथा वैरसाधनं भवति । अथ तथानुष्ठिते स मत्तगजो मक्षिकागेयश्रवणसुखान्निमीलितनयनः पश्चात्काष्ठकूटहृतचक्षुर्मध्याह्नसमये भ्राम्यन्मण्डूकशब्दानुसारी गच्छन्महतीं गर्तामासाद्य पतितो मृतश्च ॥

VI. Miš kao djevojka (Tantrākhyāyika 3, 9)[2]

सूर्यं भर्तारमिच्छन्ती पर्जन्यं मारुतं गिरिम् ।
स्वयोनिं मूषिका प्राप्ता योनिर्हि दुरतिक्रमा ॥

कस्मिंश्चिद्देशे कश्चिदृषिर्जाह्नव्यां स्नात्वोपस्प्रष्टुमारब्धः । करतले चास्य श्येनपरिभ्रष्टा मूषकशाविका पतिता । तां चासौ न्यग्रोधपादपमूले संस्थाप्य पुनस्स्नात्वा गृहाभिमुख× प्रायात् । मूषिकां च स्मृत्वाचिन्तयत् । नृशंसमेतन्मया कृतं मातृपितृपरिभ्रष्टां मूषिकां परित्यजतेति । एवमाकलय्य प्रतिनिवृत्य तां मूषिकां स्वतपोबलेन कन्यां कृत्वा गृहमानीयानपत्यायै भार्यायै प्रायच्छत् । आह च । भद्रे प्रयत्नेनेयं संवर्ध्यतामिति । अथ कालेन द्वादशवर्षे प्राप्ते विवाहकार्ये तस्या ऋषिश्चिन्तामापेदे । यतः ।

पितुर्गृहे तु या कन्या रज× पश्यति चक्षुषा ।
वृषली सा तु विज्ञेया न शूद्री वृषली स्मृता ॥

अतो ऽहमेनां सदृशाय प्रयच्छामि । उक्तं च ।

ययोरेव समं वित्तं ययोरेव समं कुलम् ।
तयोस्सख्यं विवाहश्च न तु पुष्टविपुष्टयोः ॥

स एवं मत्वा भगवन्तं सहस्रकिरणमाहूयाभिहितवान् । विवाह्यतां मम दुहितेयमिति । असावपि लोकपालस्सर्ववृत्तान्तप्रत्यक्षदर्शी तमाह । भगवन् । मत्तो मेघा बलवत्तराः । यत्कारणमहमुदितो ऽपि तैरदृश्य× क्रिय इति । एवमेतदित्युक्त्वा मुनिर्मेघानाहूतवान् । गृह्यतां मे दुहितेति । ते ऽप्याहुः । अस्मत्तो ऽपि [3]बलवान्वायुः । तेन वयमितश्चेतश्च दिग्भ्यो विक्षिप्यामहे । अथ तेन वायुराहूतः । गृह्यतां मद्दुहितेति । एवमुक्तो ऽसावब्रवीत् । भगवन् ।

1) Bah. 2) Usp. § 33a) Nap. 3) Pozitiv sa znač. komp.

मत्तो बलवत्तरा× पर्वताः । यतो ऽहं तानङ्गुलमात्रमपि चालयितुमशक्तः । ततो ऽसावचलमाहूयाभिहितवान् । गृह्यतां मम कन्येति । स आह । नूनमचला[1] वयं किं त्वजस्रं मूषकैर्गम्याः । तैरितश्चेतश्च शतच्छिद्रा× क्रियामहे । एवमवधार्य मुनिना मूषक आहूयोक्तः । गृह्यतां मम कन्येति । ततो ऽसावाह । विधुरमिदम् । कथमियं विवरं प्रवेक्ष्यतीति । सत्यमेतदिति परमर्षिणा स्वतपोबलेन पुन× पूर्वप्रकृतिमापादिता ॥

VII. Tkalac kao Viṣṇu (Pañcatantra 1, 5)[2]

सुगुप्तस्यापि दम्भस्य ब्रह्माप्यन्तं न गच्छति ।
कौलिको विष्णुरूपेण राजकन्यां निषेवते ॥

कस्मिंश्चिदधिष्ठाने कौलिकरथकारौ मित्रे प्रतिवसतः स्म । तत्र च बाल्यात्प्रभृति सहचारिणौ परस्परमतीव स्नेहपरौ सदैकस्थाने विहारिणौ कालं नयतः । कदाचिदथ तत्राधिष्ठाने कस्मिंश्चिद्देवतायतने महोत्सवो यात्रालक्षणः संवृत्तः । तत्र च नटनर्तकचारणसंकुले नानादेशादागतजनाकुले तौ सहचरौ भ्रमन्तौ कांचिद्राजकन्यां करेणुकारूढां सर्वलक्षणसनाथां कञ्चुकिवर्षधरपरिवृतां देवतादर्शनार्थं समायातां दृष्टवन्तौ । अथासौ कौलिकस्तां दृष्ट्वा विषार्दित इव दुष्टग्रहगृहीत इव कामशरैर्हन्यमानः सहसा भूतले पपात । अथ तं तदवस्थमवलोक्य रथकारस्तद्दुःखदुःखित आप्तपुरुषैस्तं समुत्क्षिप्य स्वगृहमानयत् । तत्र विविधैः शीतोपचारैश्चिकित्सकोपदिष्टैर्मन्त्रवादिभिश्चोपचर्यमाणश्चिरात्कथंचित्सचेतनो बभूव । ततश्च रथकारेण पृष्टः । भो मित्र किमेवं त्वमकस्माद्विचेतनः संजातः । तत्कथ्यतामात्मस्वरूपम् । सो ऽब्रवीत् । वयस्य यद्येवम् तच्छृणु मे रहस्यं येनाशेषं ते वदामि । यदि त्वं सौहार्दं मन्यसे तदा काष्ठप्रदानेन प्रसादः क्रियताम् । क्षम्यतां यन्मया प्रणयातिरेकादयुक्तं तवानुष्ठितम् । सो ऽपि तदाकर्ण्य बाष्पपिहितनयनः सगद्गदमुवाच । वयस्य यद्येवम् तद्दुःखकारणं कथय येन तस्य प्रतीकारः क्रियते यदि कर्तुं शक्यते । उक्तं च यतः ।

औषधार्थसुमन्त्राणां बुद्धेश्चैव महात्मनाम् ।
असाध्यं नास्ति लोके ऽत्र किंचिद्ब्रह्माण्डमध्यगम् ॥

तदेतेषां चतुर्णां यदि साध्यं भविष्यति तदहं साधयिष्यामि । कौलिक आह । वयस्य यद्येवम् एतेषामन्येषामपि शतसहस्रोपायानामसाध्यं तन्मे दुःखम् । तस्मान्मम मरणे कालक्षेपं मा कुरु । रथकार आह । भो मित्र । तथापि निवेदय मे येनासाध्यं मत्वा त्वया सह वह्नौ प्रविशामि । न क्षणमपि त्वद्वियोगं सहिष्ये । एष मे निश्चयः । कौलिक आह । वयस्य श्रूयतां तर्हि ।

1) Igra riječi. 2) Izostanak sandhija ima u nekim slučajevima značenje zareza.

या राजकन्या तत्रोत्सवे करेणुकारूढा समायाता दृष्टा तस्या दर्शनानन्तरं भगवता मकरध्वजेनेयमवस्था विहिता । न शक्नोमि तद्वेदनां सोढुम् । रथकारो ऽपि तच्छ्रुत्वा सस्मितमिदमाह । वयस्य यद्येवम् तद्दिष्ट्या सिद्धं त्वत्प्रयोजनम् । तदद्यैव तया सह संगमः क्रियतामिति । कौलिक आह । वयस्य यत्र कन्यकान्तःपुरे वायुं मुक्त्वा नान्यस्य प्रवेशो ऽस्ति तत्र रक्षापुरुषरक्षिते कथं तया सह संगमः क्रियताम् । तत्किं मामेवासत्यवचनैर्विडम्बयसि । रथकार आह । वयस्य पश्य मे बुद्धिबलम् । एवमभिधाय तत्क्षणात्कीलासंचारिणं वैनतेयं बाहुयुगलं च वायुजवृक्षदारुणा शङ्खचक्रगदापद्मान्वितं वनमालान्वितं सकिरीटकौस्तुभमघटयत् । ततश्च तस्मिंस्तं समारोप्य विष्णुचिह्नैश्चिह्नितं कृत्वा कीलासंचारणविज्ञानं दर्शयित्वा प्रोवाच । भो वयस्य अनेन रूपेण त्वं कन्यकान्तःपुरे निशीथे तां राजकन्यां सप्तभूमिकप्रासादप्रान्तगतां मुग्धस्वभावां त्वां वासुदेवं मन्यमानां स्वकीयमिथ्यावक्रोक्तिभी रञ्जयित्वा भज ।

कौलिको ऽपि तदाकर्ण्य तथारूपस्तत्र गत्वा तामाह । राजपुत्रि सुप्ता किं वा जागर्षि । अहं ते क्षीरसमुद्रात्सानुरागो लक्ष्मीं विहाय स्वयमेवाभ्यागतः । तन्मया सह क्रियतां समागम इति । सापि तं गरुडारूढं चतुर्भुजं सर्वायुधसमेतमवलोक्य सविस्मयमासनादुत्थाय कृताञ्जलिपुटा प्रोवाच । भगवन् अहं मानुषकीटिकाशुचिः । भगवांस्त्रैलोक्यपूज्यः कर्ता च । तत्कथमेतत्कर्तुं युज्यते । कौलिक आह । सुभगे सत्यमभिहितम् । परं किं तु राधा नाम मे भार्या नन्दगोपकुल आसीत् । सा त्वं मत्परिणीता । तेनाहमागत इति । सा प्रोवाच । भगवन् यद्येवम् तन्मे तातं प्रार्थय येन सो ऽप्यविकल्पं तुभ्यं मां प्रयच्छति । कौलिक आह । सुभगे नाहं मानुषदर्शनं गच्छामि कुतो वाक्यालापकरणम् । तद्गान्धर्वविवाहेनात्मानं प्रयच्छ । नो चेत् शापं दत्त्वा त्वां सान्वयां भस्मसात्करिष्यामीति ।

एवमभिधाय गरुडादवतीर्य सव्ये पाणौ गृहीत्वा तां सलज्जां सभयां वेपमानां शय्यामनयत् । ततश्च रात्रिशेषं यावद्वात्स्यायनोक्तविधिना निषेव्य प्रत्यूषे स्वगृहमलक्षितो जगाम । एवं तस्य तां नित्यमेव सेवमानस्य कालो गच्छति ।

अथ कदाचित्कञ्चुकिनस्तस्या अधरप्रवालमलीकेनाधरखण्डितेन खण्डितं दृष्ट्वा ते प्रोचुः । अहो एतस्या राजकन्यायाः पुरुषोपभुक्ताया इव शरीरावयवा विभाव्यन्ते । तत्किमिदम् । सुरक्षिते ऽप्यस्मिन्गृह एवंविधो व्यवहारः । तद्राज्ञे निवेदयाम इति । एवं निश्चित्य राजानं समभ्येत्य प्रोचुः । देव वयं न विद्मः परं सुरक्षिते ऽप्यस्मिन्कन्यकान्तःपुरे कश्चित्प्रविशति । तत्र देवः प्रमाणमिति ।

राजापि तच्छ्रुत्वातीव व्याकुलितचित्तो देवीपार्श्वं गत्वा प्रोवाच । देवि विज्ञायतां सम्यगेते कञ्चुकिनो यद्वदन्ति । तस्याद्य कृतान्तः कुपितो येनैष द्रोहः कृतः । देवी श्रुत्वा व्याकुलीभूता सत्वरं गत्वा तां खण्डिताधरां नख-

विदारितशरीरामपश्यत्। प्रोवाच च। आः पापे कुलनाशिनि। किमेवं शीलखण्डनं कृतम्। को ऽयं कृतान्तावलोकितस्त्वत्सकाशमभ्येति। तत्कथ्यतां ममाग्रे सत्यमिति। सापि त्रपाधोमुख्यूचे सकलं विष्णुरूपकौलिकवृत्तान्तम्। तच्छ्रुत्वा प्रहसितवदना पुलकाङ्कितसर्वाङ्गी सत्वरं गत्वा राजानमूचे। देव दिष्ट्या वर्धसे। नित्यमेव निशीथे भगवान्नारायणः कन्यकापार्श्वे समभ्येति। तेन गान्धर्वविवाहेन विवाहिता सा। तदद्य रात्रौ मया त्वया च वातायनगताभ्यां स निशीथे द्रष्टव्यो यतो न स मानुषैः सह वचनं करोति।

तच्छ्रुत्वा राज्ञो हर्षितस्य तद्दिनं वर्षशतमिव कथंचिज्जगाम। ततस्तु रात्रौ निभृतो भूत्वा वातायनस्थो गगनासक्तदृष्टिर्यावत्तिष्ठति तावत्तस्मिन्समये गरुडारूढं शङ्खचक्रगदाहस्तं यथोक्तचिह्नमाकाशादवोत्तरन्तं कौलिकमपश्यत्। ततश्च सुधापूरप्लावितमिवात्मानं मन्यमानस्तामुवाच। प्रिये नास्त्यन्यो धन्यतरो मया त्वया च समानो यदस्मत्प्रसूतिं भगवान्नारायणः समभ्येत्य भजते। तत्सिद्धा अस्माकं सर्वे मनोरथा हृदयस्थाः। अथ जामातृप्रभावेण सकलां वसुमतीं वशीकरिष्यामीति।

एवं निश्चित्य सर्वैः सीमाधिपैः सह मर्यादाव्यतिक्रममकरोत्। ते च तं मर्यादाव्यतिक्रमेण वर्तमानमवलोक्य सर्वे समभ्येत्य तेन सह विग्रहं चक्रुः। एतस्मिन्नन्तरे राजा देवीमुखेन तां दुहितरमुवाच। पुत्रि त्वयि दुहितरि स्थितायां भगवति नारायणे जामातरि स्थिते किमेवं युज्यते यत्सर्वे ऽपि पार्थिवा मया सह विग्रहं कुर्वन्ति। तत्संबोध्यो ऽद्य त्वया भर्ता यथा मम शत्रून्व्यापादयति तत्कार्यम्।

अथ कौलिको रात्रौ समायातः सविनयं राजपुत्र्याभिहितः। भगवन् त्वयि जामातरि स्थिते यच्छत्रुभिः परिभूयते तातस्तत्ते पराभवः। तत्प्रसादं कृत्वा सर्वांस्ताञ्शत्रून्व्यापादय। कौलिक आह। सुभगे कियन्मात्रास्तावत्तव शत्रवः। तद्विश्रब्धा भव। क्षणेन सुदर्शनचक्रेण तिलशः खण्डयिष्यामि।

अथ गच्छता कालेन सर्वदेशं शत्रुभिरुद्वास्य स राजा प्राकारशेषः कृतः। तदपि तं वासुदेवरूपधरं कौलिकमजानन्नित्यमेव विशेषतः कर्पूरकस्तूरिकादिपरिमलविशेषान्नानाप्रकारवस्त्रपुष्पभक्ष्यपेयान्[1] प्रेषयन्दुहितृमुखेन तमूचे। भगवन् प्रभाते स्थानभङ्गो नूनं भविष्यति। यतः सर्वेषां यवसान्नसंचयः संजातः। अपरं सर्वो ऽपि जनो जर्जरितदेहः संवृत्तो योद्धुमक्षमः प्रचुरो मृतश्च। तदेवं ज्ञात्वात्र काले यदुचितं भवति तत्कर्तव्यम्। तच्छ्रुत्वा कौलिको व्यचिन्तयत्। स्थानभङ्गे संजाते ममापि नूनं मृत्युरनया सह वियोगश्च भविष्यति। तस्माद्गरुडमारुह्याकाशस्थः सायुधमात्मानं शत्रूणां दर्शयामि। कदाचिद्विष्णुमूर्तिं मन्यमानास्ते साशङ्का अस्य राज्ञो योधैर्हन्यन्ते। उक्तं च यतः।

1) Bahuvrīhi, atribut uz °विशेषान्. Ili da se popravi u °पेयानि?

निर्विषेणापि सर्पेण कर्तव्या महती फटा।
विषं भवतु मा वास्तु फटाटोपो भयंकरः॥

अथवा मम स्थानार्थे मृत्युर्भवति तदपि सुन्दरतरम्। उक्तं च यतः।

गवार्थे ब्राह्मणार्थे च स्थानार्थे स्त्रीकृते ऽथवा।
स्वाम्यर्थे यस्त्यजेत्प्राणांस्तस्य लोकाः सनातनाः॥

एवं निश्चित्य दन्तधावनं भक्षयित्वा प्रोवाच। सुभगे समस्तैः शत्रुभिर्व्यापादितैरन्नं भक्षयिष्यामि त्वया सह संगमं च करिष्यामीति। परं वाच्यस्त्वयात्मपिता यत्प्रभाते प्रभूतेन सैन्येन नगरान्निष्क्रम्य योद्धव्यम्। अहं चाकाशस्थित एव सर्वांस्तान्निस्तेजसः करिष्यामि। पश्चात्सुखेन भवता हन्तव्याः। यदि पुनरहं स्वयमेव सूदयिष्यामि तत्तेषां पापात्मनां वैकुण्ठगतिर्भविष्यति। तस्मात्ते तथा कर्तव्या यथा पलायमानास्ते न खे गच्छन्ति। सापि तदाकर्ण्य स्वयं गत्वा सर्वं पितुरुवाच। राजापि तस्या वचनं श्रुत्वा प्रत्यूषे युद्धाय निश्चक्राम। कौलिको ऽपि मरणे कृतनिश्चयश्चापपाणिराकाशस्थित एव युद्धाय प्रस्थितः।

एतस्मिन्नन्तरे भगवता नारायणेनातीतानागतवर्तमानवेदिना स्मृतमात्रो वैनतेयः प्राप्तः। वासुदेवश्च कौलिकरूपं विज्ञाय वैनतेयमुवाच। भो गरुत्मन् जानासि त्वम्। मम रूपेण कौलिको दारुमये त्वयि समारूढो राजकन्यकामुपभुङ्क्ते। सो ऽब्रवीत्। देव ज्ञातं सर्वमस्य विचेष्टितम्। किं कर्तव्यं सांप्रतम्। भगवानाह। कौलिको ऽद्य मरणे कृतनिश्चयो ऽनशने कृतनिश्चयश्च युद्धार्थं निर्गतस्तिष्ठति। स नूनं नानाक्षत्रियप्रधानैः शराहतो निधनं यास्यति। तस्मिन्मृते सर्वो ऽपि जन एवं वदिष्यति यत्प्रभूतक्षत्रियैर्मिलित्वा वासुदेवो गरुडश्च निपातितः। ततः परं लोको ऽयमावयोः पूजां न करिष्यति। शत्रूंस्तद्द्रुतं गत्वा तत्र दारुमये गरुडे संक्रमणं कुरु। अहं कौलिकशरीरे संक्रमणं करिष्यामि येन स शत्रून्व्यापादयति। शत्रुवधादावयोर्माहात्म्यवृद्धिश्च भवति।

अथ गरुडेन तथेति प्रतिपन्ने भगवान्नारायणस्तस्य शरीरे संक्रमणमकरोत्। एतस्मिन्नन्तरे सर्वे ते क्षत्रिया विष्णुवैनतेयतेजसा दग्धास्तेन भूभुजा व्यापादिताः। ततः परं स कौलिकः प्रत्यक्षतया स्वेच्छया तां राजपुत्रीं बुभुजे॥

VII. Vjerni trgovčev sin (Kathāsaritsāgara 28, 113 i dalje)

नगर्यां पुष्करावत्यां गूढसेनाभिधो नृपः।
आसीत्तस्य च जातो ऽभूदेक एव किलात्मजः॥ १ ॥
स राजपुत्रो दृप्तः सन्नेकपुत्रतया शुभम्।
अशुभं वापि यच्चक्रे पिता तस्यासहिष्ट तत्॥ २ ॥
भ्राम्यतोपवने जातु दृष्टस्तेनैकपुत्रकः।
वणिजो ब्रह्मदत्तस्य स्वतुल्यविभवाकृतिः॥ ३ ॥
दृष्ट्वा च सद्यः सो ऽनेन स्वयंवरसुहृत्कृतः।

तदैव चैकरूपौ तौ जातौ राजवणिक्सुतौ ॥ ४ ॥
स्थातुं न शेकतुः चिरं तावन्योन्यमदर्शने ।
आशु बध्नाति हि प्रेम प्राग्जन्मान्तरसंस्तवः ॥ ५ ॥
नोपभुङ्क्ते स्म तं भोगं राजपुत्रः कदाचन ।
वणिक्पुत्रस्य यस्तस्य नादावेवोपकल्पितः ॥ ६ ॥
एकदा सुहृदस्तस्य निश्चित्योद्वाहमादितः ।
अहिच्छत्रं विवाहाय स प्रतस्थे नृपात्मजः ॥ ७ ॥
मित्रेण तेन साकं च गजारूढः ससैनिकः ।
गच्छन्निक्षुमतीतीरं प्राप्य सायं समावसत् ॥ ८ ॥
तत्र चन्द्रोदये पानमासेव्य शयनं श्रितः ।
अर्थितो निजया धात्र्या कथां वक्तुं प्रचक्रमे ॥ ९ ॥
उपक्रान्तकथो जह्रे श्रान्तो मत्तश्च निद्रया ।
धात्री च तद्वत्सो ऽप्यासीत्स्नेहाज्जाग्रद्वणिक्सुतः ॥ १० ॥
ततः सुप्तेषु चान्येषु स्त्रीणामिव मिथः कथा ।
गगने सुश्रुवे तेन वणिक्पुत्रेण जाग्रता ॥ ११ ॥
अनाख्याय कथां सुप्तः पापो ऽयं तच्छपाम्यहम् ।
परिद्रक्ष्यत्यसौ हारं प्रातस्तं चेद्ग्रहीष्यति ॥ १२ ॥
कण्ठलग्नेन तेनैष तत्क्षणं मृत्युमाप्स्यति ।
इत्युक्त्वा विररामैका द्वितीया च ततो ऽब्रवीत् ॥ १३ ॥
अतो यद्ययमुत्तीर्णस्तद्द्रक्ष्यत्याम्रपादपम् ।
भोक्ष्यते चेत्फलान्यस्य ततः प्राणैर्विमोक्ष्यते ॥ १४ ॥
इत्युक्त्वा व्यरमत्सापि तृतीयाभिदधे ततः ।
यद्येतदपि तीर्णो ऽयं तद्विवाहकृते गृहम् ॥ १५ ॥
प्रविष्टश्चेत्तदेवास्य हन्तुं पृष्ठे पतिष्यति ।
उक्त्वेति न्यवृतत्सापि चतुर्थी व्याहरत्ततः ॥ १६ ॥
अतो ऽपि यदि निस्तीर्णस्तन्नक्तं वासवेश्मनि ।
प्रविष्टः शतकृत्वो ऽयं क्षुतं सद्यः करिष्यति ॥ १७ ॥
शतकृत्वो ऽपि यद्यस्य जीवेति न वदिष्यति ।
कश्चिदत्र ततश्चैष मृत्योर्वशमुपैष्यति ॥ १८ ॥
येन चेदं श्रुतं सो ऽस्य रक्षार्थं यदि वक्ष्यति ।
तस्यापि भविता मृत्युरित्युक्त्वा सा न्यवर्तत ॥ १९ ॥
वणिक्सुतश्च तत्सर्वं श्रुत्वा निर्घातदारुणम्[1] ।
स तस्य राजपुत्रस्य स्नेहोद्विग्नो व्यचिन्तयत् ॥ २० ॥
उपक्रान्तामनाख्यातां धिक्कथां यदलक्षिताः ।
देवताः श्रोतुमायाताः शपन्त्यस्तु कुतूहलात्[2] ॥ २१ ॥

1) § 317b. 2) Je li शपन्त्यतिकुतूहलात्?

तदेतस्मिन्मृते राजसुते को ऽर्थो ममासुभिः ।
अतो ऽयं रक्षणीयो मे युक्त्या प्राणसमः सुहृत् ॥ २२ ॥
वृत्तान्तो ऽपि न वाच्यो ऽस्य मा भूद्दोषो ममाप्यतः ।
इत्यालोच्य निशां निन्ये स कृच्छ्रेण वणिक्सुतः ॥ २३ ॥
राजपुत्रो ऽपि स प्रातः प्रस्थितस्तत्सखः पथि ।
ददर्श पुरतो हारं तमादातुमियेष च ॥ २४ ॥
ततो ऽब्रवीद्वणिक्पुत्रो हारं मा स्म ग्रहीः सखे ।
मायेयमन्यथा नैते पश्येयुः सैनिकाः कथम् ॥ २५ ॥
तच्छ्रुत्वा तं परित्यज्य गच्छन्नग्रे ददर्श सः ।
आम्रवृक्षं फलान्यस्य भोक्तुं चैच्छन्नृपात्मजः ॥ २६ ॥
वणिक्पुत्रेण च प्राग्वत्ततो ऽपि स निवारितः ।
सान्तःखेदः शनैर्गच्छन्प्राप श्वशुरवेश्म तत् ॥ २७ ॥
तत्रोद्वाहकृते वेश्म विशन्द्वारान्निवर्तितः ।
तेनैव सख्या यावच्च तावत्तत्पतितं गृहम् ॥ २८ ॥
ततः कथंचिदुत्तीर्णः किंचित्सप्रत्ययो निशि ।
निवासकं विवेशान्यं राजपुत्रो वधूसखः ॥ २९ ॥
तत्र तस्मिन्वणिक्पुत्रे प्रविश्यालक्षितस्थिते ।
शतकृत्वः क्षुतं चक्रे शयनीयाश्रितो ऽथ सः ॥ ३० ॥
शतकृत्वो ऽपि तस्यात्र नीचैर्जीवेत्युदीर्य सः ।
कृतकार्यो वणिक्पुत्रो हृष्टः स्वैरं बहिर्ययौ ॥ ३१ ॥
निर्यान्तं तमपश्यच्च राजपुत्रो वधूसखः ।
ईर्ष्याविस्मृततत्स्नेहः क्रुद्धो द्वाःस्थानुवाच च ॥ ३२ ॥
पापात्मायं रहःस्थस्य प्रविष्टो ऽन्तःपुरं मम ।
तद्बद्ध्वा स्थाप्यतां यावत्प्रभाते ऽसौ निगृह्यते ॥ ३३ ॥
तद्बुद्ध्वा रक्षिभिर्बद्धो निशां निन्ये वणिक्सुतः ।
प्रातर्वध्यभुवं तैश्च नीयमानो ऽब्रवीत्स तान् ॥ ३४ ॥
आदौ नयत मां तावद्राजपुत्रान्तिकं यतः ।
वक्ष्यामि कारणं किंचित्ततः कुरुत मे वधम् ॥ ३५ ॥
इत्युक्तैस्तैन तैर्गत्वा विज्ञप्तः स नृपात्मजः ।
सचिवैर्बोधितश्चान्यैस्तस्यानयनमादिशत् ॥ ३६ ॥
आनीतः सो ऽब्रवीत्तस्मै वृत्तान्तं राजसूनवे ।
प्रत्ययाद्गृहपातोत्थान्मेने सत्यं च सो ऽपि तत् ॥ ३७ ॥
ततस्तुष्टः समं सख्या वधमुक्तेन तेन सः ।
आययौ राजतनयः कृतदारो निजां पुरीम् ॥ ३८ ॥
तत्र सो ऽपि सुहृत्तस्य कृतदारो वणिक्सुतः ।
स्तूयमानगुणः सर्वजनैरासीद्यथासुखम् ॥ ३९ ॥

O metrici

Slogovi s kratkim samoglasnikom ispred jednog suglasnika *prozodijski su kratki*, slogovi s dugim samoglasnikom ili s kratkim samoglasnikom ispred više suglasnika *prozodijski su dugi*. Zadnji slog u stihu ili retku (pāda) uvijek je anceps (proizvoljno dug ili kratak). Svršetak pāde treba se poklapati s krajem člana složenice. — U uzorcima za čitanje pojavljuju se sljedeći metrički oblici:

1. *śloka*. Sastoji se od dva stiha, svaki stih od dva retka od po osam slogova. Prva i treća pāda završavaju na ⏑––⏓, druga i četvrta na ⏑–⏑⏓. Iza prvog sloga svake pojedine pāde ne mogu jedan za drugim slijediti dva kratka sloga. U parnim pādama slogovi 2 — 4 ne smiju imati mjeru –⏑– . Ostali slogovi mogu biti bilo kratki bilo dugi.

2. *Āryā*. Strofa āryā sastoji se od dva stiha. Svaki se stih dijeli na dva člana, a svaki član na stope koje se računaju prema morama. Obična stopa broji četiri more. Nijedna neparna stopa ne smije sadržavati raspored slogova ⏑–⏑. Shema prve strofe izgleda ovako:

⏑⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑	⏑⏑⏑⏑	⏓
–⏑⏑	–⏑⏑	–⏑⏑	–⏑⏑	–⏑⏑	⏑–⏑	–⏑⏑	
⏑⏑–	⏑⏑–	⏑⏑–	⏑⏑–	⏑⏑–		⏑⏑–	
– –	– –	– –	– –	– –		– –	
	⏑–⏑		⏑–⏑				

Isto tako i drugi stih, samo što se šesta stopa sastoji od |⏑|. Primjer, str. 91. redak 7.

Rječnik

Kratice su objašnjene u uvodu knjige. p. u rječniku znači *particip gotovi* (§ 273). Brojevi označuju prezentske razrede, a brojevi u zagradama paragrafe. ° ispred ili iza riječi znači da se radi o prednjem ili stražnjem članu složenice.

Poredak: anusvāra i visarga stoje u alfabetskom slijedu ispred prvog suglasnika (क). — Glagole složene s prefiksima treba tražiti pod jednostavnim korijenom.

अ zamj. osn. § 119.
अ°, ispred samogl. अन्°, niječni prefiks = ne.
अकस्मात् neočekivano, iznenada.
अक्ष m. kocka za kockanje.
अक्षम nesposoban, nevješt.
अक्षय neprolazan.
अक्षौहिनी ž. vojska.
अग्नि m. vatra, bog vatre.
अग्र sr. vrh; L. pred (uz G.), ispred, naprijed.
अङ्कित raspoznatljiv, obilježen.
अङ्ग sr. član, ud, tijelo. U Bah. ž. ई.
अङ्गना ž. žena.
अङ्गसेवक m. poslužitelj tijela.
अङ्गुल m. širina palca.
अचल nepokretan; m. brdo, gorje.
अजस्रम् pril. neprestance.
अजा ž. koza
अजानत् (ज्ञा) koji ne zna, bez znanja.
अञ्जलि m. dlanovi spojeni da prave šupljinu.
अट् 4. lutati.
अण्ड sr. jaje.
अण्डज m. ptica.
अतन्द्रित neumoran
अतस् (Ab., § 59) stoga, otuda, zato.
अति° nad–, jako, osobito, izuzetno.
अतिथि m. gost.
अतिरेक m. višak.
अतीत sr. prošlost.
अतीव vrlo.
अत्र L. od osnove अ (113 nap.), ovdje, tamo; pritom.
अत्वरा ž. nehitnja, ne žurba.
अथ sada, netom, i; अथवा ili, ili mnogo više, pa da; ali kada.

अद् 2. jesti, žderati.
अदर्शन sr. negledanje.
अदस् § 120.
अदृश्य nevidljiv.
अदृष्ट neviđen, neopažen.
अद्भुत začuđujući.
अद्य danas, sada.
अधर m. donja usna, usna.
अधस्तात् ispod, niže, pod (s G.).
अधिक veći, čvršći, više od.
अधिप m. gospodar, vladar
अधिष्ठान sr. mjesto.
अधुना sada.
अधोमुख (bah.), ž. ई, s licem pognutim prema zemlji.
अध्याय m. odlomak.
अध्वन् m. put.
अन्° v. अ°.
अनघ bezgrešan, bez krivnje.
अनन्त beskonačan, beskrajan.
अनन्तरम् odmah nakon (slož.).
अनपत्य, ž. आ, bez djece.
अनर्थ m. nesreća, šteta.
अनवद्य besprijekoran, bezgrešan.
अनशन sr. nejedenje, post.
अनागत sr. budućnost.
अनागतवत् što odgovara budućnosti.
अनादि koji nema početka.
अनामय sr. zdravlje
अनायक koji nema vođe, nevođen
अनारतम् neprestano.
अनिच्छत् koji ne želi, nežudan.
अनुग्रह m. naklonost, sviđanje
अनुचर m. poslužitelj, sluga.
अनुव्रत odan, dosljedan vjeran.
अनुष्ठान izvršenje
अनुष्ठित v. स्था + अनु.
अनुसारिन् koji slijedi, sljedbenik.
अनृत netočan, neistinit, nepravedan.
अनेक mn. mnogi.
अन्त m.sr. kraj, rub, cilj; rješenje, अन्तं गम् otkrivati.
अन्तःखेद m. nezadovoljstvo u srcu.
अन्तःपुर sr. ženske odaje.
अन्तकर koji čini kraj.
अन्तकाल m. smrtni čas, vrijeme smrti.
अन्तर sr. međuvrijeme, prigoda; razlika; na kraju slož.: drugi.
अन्तरपूरुष m. duša, savjest.
अन्तरात्मन् m. duša, srce.
अन्तरिक्ष sr. ozračje, °ग m. ptica
अन्तिक sr. blizina.
अन्ध slijep अन्धीभू oslijepiti.
अन्न sr. hrana.
अन्य (116) drugi; अन्यस्मिन्नहनि jednog dana. — अन्यच्च i drugi, nadalje.
अन्यतम jedan od mnogih
अन्यतस् drugdje, na drugi način.
अन्यथा drukčije, inače.
अन्योन्य međusoban; °म् pril. uzajamno .
अन्वित v. इ + अनु.

अप् ž. mn. (102) voda, vode.
अपण्डित neuk.
अपत्य sr. dijete.
अपर (118) drugi; °म् nadalje, osim toga.
अपराङ्मुख koji ne odvraća lice, nestrašljiv.
अपराध m. krivnja.
अपसद m. izbacivanje, izbačaj.
अपि također, upravo još, također samo, svakako; ali, i. Iza upitnih riječi § 121. Iza brojeva i njihovih izvedenica = svih...
अप्रज bez djece.
अप्रतिम neusporediv.
अप्रतिषिद्ध (सिध्) nezabranjen.
अप्रिय nedrag, neugodan (uz G.).
अबल slab, nemoćan.
अब्द m. godina.
अभाग्य sr. nesreća.
अभाव m. nedostatak.
अभिधा ž. ime. Kraj bhvr. = zvan.
अभिभाषिन् koji govori.
अभिमुख, pril. °खम्, koji se okreće, od – k.
अभिहित v. धा + अभि.
अभीप्सु koji želi, teži za (uz A.).
अभ्यास m. vježba.
अभ्र sr. oblak.
अमर besmrtan; °वत् poput boga.
अमु § 120.
अमृत sr. piće besmrtnosti, nektar.
अय् 1. Ā. + पला bježati.
यम् § 119.
prikladan, neprimjeren.
योनि koji nema porijeklo.
अरक्षितृ koji nema čuvara, nije čuvan.
अरण्य sr. šuma.
अरत्न koji nema dragulja.
अर्क m. Sunce.
अर्च् 10. častiti.
अर्जित zarađen, stečen
अर्थ m. stvar, vlasništvo; novac; korist, svrhovitost, dobitak čega (I.) A. D. L. za, zbog, radi.
अर्थय den. moliti, zahtijevati.
प्र– tražiti, moliti, zahtijevati.
अर्थवत् bogat.
अर्थिन् koji stremi k, koji žudi za (I.), koji ima molbu.
अर्दित povrijeđen.
अर्ध pola; sr. polovica.
अर्पय v. ऋ.
अर्ह् 1. smjeti, moći, trebati.
अलक्षित neoznačen
अलम् dovoljno, dosta s, gotovo s (uz I.); v. कृ.
अलीक nepoželjan, sudbonosan.
अल्प mali, neznatan.
अवट m. jama.
अवयव m. udo, član, dio.
अवश koji ne želi, nevoljan.
अवस्था ž. stanje.
अविकल्पम् pril. nerazmišljajući.
अविद्वस् koji ne zna, neuk.

अविशङ्क koji ne oklijeva, ne neodlučan.
अव्यय stalan, postojan, neprolazan.
अश् 5. dosegnuti.
अशक्त i अशक्नुवत् nemoćan.
अशुचि nečist.
अशुभ slab, loš; nepristojan sr. zlo .
अशृण्वत् koji ne sluša, neslušajući.
अशेष bez ostatka, čitav, sav.
अशोच्य kojeg/što ne treba žaliti.
अश्रु sr. suza.
अश्व m. konj.
अश्विन् m. dv. ime dvaju božanstava.
अष्टगुण osmerostruk.
अस् 2. biti, živjeti.
असंतोष m. nezadovoljstvo.
असंभाव्य neispunjiv, neostvariv.
असती ž. nevjerna žena.
असत्य neistinit, kriv.
असाध्य neizvediv, nedostiživ, nezdrav, kojega nije dobro činiti.
असार bezvrijedan.
असि m. mač.
असु m. mn. život.
असौ § 120.
अस्तम् s गम् zaći.
अस्मत्तः ablativ od वयम् §111·
अस्मदीय naš
अह् reći, (211)
प्र – reći, izgovoriti.
अहन् sr. (100) dan.
अहम् §111.
अहिच्छत्त्र ime zemlje.
अहो uzvi – ah! hej! oh!

आकाश m. zračni prostor, ozračje.
आकिंचन्य sr. potpuno siromaštvo.
आकुल ispunjen s, bogat čime; potišten, ožalošćen.
आकृति ž. oblik.
आख्या ž. ime.
आगमन sr. dolazak
आटोप m. nadimanje.
आढ्य bogat čime .
आत्मज m. sin.
आत्मन् m. duša, nutrina; sopstvo.
आत्मस्वरूप vlastit oblik – stanje.
आदि m. početak; L. prvo, na početku. na kraju bah.: koji počinje s = itd.; इत्यादि tako i ostalo.
आदितस् kao prvo.
आदित्य m. Sunce; °वत् kao Sunce.
आद्य prvi; u bah. = आदि .
आनन sr. lice.
आनयन sr. dovođenje.
आप् 5. dosegnuti; – osnova u deziderativu ईप्स् (260) žudjeti, smjerati; – p. ईप्सित željen, voljen od (G).

प्र – dosegnuti, steći, dobiti, doći do; p. प्राप्त postignut, dosegnut, stečen.
आपद् ž. nesreća.
आप्त pouzdan, zajamčen, poznat.
आभरण sr. ukras.
आभ्यन्तर unutarnji
आम्र m. mango.
आयत v. यम् + आ.
आयुःशेषता ž. preostalost života, ostatak života.
आयुध sr. oružje.
आयुस् sr. život.
आरम्भ m. poduzimanje, poduhvat (posebno ratni).
आराधन sr. stjecanje, dobivanje.
आरोह m. kuk, bedro.
आर्त mučen.
आर्द्र vlažan, mokar
आर्य uzvišen, plemenit; m. plemić
आलाप m. razgovor.
आशा ž. nada.
आशु brz, hitar; sr. koristi se kao prilog.
आस् oh! uh!
आस् 2. Ā. (ep. i) sjediti, zadržati se, suobraćati s kime.
पर्युप – okružiti, opsluživati.
आसन sr. sjedalo.
आसन्न v. सद् + आ.
आहार m. hranjenje.
इ 2. (152) ići, doći.
अनु – p. praćen, obdaren s, pun čega.
समनु – p. obdaren, pun.
अभि – ići, dolaziti, doći, prići.
समभि – doći.
आ – doći k, posjetiti.
अभ्या – doći k, posjetiti.
समभ्या – zajedno doći k – prema; doći k.
समा – p. sjedinjen, koji se sastao s.
उद् – uzdići, p. उदित.
उप – dospjeti do; p. obdaren, nadaren, združen s.
समुप – prići.
प्र – umrijeti; p. प्रेत – umro.
इक्षुमती ž . ime rijeke.
इच्छ v. इष्
इच्छा ž. želja.
इतर (116) drugi.
इतस् otuda; इतस्ततः ovdje–ondje; इतश्चेतश्च i tuda i onuda.
इति tako, tako rečeno, tako glasi; na kraju upravnog govora.
इदम् § 119.
इन्दु m. Mjesec.
इन्द्र m. ime kralja bogova; knez, najuzvišeniji.
इन्द्रिय sr. osjetilo.
इमम्, इयम् § 119.
इव (enkl.) kao, poput, skoro, gotovo.

इष् 4. uz प्र kauz. urediti, prilagoditi
इष् 6. (143a) željeti tražiti
p. इष्ट željen, voljen, tražen.
इह ovdje, tu; na ovom svijetu.
ईक्ष् 1.Ā gledati
प्र- pregledavati, istraživati
प्रति- očekivati
सम् - vidjeti, sagledati.
ईदृश, ž. ई, takav.
ईप्स v. आप्.
ईर् kauz. izraziti; s उद् isto.
ईर्ष्या ž. ljubomora.
ईश koji je u stanju; m. gospodar
ईश्वर m. gospodar, vlasnik.

उक्त v. वच् (277a).
उक्ति ž. govor.
उग्र moćan, jak.
उचित् koji odgovara, prikladan.
उत i, također.
उत्कट divlji, mahnit.
उत्कर्ष m. suvišak
उत्तम viši, bolji.
°उत्थ nastao uz pomoć (202 a)
उत्था, उत्थित v. स्था + उद्.
उत्पादिन् što nastaje.
उत्सङ्ग m. naručje.
उत्सव m. blagdan, svečanost.
उदक sr, voda.
उदय m. uzdizanje.
उदार uzvišen, plemenit.
उदित v. इ + उद्.
उद्देश m. okolina.
उद्यम m. poduzimanje, pripremanje, ustanovljivanje.
उद्वाह m. vjenčanje, pir.
उन्मत्त v. मद् + उद्.
उपचार m. obrada, postupak.
उपदेश m. poduka.
उपपन्न v. पद् + उप.
उपमा ž. usporedba, istost; na kraju bah. koji se može usporediti s.
उपरि (uz G. ili u slož. nad, iznad, na, nakon; odozgora, prema gore;
उपर्युपरि visoko iznad.
उपवन sr. gaj, lug.
उपाख्यान sr. priča.
उपाय m. sredstvo, alat.
उरग m. zmija, mitsko zmijoliko biće.
उर्वरित jedini preostao.
उलूक m. sova.
ऊर्ध्व usmjeren prema gore, podignut.
ऊषर m. sr. neplodno tlo.

ऋ - 1. (ऋच्छ, § 143a) ići u. — kauz. अर्पय donijeti. Uz सम् isto.
ऋते bez, osim (s A.)
ऋषि m. svetac, mudrac.

एक, ž. आ jedan, sam, jedini, jedan te isti, bilo koji.
एकदा jedanput.
एकदृष्टि ž. nepomičan pogled.

एकपुत्रता ž. osobina imanja jednog sina.
एकरूप istoobličan, istovrstan.
एकाकिन् sam, osamljen.
एकार्थ m. jedna svrha, ista svrha.
एकैक svaki pojedini °शस् pojedinačno.
एतद् (114) taj, ovaj, एतदर्थम् zbog toga.
एतावत् toliko, tako.
एनद् (114) on.
एव upravo, baš, već, samo, jedva, tek, još, također. Odnosi se na riječ koja prethodi. Uz osnovu तद् isto.
एवंविध takovrstan.
एवम् tako, to.
ओजस् sr. snaga, moć.
औषध sr. lijek, ljekovito sredstvo.

क v. किम्.
कक्षा ž. bedem, obzid.
कच्चिद् upitna čest. neki, nešto.
कञ्चुकिन् m. komornik.
कण्ठ m. vrat, grlo.
कथम् kako? kako to da? कथमपि jedva; कथंचन ikako, s न nikako; कथंचिद् ikako, s naporom, jedva, s न baš nikako.
कथय den. pričati (o, A.) izvješćivati, javljati; govoriti.
कथा ž. priča, pripovijtka. razgovor.
कदा kada? कदापि bilo kada, ikada; कदाचन ikada, कदाचिद् jednom; možda.
कनक sr. zlato.
कनीयस् (109) mlađi (sin).
कन्दर्प m. bog ljubavi.
कन्यका ž. djevojka, kći.
कन्या ž. djevojčica, djevojka, kći.
कपोत m. golub.
कमल sr. cvijet lopoča.
कमला ž. ime Lakṣmī.
कर 1. koji čini. 2. m. ruka.
करण sr. činjenje, izvršavanje.
करुण žalostan; °णा ž. sućut.
करेणुका ž. slonica.
कर्ण m. uho.
कर्णय den. , s आ čuti.
कर्तव्य što treba napraviti.
कर्तृ koji čini. m. stvaralac.
कर्पूर m. sr. kamfor.
कर्मन् sr. rad, posao, djelatnost.
कर्हिचिद् ikada.
कल् 10. (कलय) s आ odvagnuti.
कलत्र sr. supruga.
कलह m. svađa, prepirka.
कल्याण, ž. ई, lijep.
कवि m. pjesnik.
कस्तूरिका ž. mošus.
काक m. vrana.
काङ्क्ष् 1. žudjeti.
आ - žudjeti, stremiti.
कातर klonuo, obeshrabren.
कान्त voljen, dragi.
कान्ति ž. ljupkost.

काम m. želja, ljubav, zaljubljenost; bog ljubavi. Na kraju bah.: željan.

कामदुह् ž. (18 III nap.) krava želja.

कारक koji čini.

कारण sr. uzrok, povod; Abl. zbog. यत्का° v. posebno.

कार्य što treba učiniti; sr. stvar, prilika, posao; nužnost.

काल m. vrijeme, pravo vrijeme.

कालक्षेप m. gubitak vremena, odgoda.

कालहार m. dobitak na vremenu, odgoda.

काश् 1 Ā s प्र postati očit, odati se; kauz. odati.

काष्ठ sr. cjepanica.

काष्ठकूट m. žuna.

किम् 1) osn. upitne zamj. (115) tko? sr. r. किम् s I. što s tim učiniti? čemu to? čemu to služi. कस्मात् zbog čega? 2) s अपि, चन, चिद् (bilo)koji, netko, poneki, izvjesni; sr. nešto; न कश्चिद् nitko. 3) किम् upitna zamj. zbog čega? 4) किंतु ali, ipak. किंवा ili?

किमर्थम् zbog čega.

कियन्मात्र malen, beznačajan.

किरात m. ime nakog brdskog plemena.

किरीट sr. dijadem, ukras u kosi.

किल uistinu, kako se kaže.

कीटिका ž. crv.

कीर्तय den. s सम् proglasiti.

कील m. klin.

कीला f. lakat.

कुञ्जर m. slon.

कुतस् koliko manje.

कुतूहल sr. radoznalost, zanimanje, mar.

कुप् 4. žestiti se (s G),
प्र – naljutiti se.

कुमार m. dječak.

कुल sr. rod, obitelj.

कुशल sr. blagostanje.

कुशलिन् zdrav.

कुस्त्री ž. loša žena.

कूप m. vrelo.

कूल sr. obala.

कृ 8. (182) činiti, raditi, djelovati, izvoditi, obavljati, iskazati, obraditi, nabaviti, upotrijebiti; pokazati, pretpostaviti, shvatiti; uzeti; pretvoriti u. — Kauz. dati učiniti, naručiti.– Dez. (259) željeti učiniti, htjeti učiniti.
अलम् –, समलम्– nakititi.
परिष्कृ (302b) uresiti, nakititi.
प्र – činiti, shvatiti.

कृच्छ्र n. teškoća; I. težak, tegotan.

कृतकार्य koji je postigao svoju svrhu (320a).

कृतान्त m. bog smrti.

कृते zbog (s G. ili u slož.).

°कृत्वस्– puta (128).

कृत्स्न, ž. आ, sav.

कृपण jadan, bijedan; sr. jad, nesreća.

कृश mršav, vitak.

कृष् 1. s आ potegnuti.

कॄ 6. rasipati, raspršiti.

कॢप् 1. Ā. pristajati.
उप– kauz. prirediti, pripraviti.
वि– Ā. dvojiti, biti nesiguran.

कोप m. ljutnja.

कोविद् vješt, vičan čemu.

कोश m. blago, riznica.

कौन्तेय sin Kuntī (Yudhiṣthira)

कौरव्य m. potomak Kurua.

कौलिक m. tkalac.

कौस्तुभ m. dragulj na Viṣṇuovim grudima.

क्रम् 1. (143b) koračati. p. क्रान्त.
अति– prijeći, prolaziti.
समति– nadmašiti; p. koji nadmašuje.
आ – zaposjesti, posjedovati.
उप– spremiti se, započeti.
निस्– istupiti.
प्र – spremati se.

क्रिया ž. čin, radnja, žrtveni obred (za pokojnika).

क्री 9. kupiti; वि– prodati.

क्रुध् 4. naljutiti se; p. क्रुद्ध ljut.

क्लेश m. bol, patnja.

क्व gdje? s अपि, चिद् negdje.

क्षण m. trenutak, sat. I. u jednom trenu, तत्क्षणम् i तत्क्षणात् trenutačno, odmah, čim.

क्षत्रिय m. ratnik (drugi stalež).

क्षम् 1. oprostiti.

क्षमा ž. strpljivost, strpljenje.

क्षय m. propast, gubitak.

क्षार slan.

क्षिति ž. zemlja.

क्षिप् 6. baciti.
आ – zamračiti.
समुद्– podići.
प्र– metnuti, sakriti.
वि– bacati ovdje–ondje, loviti.
सम् – uništiti.

क्षिप्र brz, pril. क्षिप्रम् odmah, brzo.

क्षीरसमुद्र m. mliječno more.

क्षीराब्धि m. mliječno more.

क्षु 2. kihati; p. sr. kihanje.

ख sr. nebo, zrak.

खग i खगम् m. ptica.

खट्वा ž. postelja.

खड्ग m. mač.

खण्ड् 10. raskomadati, povrijediti; p. खण्डित povrijeđen, prevaren, oštećen; sr. povreda, ujed.

खण्डन sr. povreda.

खर m. magarac.

खलु uistinu, da. न खलु ma ne, uopće ne.

खादितृ m. žderač, halapljivac.

खुर m. potkova.
ख्या 2. nazvati.
आ - pričati, javiti, navesti, odati.
प्रत्या odvratiti.

°ग (314c) — koji se nalazi u.
गगण i गगन sr. nebo, zrak.
गच्छ v. गम् (143a).
गज m. slon.
गण m. pratnja, skupina.
गत (p. od गम्) otišao, pošao do (Ā.); prošao, nestao; prisutan u; एवं गते § 60.
गतायुस् (320a) mrtav.
गति ž. hod; pristizanje; cilj.
गदा ž. toljaga.
गद्य sr. proza.
गन्ता perifr. fut. (234. 55b) od गम्.
गन्ध m. miris, vonj.
गन्धर्व m. ime vrste polubožanskih bića.
गम् 1. (143a) ići, dospjeti, prispjeti (A.) doći; proći, prolaziti; doći k, zapasti u (s L.) — Kauz. (254) donijeti.
अभि - doći, prilaziti.
आ - doći, prilaziti.
अभ्या - doći iz.
समुपा - sastati se.
समा- skupiti se, p. समागत sakupljen, ujedinjen.
उप - prispijevati, ići.
निस् - izaći.
प्रति- vratiti se.
वि - otići, proći.
गम्य pristupačan, izložen (s I.).
गरीयस् (uz गुरु, § 109), teži, važniji
गरुड m. ime ptice na kojoj jaše Viṣṇu.
गरुत्मत् m. ptica; Garuḍa.
गर्त m. i °आ ž. jama.
गर्दभ m. magarac.
गव na početku slož. = गो.
गात्र sr. član, dio, udo.
गान्धर्व gandharvski; s विवाह gandharvski brak = brak iz ljubavi.
गिर् ž. riječ, govor, glas.
गिरि m. brdo.
गुण m. svojstvo, odlika, vrlina.
गुणवत् krepostan, vrlovit, odličan.
गुणिन् krepostan.
गुप्त skriven, pritajen.
गुरु težak; m. učitelj.
गुह 1. (143b) sakriti; p. गूढ (51a)
गूढसेन m. vlastito ime.
गृह (189a) v. ग्रह्.
गृह m. sr. kuća.
गेय sr. pjev.
गै 1. pjevati.
गो m. ž. (79) govedo, krava.
गोप m. pastir.
ग्रस् 1. progutati.
ग्रह् 9. (186 b, 187 A.) zgrabiti,

uhvatiti prihvatiti; uzeti, sebi podložiti, dobiti, steći.
नि - kazniti, smaknuti; potlačiti.
ग्रह m. planeta, demon.
ग्राम m. selo, skupina, klasa.
ग्राह्य onaj kojeg treba prihvatiti, prihvatljiv.
ग्लै 1. osjećati nelagodu.
घट् kauz. (254) dogotoviti.
घट m. lonac.
घर्म m. vrućina.
घोष m buka.
घ्रा 1. (143h) 2. mirisati. S आ - omirisati.

च (enkl.) i (ponekad na krivom mjestu). Često se pojačava pomoću एव. च - च i ovo - i ono.
चक्र sr. kotač; disk; °वत् poput kotača.
चक्षुस् sr. oko.
चञ्चु ž. kljun.
चट् 1. dogoditi se.
चटक m., आ ž. vrabac.
चतुःशाल četverosoban.
चतुर् (124) četiri.
चतुर ugodan.
चतुर्गुण četverostruk.
चतुर्थ, ž. ई, četvrti.
चन § 121.
चन्द्र m. Mjesec.
चन्द्रार्क m. dv. (309,1) Mjesec i Sunce.
चपल lakomislen, nepromišljen.
चर् 1. ići.
अति - promašiti.
आ - obraditi, činiti.
उप- obraditi.
प्र - ići dalje, živjeti dalje.
वि - lutati. Kauz. promišljati.
चर्मन् sr. koža.
चल् 1. pokrenuti se, nastaviti, micati, uzmicati. Kauz. pokretati, pomicati.
चल nestalan, prolazan.
चलन sr. ljuljanje, njihanje.
चाप m. lûk.
चारण m. putujući pjevač.
चारु drag.
चि 5. slagati
निस्- ustanoviti, zaključiti.
चिकित्सक m. liječnik.
चिकीर्ष dez. od. कृ.
चित्त sr. misao, svijest, srce.
चित्र šaren.
चिद् § 121.
चिन्त् 10. misliti, razmišljati, odvagnuti, smisliti, izmisliti.
अनु - misliti na.
वि - promišljati, misliti.
सम्- promišljati, misliti na.
चिन्ता ž. misao, briga, plan.
चिर dug (vrijeme). Abl. nakon duga vremena.
चिरकाल m. dugo vrijeme.
चिह्न sr. znak, svojstvo.
चिह्नित označen, prepoznatljiv.
चुम्बन sr. poljubac.

चेतना ž. svijest, duh.
चेद् ako; नो चेद् ako ne, onda.
चौर m. lopov.
छद् sakriti; p. छन्न.
प्र - sakriti; p. potajan.
छाया ž. sjena.
छिद्र sr. rupa.

°ज (314c) nastao.
जगत् sr. svijet.
जग्ध (277i) pojeden.
जङ्घा ž. potkoljenica.
जन् 4. (143d) Ā. biti rođen, postati, p. जात rođen, postao postojeći.
सम् - nastati, postati.
जन m. čovjek, osoba; narod, ljudi, osoblje.
जननी ž. majka.
जन्मन् sr. rođenje.
जय m. pobjeda.
जरा ž. starost.
जर्जर razbijen; °रीकृ (303) pretući.
जर्जरित ozlijeđen, ranjen.
जल sr. voda.
जलाशय m. jezero.
जलौकस् ž. pijavica.
जल्प् 1. govoriti.
जागृ 2. (148a. 264) bdjeti.
जात v. जन्.
जातरूप sr. zlato.
जाति ž. rođenje.
जातु jednom, jednog dana.
जानु sr. koljeno.
जामातृ m. zet.
जाय v. जन्.
जाया ž. supruga.
जार m. ljubavnik, udvarač.
जाह्नवी ž. ime Gange.
जि 1. pobijediti, svladati.
जितेन्द्रिय onaj koji vlada svojim osjetilima.
जीर्ण v. जॄ.
जीव् 1. živjeti.
जीवित sr. život.
जुहाव perf. od ह्वे (207).
जॄ 4. (141) ostarjeti; p. जीर्ण star.
°ज्ञ (314b) znalac, vičan čemu.
ज्ञा 9. (186c) znati, poznavati, prepoznati, upoznati, iskusiti, pronaći, obznaniti. S A., ponekad s G.
अभि - prepoznati.
प्रति - obećati.
वि - prepoznati, iskusiti, znati, poznavati, razumjeti, izvidjeti. Kauz.(255) uputiti koga u što.
ज्येष्ठ (109) m. najstariji (sin).
झटिति odmah, smjesta.

डम्ब् 10. S वि rugati se kome.
डी 4. Ā. S उद् poletjeti.

त v. तद्.
तक्र sr. mlaćenica.
तट m. obronak, rub.
तड् 10. udariti, pogoditi.
ततस् otud, odatle; tu; potom, tada, zato; iz (od) toga.
तत्र tamo, ondje, onamo; u (pri) tome. तत्र तत्र posvuda.
तथा tako; isto tako, također, isto, i; da! dobro! pravo! तथापि isto tako, usprkos tome. तथैव isto tako.
तथारूप koji ima takav oblik.
तथाविध takav, takve vrste.
तद् zamj. osn. (114) taj, on; तत्तद् sve to. Priložni तद् tada, zato, zbog toga, tu; तेन zato, stoga; तस्मात् zato. तदपि usprkos tome.
तदवस्थ koji je u tome stanju.
तदा tada, tu; तदैव u isti čas, istom.
दद्वत् isto tako, također.
तनय m. sin.
तनु tanak, vitak.
तप् 1. izgorjeti, žariti, paliti.
तपस् sr. trapljenje, isposništvo.
तपस्विन्, ž. ई, trapljenik, isposnik; predan.
तमस् sr. tama.
तमाल m. ime drveta.
तरु m. drvo.
तरुण mlad, ž. ई mlada žena.
तर्क् 10. odvagnuti, misliti na.
तर्हि tada, u tom slučaju.
तल m. sr. površina, tlo, pod.
तात m. otac.
तादृश् takav.
तावत् tako velik, tolik; pril. toliko dugo, tada; najprije, odmah; ipak, samo.
तिथि m. lunarni dan.
तिलशस् pril. poput zrna sezama (za kašu).
तिष्ठ v. स्था.
तीर sr. obala.
तीर्ण v. तॄ.
तीव्र žestok, oštar.
तु ali, nasuprot tome; ekspletiv.
तुल्य isti, usporediv (s I,)
तुष् 4. biti zadovoljan, p. तुष्ट zadovoljan. Kauz. zadovoljiti.
तुष्टि ž. zadovoljstvo: तुष्टिं विधा zadovoljiti se s (I.).
तृण sr. trava, vlat, slamka.
तृतीय, ž. आ, treći.
तृप्त zasićen, sit.
तृषा ž. žeđ.
तॄ 1. prekoračiti; pobjeći (s A.); p. तीर्ण
अव - sići.
उद् - izroniti , uteći (s Abl.).
निस् - uteći (s Abl.)
ते § 111. 114.
तेजस् sr. vatra, sjaj, sjajna pojava; snaga, moć.
तोरण sr. svod na ulazu, vratima
त्यज् 1. napustiti, pustiti. odustati, žrtvovati.
परि - napustiti, ostaviti.
त्याग m. odricanje, darežljivost, predanost.
त्यागवत् darežljiv.
त्रपा ž. stid.

त्रा 2. = त्रै 1 Ā. štititi, spasiti.
त्रि (124) tri.
त्रिदश m. mn. tridesetorica = bogovi.
त्रैलोक्य sr. tri svijeta.
त्वद्, त्वम् § 111.
त्वर् 1. Ā. žuriti; p. त्वरित, ž. आ, brz.

दंपति, dv. °ती muž i žena. bračni par.
दंश् 1. (143g) gristi.
दग्ध v. दह्.
दण्ड m. štap, palica, kazna.
दण्डिन् m. štaponoša, stražar na vratima.
दण्ड्य kažnjiv.
दधि sr. kiselo mlijeko.
दन्तधावन sr. sredstvo za čišćenje zubi (određeno drvo).
दम i दमन m. vl. ime.
दमयन्ती ž. vl. ime.
दम्भ m. prijevara.
दम्भिन् m. licemjer.
दयित voljen.
दरिद्र jadan, siromašan.
दर्दुर m. žaba.
दर्शन sr. gledanje, pogled, vidokrug; izgled.
°दर्शिन् koji vidi.
दश v. दंश्.
दशन् deset.
दशा ž. ljudska sudbina.
दह् 1. gorjeti, izgorjeti.
दा 3. (170) dati, pružati, predati; premjestiti, položiti, činiti;
p. दत्त (277i)
आ- Ā. uzeti.
दान sr. darežljivost.
दानव m. ime određenih demona.
दान्त m. vl. ime.
दार m. mn. supruga; s कृ oženiti.
दारिद्र्य sr. siromaštvo.
दारु sr. drvo.
दारुण grub, strašan.
दारुमय drven.
दास m. rob, ž. ई sluškinja.
दिदृक्षु koji želi vidjeti.
दिन sr. dan.
दिवस m. dan.
दिवा danju.
दिवौकस् m. nebesnik.
दिव्य nebeski.
दिश् 6. pokazati.
आ - ukazati, zvati, narediti.
उप- odrediti.
प्र - pokazati.
दिश् ž. strana svijeta.
दिष्ट sr. sudbina.
दिष्ट्या (I.) hvala nebesima! hvala bogu!
दीन tužan, žalostan, klonuo.
दीप् 4. zračiti. Int. (263) zračiti svjetlom.
दीर्घ dugačak.
दुःख sr. bol, patnja, jad.
दुःखित žalostan, nesretan.
दुःस्पर्श težak za dodirivanje.

दुरतिक्रम težak za prijelaz.
दुरात्मन् loš; m. zlikovac.
दुर्ग्राह्य teško uhvatljiv.
दुर्बल slab.
दुर्भिक्ष izgladnjelost.
दुर्लभ teško dostižan, rijedak.
दुष्कर teško izvediv, teško izvršiv.
दुष्कृत sr. grijeh.
दुष्ट zao.
दुस्त्यज kojeg je teško napustiti, kojeg je teško ostaviti.
दुह् 2. musti.
दुहितृ ž. kći.
दूत m. glasnik.
दूर dalek; sr. daljina.
दृप्त obijestan, drzak, raskalašen.
दृश् (144) vidjeti, uvidjeti; p. दृष्ट - Kauz. nekome (G.) nešto (A) pokazati.
परि- ugledati.
दृश्य što vrijedi vidjeti, ugledan.
दृष्टपूर्व (318) ranije viđen.
दृष्टि ž. gledanje, pogled, oko.
दृ s वि Kauz. rastrgati, izgrepsti, prerezati.
देव m. bog; kralj; देवी ž. božica; kraljica.
देवता ž. božanstvo; božanski lik.
देवताभक्त predan bogu.
देवतायतन sr. hram.
देवपति m. vladar bogova = Indra.
देश m. područje, mjesto, zemlja, domovina.
देह m. tijelo.
दैत्य m. ime određenih demona.
दैव sr. sudbina.
दैवत sr. božanstvo.
दोष m. pogreška, šteta, dug, porok, grijeh.
दौत्य sr. glasnička služba.
द्युत् 1 Ā. s वि sjevati.
द्रु 1. trčati.
समुप - požuriti prema.
द्रुत brz, °म् pril.
द्रुह् 4. vrebati.
द्रोह m. podlost, niskost.
द्व v. द्वि.
द्वय sr. par.
द्वाःस्थ m. vratar.
द्वादश dvanaesti.
द्वादशन् dvanaest.
द्वार sr. vrata.
द्वि (124) dva.
द्विगुण dvostruk.
द्विजाति m. brahman.
द्वितीय ž. आ, drugi; u bah. praćen od.
द्विधा neskl. - dvostruko, na dvoje.

धन sr. novac, bogatstvo, blago.
धनवत् bogat, m. bogataš.
धनिन् koji ima blago, bogat.
धन्य sretan.
धन्विन् m. lukonoša.
°धर koji nosi, posjeduje.

धर्म m. pravo, zakon, red, pravda; vrlina, pobožnost.
धर्मात्मन् pravedan.
धा 3. (170) staviti, postaviti; Ā. dohvatiti; p. हित v. pos.
 अभि- govoriti, osloviti koga.
 समा- Ā. popraviti; p. समाहित v. pos.
 नि- postaviti.
 पि- (= अपि) pokriti, zakriti, zadržati; p. पिहित.
 वि- činiti, raditi, izvršiti, prouzročiti, iskazati, zgotoviti; odrediti.
 सम्- nekome (G.) nešto dodati.
धात्री ž. dadilja.
धारण sr. nošenje, polaganje.
धारा ž. oštrica.
धाव् 1. trčati.
 समुप - pritrčati čemu.
धिक् fuj! jao si ga (A.)! proklet bio!
धूर्त prepreden, varalica.
धृ 1. 6. 10. držati, zadržavati; podnositi; opstati, trajati.
 अव - čuti, upoznati; proučavati.
धृति ž. postojanost, mirnoća.
धृष् Kauz. nadvladati.
धैर्य sr. postojanost, čast.
ध्यान sr. razmišljanje, misao.
ध्रुव postojan, siguran; °म् pril. svakako, sigurno.
ध्वाङ्क्ष m. vrana.

न ne; नैव pojačani न.
नक्तम् noću.
नक्र m. krokodil.
नख m. sr. nokat.
नगर sr. i नगरी ž. grad.
नचिरात् zakratko, uskoro.
नट m. glumac.
नद् kauz. učiniti da zvuči.
नदी ž. rijeka.
नन्द् 1. s अभि radovati se čemu.
नन्द m. ime Krṣṇinog poočima.
नभस् sr. nebo.
नमस् iskaz poštovanja; s कृ § 300. 301b.
नय m. namjera, nakana, plan.
नयन sr. oko.
नर m. muškarac, čovjek.
नरक m. pakao.
नरेश्वर m . vladar, kralj.
नर्तक m. plesač.
नल m. ime kralja.
नव nov.
नश् 4. izgubiti se, nestati; p. नष्ट.
नस् § 111.
नाग m. slon.
नागदन्त m. slonovska kljova kao zidni klin.
नाथ m. zaštitnik, gospodar.
नाना neskl. različito.
नानाप्रकार raznovrstan.
नामन् sr. ime, naziv; नाम कृ dati ime. नाम pril. imenom, po imenu, zaista.
नारद m. vl. ime.

नारायण m. = Viṣṇu.
नारी ž. žena.
नाश m. nestajanje, gubitak.
नाशिन् koji upropaštava.
निःश्वास m. uzdah.
निकष m. kamen kušnje.
निज ž. आ vlastit, svoj.
नित्य stalan; °म् pril. uvijek.
निद्रा ž. san.
निधन sr. smrt.
निधान sr. blago.
निन्दा ž. prijekor.
निभृत skriven.
निमेष m. miganje.
निरन्तक koji nema kraja.
निरपाय bezopasan.
निरर्थक beskoristan, nepotreban.
निरीश्वर koji nema gospodara (nad sobom).
निर्गुण bez vrlina.
निर्घात m. vihor, udar groma.
निर्दोष bezgrešan,
निर्विचार koji ne rasuđuje.
निर्विशेष ne osobit.
निर्विष neotrovan.
निर्वृति ž. zadovoljstvo, sreća.
निर्वृत्ति ž. nepristojnost.
निर्वेश m. plaća.
निलय m. gnijezdo.
निवासक m. stan, boravište.
निवेशन sr. stan.
निश् ž. i निशा ž. noć.
निशीथ m. ponoć.
निश्चय m. odluka; °यं कृ odlučiti se na (L.).

निषध m. mn. ime naroda i zemlje.
निसर्ग m. priroda.
निस्तेजस् nemoćan.
नी 1. voditi, povesti, odvesti, provesti, nositi; donijeti.
 आ - dovesti, donijeti.
 परि- vjenčati.
 प्र - (301a) izvršiti; povjeriti se, imati povjerenja.
नीच nizak, neznatan.
नीचैस् pril. naniže; potiho.
नीर sr. voda.
नु upravo, ipak.
नूनम् svakako, jamačno, zacijelo.
नृ m. (78) čovjek, muškarac.
नृप i नृपति m. kralj.
नृशंस poguban, okrutan.
नेत्र sr. oko.
नैषध m. kralj Niṣadhe (Nala).
नो ne; नो चेद् ako ne, onda.

पक्षिन् m. ptica.
पच् 1. kuhati, peći, dozrijevati.
पञ्चत्व sr. smrt.
पञ्चन् (125) pet.
पञ्चम peti.
पण्डित učen, pametan, mudar; također imenica.
पत् 1, pasti, oboriti se, srušiti se.
 समुद् - uzletjeti, odskočiti.
 नि - sletjeti. Kauz. položiti.
 संनि- Kauz. sakupiti.
पति m. gospodar, suprug.

पतित्व sr. supružništvo.
पथ् m. (67) put.
पथ (308) = पथ्.
पथ्य ljekovit.
पद् 4. Ā. ići; p. पन्न (279c).
आ – doći, ući u. Kauz. premjestiti u.
व्या- kauz. ubiti, usmrtiti.
उद्- nastati, pojaviti se, postati stečen. Kauz. izazvati.
उप – sastati se; p. उपपन्न obdaren.
प्रति- suglasiti se, pristati.
सम्- biti ostvaren, pasti u dio; p. संपन्न koji što posjeduje, obdaren s.
पदस्थ koji je na visokom položaju.
पद्म sr. cvijet lopoča.
पद्मिनी ž. jezero s lopočima.
पन्न v. पद्.
पर 1. viši, najviši, veći, najbolji, najizuzetniji. — 2. drugi, stran, neprijatelj. — 3. sr. ono najviše; na kraju bah. (320b) potpuno obuzet čime, ispunjen s, utonuo u, zaluđen čime. — 4. परम् pril. nadalje, ipak, ali; परं किं तु ipak, mada. ततः परम् nato, potom.
परम najviši, najbolji, najodličniji; sr. najviše; na kraju bah. = पर 3. — °म् pril. jako.
परस्परम् pril. međusobno, obostrano.

पराक्रम m. hrabrost, srčanost.
पराभव m. poniženje, uvreda.
परार्थम् i °र्थे za drugoga.
परिकर m. slijed, pratnja.
परितुष्ट zadovoljan.
परिदेवित sr. zapomaganje.
परिमल m. miomiris, parfem.
परिश्रम m. naprezanje.
परिष्कृत v. कृ + परि.
परीवाद m. pogovor.
पर्जन्य m. kišni oblak.
पर्वत m. planina; vl. ime.
पलाय v. अय्.
पल्लीपुर sr. naselje od koliba, selo kojeg plemena.
पश् 4. (144) vidjeti, prepoznati, uvidjeti.
पशु m. stoka, životinja.
पश्चात् zatim.
पाणि m. ruka.
पाण्डव m. sin Pāṇḍua.
पाण्डु blijed; vl. ime.
पाण्डुर bijel. °ता ž. bjelina.
पात m. rušenje.
पातक m. sr. zločin.
पाद m. noga.
पादप m. stablo.
पान sr. piće (alkoholni napitak).
पान्थ m. putnik.
पाप, ž. आ, zao; m. zlikovac; sr. zlo, grijeh.
पापक zao; sr. zlo.
पापात्मन् m. zlikovac.
पायस sr. kuhano rižino mlijeko.

पार्थिव m. knez, kralj.
पार्श्व m. strana; A. i L. od – do, do.
पाल m. čuvar.
पाश m. spona.
पितृ m. otac; mn. preci.
पिपीलिका ž. mrav.
पिशाचिका ž. đavolica.
पिहित v. धा + पि.
पीड् 10. pritisnuti, mučiti.
पुंस् m. (103) muškarac.
पुट m. sr. brazda, izduben prostor.
पुण्य plemenit, sretan, svet.
पुण्यश्लोक m. nadimak Nale.
पुत्र m. sin; ž. ई kći.
पुत्रक m. mlađi sin.
पुनर् ponovo, nazad; nasuprot tome, opet, ali. पुनः पुनः iznova.
पुमान् v. पुंस्.
पुर sr. grad.
पुरतस् pril. ispred, pred sobom.
पुरस् ispred (s G.).
पुरा prije.
पुराश्रुति ž. drevna izreka.
पुरी ž. grad.
पुरुष m. čovjek, muškarac.
पुरोगम koji ide ispred, predvodnik.
पुलक m. ježenje, ushićenje.
पुष्कर sr. vrh slonovske surle
पुष्करावती ž. ime grada.
पुष्ट uhranjen, sit; bogat.
पुष्प sr. cvijet.

पुस्तक sr. rukopis, knjiga.
पूज् 10. štovati. S अभि isto.
पूजा ž. štovanje.
पूज्य vrijedan štovanja.
पूर्, पूर्ण v. पॄ.
पूर m. struja, bujica.
पूर्व (118) raniji, prijašnji. Na kraju bah.: kojemu je ispred, koji počiva na, ispod. पूर्वम् pril. prije, prvo, ranije.
पृथिवी ž. Zemlja.
पृथिवीक्षित् m. knez, kralj.
पृथिवीपति i °पाल isto.
पृष्ट p. od प्रच्छ्.
पृष्ठ sr. leđa; L. i °तस् iza (uz G.).
पृष्ठदेश m. stražnja strana.
पॄ 9. puniti; p. पूर्ण (279a).
परि – p. napunjen. Kauz. (256) napuniti.
पेय sr. napitak.
पोषित (p. od kauz. od पुष्) njegovan.
पौरुष sr. muževnost, muževno djelo.
प्रकृति ž. priroda, prirodno stanje; I. po prirodi.
प्रकोप m. gnjev.
प्रचलन sr. ljuljanje.
प्रचुर mnogi, brojan.
प्रच्छ् 6. (143e) pitati; p. पृष्ट.
परि- pitati, raspitivati se.
प्रच्छन्न v. छद्+प्र.
प्रजा ž. potomstvo; stvorenje, stvor; podanik.
प्रणय m. ljubav, povjerenje.

प्रणयिन् voljen, voljena osoba.

प्रति prijedlog s A., do, tamo — do, prema; s obzirom na, za, zbog.

प्रतिकील m. protuklin.

प्रतिकूल neugodan (s G.).

प्रतिक्रिया ž. ustuk, izlaz u (s G.).

प्रतिक्षणम् avy. svakog trena.

प्रतिदिशम् avy. na sve strane svijeta.

प्रतिदेशम् avy. u svim zemljama.

प्रतिकार m. protusredstvo, zaštitno sredstvo, ustuk.

प्रत्यक्ष razgovjetan; °क्षम् pred očima; °क्षे na djelu.

प्रत्यक्षता ž. očitost; I. očito.

प्रत्यङ्गम् avy. udo za udom.

प्रत्यय m. povjerenje.

प्रत्युपकार m. vraćanje usluge, uzvrat.

प्रत्यूष m. sr. svitanje.

प्रथम, ž . आ, prvi.

प्रदान sr. davanje.

प्रधान najbolji, najodličniji.

प्रफुल्ल procvao.

प्रभा ž . sjaj.

प्रभात m. svanuće.

प्रभाव m. moć.

प्रभु m.gospodar (nad, s G.).

प्रभूत mnogi, brojan.

प्रभृति prijedlog s Ab. od — do.

प्रमदावन sr. ženska četvrt, park zabave.

प्रमाण sr. mjerna vrpca, autoritet, odluka. देवः प्र° kralj treba odlučiti.

प्रयत्न m. nastojanje, mar.

प्रयोजन sr. smjeranje.

प्रलय m. smrt.

प्रलाप m. zapomaganje.

प्रवाल m. sr. koralj.

प्रवेश m. ulazak, pristupanje u.

प्रसन्न v. सद् + प्र.

प्रसर m. ulazak.

प्रसव m. rađanje

प्रसाद m. milost, naklonost, blagost.

प्रसूति ž. dijete.

प्रहार m. udarac, povreda.

प्राकार m. ograda, nasip.

प्राग्जन्मन् sr. prethodno rođenje.

प्राग्वत् kao i prije.

प्राञ्जलि ruke sklopljene tako da tvore šupljinu (kao znak poštovanja).

प्राण m. dah; mn. život.

प्राणिन् m. živo biće.

प्रातर् rano ujutro, idućeg jutra.

प्रान्त m. sr. vrh, najviši dio.

प्राप्त v. आप् + प्र.

प्राप्तकाल m. pridošlo, pravo vrijeme.

प्राप्तवयस्क (322), ž. आ onaj koji je dosegnuo doba mladosti.

प्रायस् pril. uglavnom, obično.

प्रायेण isto.

प्रासाद m. palača.

प्रिय drag, ugodan (s G.), prijateljski; koji voli; sr. dragi, ljubav.

प्रीत radostan, veseo.

प्रेत v. इ + प्र.

प्रेमन् sr. sklonost, prijateljstvo.

प्लु Kauz. zalijevati, kupati.
समा- preplaviti.

फटा ž. zmijska kukuljica.

फणाधर m. zmija.

फल sr. plod, postignuće.

फूत् s कृ puhati, dahtati.

बत ah!

बन्ध् 9. (186c) vezati, pričvrstiti, prikopčati; privezati, svezati; p. बद्ध.

बन्धकी ž. lakomislena žena.

बन्धु m. rođak, drug, prijatelj.

बल sr. moć, snaga, silina; vojska.

बलवत् jak, moćan; °तर (108).

बलिन् jak, moćan.

बलीयस् (109) jači, moćniji.

बहिस् pril. izvan.

बहु mnogi.

बहुधा mnogostruko.

बहुल brojan.

बान्धव m. rođak, prijatelj.

बाल m. dijete; glupan; ž. आ djevojčica.

बालक m. dječak, dijete.

बाल्य sr. djetinjstvo.

बाष्प m. suza.

बाहु m. ruka.

बीज sr. sjeme.

बुद्धि ž. uvid, razumijevanje, pamet; odluka.

बुद्धिमत् razuman, pametan; kompar. °तर.

बुद्बुद m. vodeni mjehur.

बुध् 1. spoznati, shvatiti, paziti na. — Kauz. opomenuti, nagovarati.
नि- razumjeti.
प्र - Kauz. nekoga nagovarati.
सम् - Kauz. učiniti pažljivim.

बृहदश्व m. vl. ime.

ब्रह्मण्य prijateljski brahmanima.

ब्रह्मदत्त m. vl. ime.

ब्रह्मन् m. brahman. Bog Brahman.

ब्रह्मर्षि m. brahmanski mudrac.

ब्रह्मविद् m. poznavalac brahmana, filozof.

ब्रह्माण्ड n. jaje Brahmana = svijet.

ब्राह्मण m. brahman; ई ž. brahmanska žena.

ब्रू 2. (155) 6. govoriti, pričati.

भक्ति ž. prednost, odanost, vjernost.

भक्तिमत् pun ljubavi.

भक्ष् 1. 10. jesti, žvakati.

भक्ष्य sr. jelo.

भगवत् uzvišen, svet, božanski.

भग्न v. भञ्ज्.

भङ्ग m. lom; pad, slom.

भङ्गुर lomljiv, prolazan.

भज् 1. uživati, voljeti, odabrati; baviti se čime, njegovati.

भञ्ज् 7. lomiti, slomiti.

भद्र sretan, dobar, voljen; Vok. Dragi!
भय sr. bojazan, strah.
भयंकर koji pobuđuje strah, strašan.
भर्ग m. nadimak boga Brahmana.
भर्तृ m. suprug.
भवत् (91), ž. ई, zamj. 2. l., ti, Vi (dolazi u 3. l. jed. glagola).
भवन sr. kuća.
भस्मन् sr. pepeo; भस्मसात् u pepeo (303).
भा 2. sjati.
भाग्य sr. sreća.
भारत m. potomak Bharate.
भारती ž. = Sarasvatī, božica učenosti.
भार्या ž. supruga.
भाविन् koji treba biti; lijep.
भाष् 1. a. govoriti.
  अभि - iznositi.
  प्रति- odgovoriti.
भाषण sr. govor, dar govora.
भिक्षा ž. prosjačenje.
भिद् 7. lomiti, razlomiti.
भिषज् m. liječnik.
भी 3. bojati se od (Ab.); p. भीत uplašen, plašljiv.
भीम strašan; vl. ime.
भुक्त sr. jelo, hrana.
भुज् 7. jesti, žderati; uživati, voljeti, posjedovati; kušati, primiti nagradu za nešto (A.); p. भुक्त.
  उप- uživati.
भुज m. ruka.
भुजंगम m. zmija.
भू 1. postati, nastati, kome (G.) pripadati, pasti u dio; dogoditi se, biti; p. भूत v. pos.
  अनु- razumjeti
  अभि- svladati, ugroziti.
  परा - oboljeti, naškoditi.
  परि- poniziti.
  प्र - v. प्रभूत.
  वि - Kauz. pas. izgledati.
भू ž. Zemlja.
भूत nastao, postojeći; prošao, bivši; sr. biće, stvorenje.
भूतल sr. površina zemlje, tlo.
भूप m. kralj.
भूभुज् m. kralj.
भूमि ž. zemlja.
भूमिका ž. pod, kat.
भूमिष्ठ koji stoji na zemlji (स्थ).
भूष् 10. ukrasiti.
भूषण sr. ukras, ures.
भृ 3. nositi.
भृतक m. sluga.
भृत्य m. sluga.
भृश, pril. °म् vrlo.
भेक m. žaba.
भेषज sr. lijek, protusredstvo.
भैम, ž. ई Bhimina kći.
भैषज्य sr. lijek za (G.).
भोग m. jelo; užitak.
भोजन sr. jelo, hrana.
भोस् (34a nap.) hej!

भ्रंश् 4. pasti; p. भ्रष्ट.
  परि - spasti, otrčati, opkoliti.
भ्रम् 1., 4. (143c) lutati uokolo.
  सम् p. संभ्रान्त smeten, zbunjen, uzrujan.
भ्राज् 1. Ā. zračiti.

मकरध्वज m. bog ljubavi.
मक्षिका ž. muha.
मघवन् i °वत् m. nadimak boga Indre.
मणि m. dragulj, biser.
मण्डल sr. krug, .
मण्डूक m. žaba.
मति ž. misao, uvid, razum.
मत्कुण m. stjenica.
मत्तस् § 111.
मत्स्य m. riba.
मद् 4. (143c) opiti se; p. मत्त opijen, raspaljen.
  उद् - p. उन्मत्त smeten.
  प्र- postati opijen.
मद m. opijenost.
मदीय moj.
मधुर sladak, drag.
मध्य sr. sredina, struk; L. usred (G.), pod, u.
मध्यग koji se nalazi u.
मध्यम sr. sredina, struk.
मध्याह्न m. podne.
मन् 4. Ā. (ep. također P.) misliti, smatrati, spoznati, držati za, razumjeti; misliti na, štovati, misliti o.
  अनु- dozvoliti.
मनस् sr. duh, pamet, srce.
मनु m. Manu (rodonačelnik ljudskog roda).
मनुज m. čovjek.
मनुष्य m. čovjek, muškarac.
मनोरथ m. želja.
मन्त्र m. izreka; savjet, plan.
मन्त्रय den.
  संनि - pozvati.
मन्त्रवादिन् m. bajalac, koji moli za zdravlje.
मन्त्रिन् m. ministar, savjetnik.
मन्मथ m. bog ljubavi.
मयूर m. paun.
मरण sr. umiranje, smrt.
मर्त्य m. smrtnik.
मर्दन koji zatire.
मर्यादा ž. granica.
महत् (90), ž. ई velik, važan.
महा° (306) velik, silan.
महाजन m. mnogo ljudi, mnoštvo.
महात्मन् dobrodušan, plemenit, nadaren.
महाप्राज्ञ vrlo mudar.
महामनस् velikodušan.
महाव्रत koji se podvrgao svetom zavjetu.
महिषी ž. glavna kraljeva žena; bivolica.
मही ž. zemlja.
महीक्षित् m. vladar zemlje.
महीतल sr. površina zemlje, tlo.
महीपति m. knez.
महीपाल m. isto.
महीयस् (109) veći; otmjen.

महेन्द्र m. veliki Indra, veliki kralj.
मा (135) ne, ne to. Usp. § 111.
माचिरम् (kod imp.) bez oklijevanja.
मातृ ž. majka.
मात्र sr. mjera. Na kraju slož. tipa bah.= samo, i samo, jedva.
मान m. pažnja; mržnja, jal.
मानद koji pobuđuje pažnju.
मानस sr. razbor.
मानुष ž. ई ljudski; m. čovjek.
माम् § 111.
माया ž. prijevara, iluzija, zavaravanje.
मारुत m. vjetar.
मार्ग m. put.
माल्य sr. vijenac.
माहात्म्य sr. veličina, ugled.
मितभाषिन् koji govori odmjereno, koji malo govori, šutljiv.
मित्र sr. prijatelj. °वत् poput prijatelja (61).
मिथस् neskl. jedan s drugim, međusobno.
मिथ्या neskl. neistinito, izmišjeno.
मिल् 6. sastati se, ujediniti se.
मील् 1. s नि zatvoriti oči.
मुख sr. usta, ždrijelo; lice. I. kroz.
मुग्ध (मुह्, § 51. izuz.) glup, m. glupan.
मुच् 6. (143f) osloboditi, pustiti, otpustiti, izbaviti; istjerati, prolijevati, ostaviti. Aps. मुक्त्वा osim (283) s A. — Kauz. izvući.
  वि - osloboditi, pustiti; lišiti čega (I.)
मद् 1. Ā. radovati se.
मुनि m. mudrac, isposnik.
मुष् 9. krasti, pljačkati.
मुह् 4. izgubiti svijest, raspametiti se.
मुहुर् ponovljeno, मुहुर्मुहुः isto.
मूढ (मुह्, § 51 izuz.) m. glupan.
मूर्ख m. budalast, m. glupan.
मूर्ति ž. obličje, oblik, utjelovljenje, pojava.
मूर्तिमत् utjelovljen, tjelesan.
मूर्धन् m. čelo, vrh.
मूल sr. korijen, podloga.
मूल्य sr. vrijednost.
मूषक m. , °षिका ž., miš.
मृ 6. umrijeti; मृत mrtav.
मृग m. gazela.
मृत v. मृ.
मृत्यु m. Smrt.
मृत्युकाल m. smrtni čas.
मे § 111.
मेघ m. oblak.
मेघनाद m. ime žabe.
मौन sr. šutnja.
म्लान uvenuo.

य v. यद्.
यक्ष m. naziv vrste polubožanskih bića.

यतस् odakle, otkuda; jer, da, nego.
यत्कारणम् zbog čega, ukoliko.
यत्न m. napor, naprezanje. Abl. s naporom.
यत्र gdje, otkuda, pri kojem(113).
यथा kakav (također i enkl.); da, uistinu kao.
यथागतम् pril. kako došlo.
यथातथम् pril. upravo.
यथार्हम् pril. kako se pristoji.
यथावृत्तम् pril. kako se uistinu dogodilo.
यथाश्रद्धम् pril. spokojno, povjerljivo,
यथासुखम् pril. sretno.
यथोक्त kako je rečeno, ranije prozvan; °म् pril.
यथोचित pristojan.
यद् osn. odnosne zamjenice (115) koji; यो यद् bilo koji; यद्यस्मै — bilo kojemu. यद्यद् što god. — Konj. यद् ako, da, onda. Na početku upravnog govora, navodeći ovo.
येन čime, zbog čega, radi, da.
यदा kada, dok.
यदि ako. यद्येवम् ako je tako, pod tim okolnostima..
यम् 1. (143a).
  आ- p. आयत dug, odugačak.
  उद्- p. उद्यत pripravan, odlučan.
  नि- suzdržati se.
  प्र - predati, dati za ženu.
  सम् - uhvatiti.
यम m. bog smrti.
यवस sr. sijeno, trava.
यशस् sr. slava, čast.
या 2. ići, doći, pristići.
  आ- doći prispjeti, uputiti se prema. k.
  समा - doći.
  निस्- izaći.
  प्र - uputiti se na put, ići.
यात्रा ž. ophod.
यावत् kako velik (odn.). Konj. toliko dugo dok, za vrijeme dok, dok ne; यावत् - तावत् — za vrijeme, dok — dotle. Pril. za neko vrijeme. Prijedlog s A. za vrijeme.
युक्ति ž. lukavština.
युगल sr. par.
युज् 7. svezati, spregnuti. Pas. युज्यते uklapa se, odgovara, pravo je. p. युक्त obdaren s, nadaren.
  विनि - Kauz. namjestiti, primijeniti.
  संप्र - pas. imati udjela (s I.).
  वि - razdvojiti od (I.), lišiti čega.
युद्ध sr. bitka.
युध् 4. boriti se.
यूथ m. sr. čopor.
योग m. sprezanje, sjedinjenje.
योगिन् m. svetac zadubljen u meditaciju, yogin.
योग्य prikladan.

योद्धव्य gerundiv (281a, 48) od युध्.
योध m. vojnik.
योधिन् koji se bori.
योनि m. ž. rodnica, izvorište, porijeklo, rod.
योषित् ž. supruga.
यौवन sr. mladost, doba za vjenčanje.

रक्ष् 1, paziti, štititi, izbaviti, čuvati, štedjeti, zadržati.
रक्षा ž. straža, zaštita.
रक्षापुरुष m. čuvar.
रक्षितृ m. zaštitnik.
रक्षिन् m. čuvar.
रङ्ग m. pozornica, dvorana za priredbe.
रजस् sr. prašina; menstrualne izlučevine.
रज्जु ž. uže.
रञ्ज् 4. Kauz. osvojiti, učiniti zaljubljenim.
रत koji je udubljen u (L.).
रति ž. radost.
रत्न sr. dragulj.
रत्नप्रभा ž. vl. ime.
रथ m. kola.
रथकार m. kolar, stolar.
रभ् 1. s आ početi, poduzeti; p. आरब्ध 1. preuzet, započeo, učinjen; 2. započevši.
रम् 1. Ā. obradovati se, umiljavati se.
वि- P. prestati (govoriti).

रव m. glas, zvuk.
रवि m. Sunce.
रहःस्थ osamljen.
रहस् sr. osama.
रहस्य sr. tajna.
रहित napušten od, lišen.
राक्षस m. demon.
राज् 1. Ā. sjati, blistati se.
वि - Kauz. uljepšati, iskititi.
°राज (308) m. kralj.
राजन् m. kralj.
राजेन्द्र m. veliki kralj.
राज्य sr. vlast, vladavina.
रात्रि ž. noć.
राध् 4. uspijevati.
अप- biti kriv.
राधा ž. ime pastirice, ljubavnice Kṛṣṇe – Viṣṇua.
रामायणकथा ž. priča o Rāmi, veliki ep Rāmāyṇa.
रिपु m. neprijatelj.
रुच् 1. Ā. sviđati se.
रुचिर sjajan, lijep, divan.
रुज् 6. razbiti, razoriti.
रुद् 2. (154) plakati.
रुध् 4. s अनु - slijediti.
रुह् 1. rasti.
आ- penjati se; p. आरूढ koji jaši na, koji je podignut na.
समा - p. koji se popeo na. — Kauz. (256) uzrokovati da se popne, podići.
रूप sr. obličje; ljepota, krasota.
रूपक m. rupija.
रूपवत् lijep.

रे o!
रोग m. bolest.
रोगिन् bolestan, bolesnik.
रोपय v. रुह् i § 256.

लक्ष् 10. zamijetiti, vidjeti. Pas. izgledati.
उप- zamj etiti.
लक्ष sr. 100 000.
लक्षण sr. oznaka, dobar znak. Na kraju slož.: nazvan, koji se sastoji od.
लक्ष्मी ž. (74) sreća, ljepota. Božica L., žena Viṣṇuova.
लग् 1. prionuti uz, visjeti na; p. लग्न obješen.
लगुड m. kijača, toljaga.
लज्ज् 6. Ā., s वि stidjeti se.
लज्जा ž. stid.
लज्जावत् stidljiv, povučen.
लप् 1., s वि jadikovati.
लभ् 1. Ā. dosegnuti, dobiti, naći.
लम्ब् s अव kauz. visjeti na (L.).
लल् Kauz. maziti.
लालस požudan.
लिङ्ग sr. obilježje.
लोक् 10.
अव - spaziti, opaziti, pogledati, promotriti.
आ - spaziti.
वि- istražiti.
लोक m. svijet. Jed. zbirna im. i mn. narod, ljudi.
लोककृत् m. svjetotvorac.
लोकपाल m. svjetočuvar (određeni bogovi).
लोच् 10., s आ premišjati.
लोचन sr. oko.
लोभ m. pohlepa.

वक्तृ m. govornik.
वक्र lukav, prepreden.
वक्षस् sr. grudi.
वच् 2. reći, govoriti (kome A., G.), pričati, podučavati, iznositi, naređivti; p. उक्त (277a).
प्र- reći, govoriti.
प्रति- odgovoriti, odvratiti.
वचन sr. govor, riječ, razgovor.
वचस् sr. riječ.
वडवा ž. kobila.
वणिज् m. prodavač.
°वत् § 61.
वद् 1. govoriti (kome: A., G., L.), naznačiti.
वि - svađati se, parničiti.
वदन sr. usta, lice.
वध् = हन् (190); fut. वधिष्यन्ति str. 91 , redak 26 umjesto हनिष्यन्ति.
वध m. ubojstvo, smrtna kazna.
वधू ž. žena, supruga.
वध्यभू ž. stratište, gubilište.
वन sr. šuma, gaj.
वनमाला ž. vijenac od divljeg cvijeća.
वप् 1. sijati.
वपुस् sr. tijelo, lijepi stas, ljepota.
वयस् sr. mladenačko doba,

životno doba, starost.
वयस्य m. prijatelj.
वर 1. m. želja, davanje da se izabere želja, dar. 2. najbolji, najljepši. Pril. वरम् bolje od (Abl.); वरम् – न bolje — nego.
वरण sr. izbor.
वरय den. P., Ā. izabirati.
वरवर्णिन्, ž. ई, lijepe boje, lijep.
वराक jadan, bijedan.
वरुण m. ime boga.
वर्ण m. boja.
वर्णय den. opisati.
वर्तमान (वृत्) sr. sadašnjost.
°वर्तिन् koji se nalazi u.
वर्धन koji povećava.
वर्ष m. sr. kiša; godina.
वर्षधर m. eunuh, uškopljenik.
वल m. ime demona.
वल्लभ drag, omiljen (s L. ili G.).
वश m. vlast; Ab. po sili.
वशीकृ podrediti.
वस् § 111.
वस् 1. stanovati, boraviti, živjeti.
समा- utaboriti se.
उद्- kauz. opustošiti.
प्रति- stanovati.
वसु sr. dobro, posjed.
वसुंधरा ž. zemlja.
वसुमती ž. zemlja.
वस्तु sr. stvar, roba, predmet.
वस्त्र sr. odjeća.
वह् 1. voziti.
वि – kauz. vjenčati.

वह्नि m. vatra.
वा (enkl.) ili. वा — वा ili-ili, bilo ovo - bilo ono. वापि ili.
वाक्य sr. govor, riječ.
वाच् ž. govor, riječ.
वाच्य (281c) što treba reći, izrecivo; što se treba reći; što treba prekoriti.
वाञ्छा ž. želja, težnja ka (L.).
वातायन sr. prozor.
वात्स्यायन m. ime osnivača učenja o indijskome ljubavnom umijeću.
वादिन् koji govori; sudionik u razgovoru.
वानर m. majmun.
वायु m. vjetar, zrak.
वायुज m. ime drveta (drvo Arjuna).
वारि sr. voda.
वारिधि m. more.
वास m. počinak , noćni mir.
वासवेश्मन् sr. spavaonica.
वासस् sr. odjeća.
वासुदेव m. sin Vasudeve = Kṛṣṇa - Viṣṇu.
वाहन koji nosi; sr. zaprega, kola.
विक्रमपुर sr. ime grada.
विक्रय m. prodaja.
विग्रह m. prepirka, zavada, rat.
विचित्र šaren.
विचेतन nesvjestan.
विचेष्टित sr. tjeranje.
विज् 6. preplašiti; p. विग्न zaprepašten.

उद्- p. उद्विग्न uplašen, prestrašen.
विजय m. pobjeda.
विजिगीषु koji želi pobijediti.
विज्ञप्त v. ज्ञा + वि.
विज्ञान sr. poznavanje, umijeće.
विज्ञेय kojeg treba spoznati kao.
वित्त sr. posjed, bogatstvo.
वित्तवत् bogat.
विद् 2. (i § 210) znati, poznavati, prepoznati; p. विदित.
नि - kauz. proglasiti, naznačiti, javiti, ispričati.
°विद् koji zna, vičan (314).
विद् 6. (143f) naći, dosegnuti uzeti; pas. nalaziti se, postojati, biti.
विदर्भ m. mn. ime države i naroda; jedn. kralj te države i naroda.
विद्या ž. znanje, znanost, disciplina, učenost, učenje.
विद्युत् ž. munja.
विद्वस् (98, 271) koji zna, koji razumije, mudar; m. učenjak.
विद्विष् m. neprijatelj.
विधा ž. vrsta.
विधि m. pravilo, propis, uputa.
विधुर naporan.
विधेय što treba napraviti; sr. obveza.
विना bez, osim (s A. i I.).
विपत्ति ž. nesreća.
विपुष्ट jadan.

विप्र m. brahman.
विप्रिय nevoljen (s G.)
विबुध m. bog..
विभव m. bogatstvo.
विभु m. gospodar, posjednik.
विभूषण sr. ukras.
विमान m. sr. božansko vozilo.
वियोग m. razdvajanje (od: सह ili u slož.)
विरजस् bez prašine.
विरह m. razdvajanje.
विरोध m. neprijateljstvo.
विवर m. sr. rupa.
विवर्ण blijed.
विवाह m. vjenčanje, ženidba, brak.
विविध različit, raznovrstan.
विवेकिन् koji iskušava, oprezan.
विश् 6. ući, doći u; p. विष्ट.
आ - prodirati; p. आविष्ट ispunjen.
उप - smjestiti se.
प्र - ući, ići u. (A. L.), imati pristup.
विश् m. mn. podanici, narod.
विशीर्ण v. शॄ + वि.
विशेष m. razlika, posebnost; I. i °तस् posebno, vrlo, osobito.
विश्रब्ध koji se uzda; pril. °म् spokojno.
विश्वास m. povjerenje.
विष sr. otrov.
विषय m. područje; predmet, stvar; osjetilni užici.
विषाद m. nedoumica, očajanje.

विषादिन् malodušan, očajan.
विष्टभ्य v. स्तम्भ् + वि.
विष्णु m. ime boga.
विस्मय m čuđenje.
विहारिन् koji se veseli.
विहित v. धा + वि.
वीणा ž. vrsta glazbala, lutnja.
वीणारवा ž. ime muhe.
वीर m. muž, junak.
वीरसेन m. vl. ime.
वृ 9. birati.
वृ 5., 10. prekrivati, zadržavati; okruživati, zakrivati.
आ – p. zakriven od.
समा – isto.
नि – zadržavati od (Ab.).
परि – zaogrnuti, ispuniti.
वृक m. vuk.
वृक्ष m. stablo.
वृत् 1. Ā. vrtjeti se (L.), postupati s (I.), nadgledati; nalaziti se, biti, boraviti. Aor. अवृतत्.
अनु – slijediti, pratiti.
नि – prestati, utihnuti. Kauz. dovesti do obrata, zadržati.
प्रतिनि– obrnuti.
परि– promijeniti se.
प्र– pojaviti se, dogoditi se.
सम् – smjestiti se, ispunjavati se, postati.
वृत्त sr. dobro ponašanje, pristojnost.
वृत्तान्त m. događaj, dogodovština, prošli događaj.
वृत्र m. ime demona.
वृथा neskl. uzalud, nepotrebno.
वृद्ध, ž. आ, star, starac.
वृद्धि ž. prirast, porast.
वृध् 1. Ā. rasti, uspijevati, imati sreće.
अभि – rasti.
वि – rasti, prirastati.
सम् – kauz. navlačiti.
वृषली ž. prosta žena, prostitutka.
वृष्टि ž. kiša.
वेग m. silovito strujanje.
वेद m. Veda, sveti spis.
वेदना ž. bol.
°वेदिन् koji zna, koji poznaje.
वेप् 1. Ā. drhtati.
वेश्मन् sr. kuća, stan, zdanje.
वेश्या ž. prostitutka.
वै čestica naglašavanja, ekspl.
वैकुण्ठ m. sr. ime Viṣṇuovog neba.
वैदर्भ, ž. ई, kći kralja Vidarbhe.
वैद्य m. liječnik.
वैनतेय m. matronim Garuḍe.
वैर sr. neprijateljstvo.
वैरिन् m. neprijatelj.
व्यग्रता ž. zaposlenost.
व्यजन sr. lepeza, rep.
व्यतिक्रम m. prekoračenje, prekršaj.
व्यवसाय m. odlučnost.
व्यवहार m. brzo kretanje, zbivanje.

व्यसन sr. nesreća.
व्याकुल nemiran, razdražen; °लीभू (303).
व्याकुलित uznemiren, pobuđen.
व्याघ्र m. tigar.
व्रज् 1. ići.
व्रत sr. zavjet, obećanje.

शंस् 1. s प्र hvaliti.
शक् 5. moći. pas. शक्यते कर्तुम्. to se može učiniti.
शक्र m. nadimak Indre.
शङ्का ž. strah.
शङ्ख m. školjka.
शची ž. ime Indrine žene.
शत sr. stotina.
शत्रु m. neprijatelj.
शनकैस् pril. blago, tiho.
शनैस् pril. polako.
शप् 1. kleti, prokleti.
शब्द m. glas, zvuk, riječ.
शम् 4 (?). 10. s नि opaziti , čuti, primijetiti.
शयन sr. ležište.
शयनीय sr. isto.
शय्या ž. ležaj.
शर m. strijela.
शरण sr. utočište.
शरद् ž. jesen.
शरीर sr. tijelo.
शशिन् m. Mjesec.
शस्त्र sr. oštro oružje.
शाखा ž. grana.
शान्ति ž. smirenost, unutarnji mir.
शाप m. kletva.
शार्दूल m. tigar (317d).
शाला ž. staja.
शालि m. riža.
°शालिन् obdaren s.
शावक, ž. °विका, mladunče neke životinje.
शासन sr. uputa, naredba.
शास्त्र sr. znanost, priručnik.
शिक्षित poučen.
शिखिन् m. vatra.
शित (p. od शो) oštar.
शिव sretan, blagoslovljen.
शिष् 7., s वि, p. विशिष्ट odličan.
शी 2. Ā. (157) ležati, mirovati, spavati.
शीत hladan.
शीतल hladan.
शील sr. dobar običaj, vrlina.
शुच् 1. žaliti, tugovati za.
अनु – tugovati za.
शुचिस्मित, ž. आ, veselo nasmijan.
शुभ lijep, dobar; koji donosi sreću, povoljan; sr. dobro.
शूद्र, ž. ई, śudra (4. stalež).
शूर srčan; m. junak, ratnik.
शूल m. sr. koplje.
शॄ 9. s वि razlomiti; p. विशीर्ण.
शेष m. sr. ostatak, preostatak, višak. na kraju bah.: onaj kojem je ostatak — .
शोक m. bol, tuga.
शोभन lijep, prikladan.
शोभा ž. ljepota, pristalost.
श्मशान sr. spaljivalište leševa.

श्येन m. sokol.

श्रम् 4. (143c) umoriti se.
p. श्रान्त.

श्रम m. napor, umor.

श्रवण m. sr. uho, sluh.

श्रि 1. uputiti se k, potražiti.
आ - doći k, potražiti, uputiti se k.
समा- uputiti se, posjetiti.

श्री ž. sreća, ljepota.

श्रीदेवी ž. božica sreće, Śrī (317d).

श्रु 5, (177) slušati.
प्रति- kome (G.) dati obećanje.
वि - pas. postati slavan.
सम्- obećati.

श्रेष्ठ (109) najbolji, najodličniji, najuzvišeniji.

श्रोतृ m. slušač.

श्लिष्, वि - kauz. odvajati, lišavati čega (I.).

श्लेष्मन् m. sluz.

श्वशुर m. svekar.

श्वस् s आ kauz. umiriti, utješiti.

श्वस् neskl. ujutro.

षड्गुण šesterostruk.

षण्मासिक šestomjesečan.

षोडश šesnaesti.

स, सः v. तद् (114).

स° u slož.: s (320c).

संकल्प m. zamisao, razmišljanje, razum.

संकुल ispunjen, pun čega.

संक्रमण sr. uvođenje u (L.).

संक्षय m. nestajanje, nedostatak.

संगम m. sjedinjenje.

संचारण sr. kretanje.

संचारिन् koji se kreće.

संतति ž. potomstvo.

संतान m. sr. isto.

संतुष्ट zadovoljan.

संतोष m. zadovoljstvo.

संदेह m. dvojba, nedoumica.

संनिधि m. blizina, sadašnjost; L. kod.

संपत्ति ž. sreća.

संपद् ž. svršenost.

संभव m. nastajanje, izbijanje.

संयोग m. povezanost, sjedinjenje.

संसार m. svijet.

संस्तव m. poznanstvo.

सकरुणम् pril. sućutno.

सकल čitav, sav.

सकाश m. blizina; A. do — k; Abl. iz — od, (s G. ili u slož.).

सक्त v. सञ्ज्.

सक्तु m. krupica.

°सख (308) kojeg prati.

सखि m. prijatelj (66); सखी ž. prijateljica.

सख्य sr. prijateljstvo.

सगद्गदम् pril. zamuckujući, jecajući.

सचिव m. savjetnik, ministar.

सचेतन svjestan.

सज्जन m. ispravan, dobar čovjek.

सञ्ज् 1. visjeti na; p. सक्त obješen.
आ - p. koji visi na.

सत् (267b, 88) bivstvujući. Pridj. dobar, čestit.

सततम् pril. uvijek, stalno.

सत्कार m. prihvaćanje gostiju, dobrodošlica.

सत्तम (108) najbolji.

सत्य istinit; sr. istina, istinitost; uvjerenje, obećanje, prisega. तेन सत्येन tako zacijelo.

सत्यव्रत koji se drži svoga zavjeta, iskren.

सत्वरम् pril. žurno.

सद् 1. (143h) sjediti.
आ- p. आसन्न blizak; sr. blizina. — kauz. nasrljati, sresti, dostići.
प्र- p. प्रसन्न milostiv.

सदा uvijek.

सदृश sličan, jednak; odgovarajući, dorastao.

सद्यस् pril. odmah, najednom.

सनातन, ž. ई, postojan, trajan.

सनाथ snabdjeven čime.

सपाद bah. zajedno s četvrtinom.

सप्तन् sedam.

सफल plodan.

सभय, ž. आ, strašan.

सभा ž. dvorana, sabornica.

सम jednak; समम् s (I.).

समकम् istovremeno s (slož.).

समय m. vrijeme.

समवाय m. sjedinjenje, udruženje.

समस्त čitav, sav.

समागम m. ujedlinjenje.

समाचार m. postupanje.

समाज m. društvo.

समान jednak (s I.).

समारोप्य v. रुह् + समा.

समाहित pažljiv, pozoran.

समीप sr. blizina; °पम् uz (s G.).

समुद्र m. more.

समुद्रदत्त m. vl. ime.

समृद्ध bogat.

समेत v. इ + समा.

सम्यक् pril. ispravan, prav.

सरित् ž. rijeka.

सर्प m. zmija.

सर्व (117) sav, svaki.

सर्वगत svestran.

सर्वतस् Abl. od सर्व; sa svih strana, svagdje.

सर्वत्र svagdje. गत svestran.

सर्वदा uvijek.

सर्वभूत sr. mn. sva stvorenja.

सर्वविद् sveznajući, potpuno učen.

सर्वशस् pril. u cjelini, svakako.

सलज्ज, ž. आ, postiđen.

सविनयम् pril. smjerno.

सविस्मयम् pril. začuđeno.

सव्य lijevi.

सस्मितम् pril. smijući se.

सह् 1. Ā. podnositi, izdržavati; inf. सोढुम् (51 izuz.)
उद्- moći, biti kadar (A.).

सह prijedlog (s I.) i pril.: sa, zajedno. U slož. = स°.

सहचर m. drug.
सहचारिन् m. isto.
सहसा nenadano.
सहस्र sr. tisuća.
सहस्रकिरण m. Sunce.
सहाय m. drug, pratilac.
सहित sjedinjen.
सा v. तद्.
सांप्रतम् sada.
साकम् prij. (s I.) s.
साक्षात् s očima, tjelesno.
साग्निक ujedinjen s Agnijem.
साध् kauz. izvoditi, ispunjavati, načiniti, postići, popraviti.
साधन sr. uspjeh, dostignuće.
साधु dobar, prav; m. poštenjačina. Pril. ispravno, pravo, tako je!
साध्य izvedivo, dostižno, moguće.
सानुराग zaljubljen.
सान्त्व sr. izmirenje, pomirba lijepa riječ.
सान्वय bah. uz porodicu.
सामर्थ्य sr. moć, spretnost za (L.).
सायम् uvečer.
सायुध naoružan.
सार्धम् zajedno s (I.).
साशङ्क strašan, pun straha.
साहाय्य sr. potpora, pomoć.
सिंह m. lav.
सिद्ध postignut, savršen, ispunjen.
सिध् 1. (301c), s नि -odbijati; s प्रति- priječiti koga, zabranjivati.
सीमन् ž. granica.
सीमाधिप m. pogranični knez.
सु° dobro, lijepo, puno, vrlo, pravo.
सुकुमार nježan.
सुख ugodan; sr. užitak, radost; pril. सुखम् i सुखेन ugodno, prijatno, mirno, lako, bez napora.
सुजन m. dobar čovjek.
सुत m. sin; आ ž. kći.
सुदर्शन m. sr. Viṣnuov disk.
सुधा ž. nektar.
सुधी mudar.
सुन्दर, ž. ई, lijep; °तर (108).
सुप्त v. स्वप्.
सुबहु uistinu mnogo, vrlo mnogo.
सुभग drag, voljen; ž. आ ljubljena.
सुभाषित sr. lijepa izreka.
सुमन्त्र m. dobar savjet.
सुमहत् vrlo velik, — važan.
सुर m. bog.
सुलभ lako dostižan, jeftin.
सुवर्चस् bliještav, krasan.
सुवर्ण sr. zlato.
सुहृद् m. prijatelj; ž. prijateljica.
सूच् 10. nagovijestiti, obznaniti, prokazati.
सूद् 10. ubiti.
सूनु m. sin.
सूर्य m. Sunce, bog Sunce.

सृ 1. trčati, ići.
अप- napredovati, prestati.
सृज् 6. baciti, otpustiti.
उद्- pustiti, osloboditi.
सृप् 1. s वि rastrčati se.
सेनापति m. vojskovođa.
सेव् 1. Ā. posjetiti, gajiti ljubav prema (A.).
आ- uživati.
नि- gajiti ljubav prema (A.); imati udijela u čemu, privući se k.
सेवक m. sluga.
सेवा ž. služba.
सैनिक m. vojnik, tjelesna straža.
सैन्य sr. vojska.
सोढुम् v. सह्.
सोमशर्मन् m. vl. ime.
सौदामनी ž. ime određene munje.
सौभाग्य sr. sreća; omiljenost.
सौहार्द sr. prijateljstvo.
स्कन्ध m. rame.
स्तम्भ् 1., 9. (189b, 301c) učvrstiti; p. स्तब्ध krut.
वि - zaustaviti.
स्तम्भ m. stup.
स्तु 2. (156) hvaliti, slaviti.
स्त्री ž. (72) žena.
स्त्रीजन m. žene, ženski rod.
°स्थ (314b) koji stoji, koji se nalazi.
स्थल sr. zemlja, tlo; ploha.
स्थविर star.
स्था 1. (143h) stajati, stajati tu, ostajati, biti prisutan, iščekivati, zadržavati se; opstati; umiriti se, zastati; stati na stranu; biti; p. स्थित koji stoji, pripravan, koji se nalazi, postojeći. Kauz. (255) postaviti, pričvrstiti.
अनु- izvesti, učiniti; p. अनुष्ठित.
आ - primijeniti.
उद्- (उत्था § 302a) P. Ā. ustati, dići se, uspinjati (se).
समुद्- ustati.
उप- stupiti pred, uputiti se k.
प्र- razbiti.
सम्- kauz. staviti, donijeti.
स्थाणु m. stup, panj, potporanj.
स्थान sr. mjesto, selo, naselje; predmet.
स्थिति ž. pravilo.
स्ना 2. kupati se.
स्निग्ध (p. sljedećeg) m. voljeni.
स्निह् 4. voljeti, biti prijatelj (s G.).
स्नेह m. ljubav, prijateljstvo.
स्पृश् 6. (inf. स्प्रष्टुम् prema § 16) dirnuti, osjetiti.
उप- poškropiti se (vodom).
स्फुट् kauz. iskopati.
स्फोटन sr. lomljenje.
स्म daje prezentu prošli smisao. Često ekspletiv.
स्मि 1. smijati se.
वि - čuditi se.
स्मित sr. smijeh, osmijeh.
स्मितपूर्वम् pril. nasmijano.
स्मृ 1. sjećati se (čega: A, G.);

p. स्मृत upamćen, ono što se pamti; predano, sačuvano.
वि – zaboraviti.
स्रज् ž. vijenac.
स्व, ž. आ, svoj, vlastit (suus).
स्वकीय svoj, vlastit; m. pripadnik.
स्वदेश m. vlastita zemlja.
स्वप् 2. (154, 189a) spavati; p. सुप्त zaspao, koji se uspavao.
स्वप्न m. san, spavanje.
स्वभाव m. prirođena osobina, priroda.
स्वभावकृपण m. vl. ime.
स्वयंवर m. vlastiti izbor (supruga), slobodan izbor.
स्वयम् neskl. sam, po sebi, osobno.
स्वर्ग m. nebo.
स्वलंकृत lijepo ukrašen.
स्वल्प vrlo kratak.
स्वस्थ zdrav, dobra stvar.
स्वाधीन svoj (tvoj) vlastiti.
स्वापत्य sr. vlastito dijete (mladunče).
स्वामिन् m. vladar, posjednik.
स्वार्थ m. vlastita stvar.
स्वेच्छा ž. vlastita želja; I. po želji, što srce želi.
स्वेद m. znoj.
स्वैरम् pril. oprezno, prikriveno.

ह ekspletiv.
हंस m. guska, labud.
हत v. हन्.
हन् 2. (158) udariti, pogoditi, ozlijediti, ubiti, uništiti, rastjerati; p. हत udaren, povrijeđen, razoren, izgubljen.
आ – udariti; p. pogođen.
नि – dotući, ubiti.
निस्– izbaciti, izudarati.
°हन् (107) koji ubija.
हर m. ime boga Śive.
हरि m. ime boga Viṣṇua.
हर्षित v. हृष्.
हस् 1. smijati se.
प्र– smijati se, nasmijati se.
हस्त m. ruka.
हस्तिन् m. slon.
हा 3. (172) napustiti; p. हीन v. pos.
वि – napustiti, ostaviti na cjedilu.
हार m. niska, niz bisera.
हासिन् koji se smije.
हाहा oh! oh!
हि jer, da; ekspl.
हिंस् 7. učiniti nažao, povrijediti, pokvariti.
हिंसा ž. povreda, ozlijeđivanje.
हिङ्गु sr. začin iz *Asa foetida*.
हित (p. od धा) prijateljski, dobroćudan; sr. dobrobit, dobročinstvo.
हितकारक m. dobročinitelj.
हिमालय m. Himālaya.
हिरण्य sr. zlato.
हीन (हा) lišen čega, koji oskudijeva u čemu, bez (I.)

हुताश m. bog vatre.
हू v. ह्वे.
हृ 1. odvesti, opljačkati, ukrasti, svladati.
उदा– reći, ispričati.
प्रत्या– zadržati
व्या– govoriti, reći.
सम्– upiti, poništiti.
हृच्छय m. ljubav.
हृद् sr. srce.
हृदय sr. srce.
हृष् 4. radovati se; p. हृष्ट radostan. veseo. Kauz. obradovati, p. हर्षित.
प्र– p. radostan, veseo.
हृषित ukočen, svjež.
हेतु m. uzrok, temelj.
ह्नु 2. Ā., s नि zatajiti.
ह्रस्व malen.
ह्वे 1. (189a, 207) zvati.
आ– pozvati, prizvati, zvati.